

Teknologi til støtte og omsorg

Undersøgelse af forlængede frikommuneforsøg med
teknologi til borgere med demens eller kognitiv
funktionsnedsættelse

Teknologi til støtte og omsorg – Undersøgelse af forlængede frikommuneforsøg med teknologi til borgere med demens eller kognitiv funktionsnedsættelse

© VIVE og forfatterne, 2023

e-ISBN: 978-87-7582-165-5

Projekt: 302226

Finansiering: Indenrigs- og Sundhedsministeriet samt Social-, Bolig- og Ældreministeriets årlige trækingsret på analyse- og forskningsopgaver fra VIVE

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Medarbejdere og ledere af plejecentre og botilbud får i stigende grad mulighed for at bruge teknologiske hjælpemidler i deres arbejde. Denne rapport undersøger frikommuners erfaring med brug af en række teknologier til borgere, der er i risiko for væsentlig personskade. Rapporten udfolder anvendelsen af teknologierne og belyser etiske aspekter relateret til borgernes ret til støtte, omsorg, privatliv og bevægelsesfrihed.

Rapporten er udarbejdet af chefanalytiker Stinne Aaløkke Ballegaard, der har været ansvarlig for dataindsamlingen på plejecentre og botilbud, og senioranalytiker Didde Boisen Andersen, som har været ansvarlig for dokumentanalysen og pårørendeinterviews. Seniorforsker Leif Olesen har bidraget med sparring og intern kvalitetssikring.

Tak til frikommunerne og til personalet på plejecentre og botilbud for at dele jeres erfaringer med os. Særligt tak til de pårørende for jeres åbenhed. Også et stort tak til de to eksterne reviewere for konstruktive kommentarer. Endelig tak til følgegruppen med repræsentanter fra Alzheimerforeningen, Lev og Rådet for Tryghedsskabende Velfærdsteknologi for perspektiverende drøftelser.

Undersøgelsen er finansieret af Indenrigs- og Sundhedsministeriets samt Social-, Bolig- og Ældreministeriets trækingsret på analyse- og forskningsopgaver fra VIVE.

Hans Hummelgaard

Konstitueret forsknings- og analysechef for VIVE Sundhed

Indholdsfortegnelse

DEL 1 Afrapportering	6
----------------------	---

Sammenfatning	7
---------------	---

1	Indledning	17
1.1	Teknologier i frikommuneforsøgene	17
1.2	Formål med undersøgelsen	20
1.3	Undersøgelsesdesign	21
1.4	Centrale begreber og etiske diskussioner	23
1.5	Læsevejledning	25

2	Kamerakig og lydmonitorering	27
2.1	Kamerakig	27
2.2	Kamerakig til forbedret søvn	29
2.3	Lydmonitorering	38
2.4	Teknologierne kan også give privatliv	45

3	Særlige døråbnere på afdelingsdøre	52
3.1	Døråbneren skal skabe sikkerhed for borgerne	54
3.2	Døråbneren giver også tryghed for personalet	57
3.3	Balancering af bevægelsesfrihed	60

4	Teknologier til børn og unge	66
4.1	Kamerakig og lydmonitorering til børn	67
4.2	Bevægelsessensorer giver sikkerhed til barnet selv og andre børn	69
4.3	Er der forskel på børn og voksnes ret til teknologi?	72

5	Tværgående perspektiver	74
5.1	Relevante forsøg med lille volumen	74

5.2	Kvalitet af ansøgninger højnes ved sparring med myndighedssagsbehandler	75
5.3	Samtykke i samspil med faglige vurderinger	77
5.4	Organisering og digitale kompetencer bidrager til at finde den mindst indgribende indsats	79
5.5	Teknologier anvendes inden for eksisterende rammer	81
<hr/>		
6	Konklusion og diskussion	83
6.1	Anvendelse af teknologierne	83
6.2	Teknologierne vælges for at forbedre sikkerhed og nattesøvn samt give rettidig støtte	87
6.3	Organisatoriske rammer støtter refleksion og sparring	89
6.4	Diskussion	90
6.5	Konklusion	92
<hr/>		
DEL 2	Dokumentation	94
<hr/>		
7	Metode	95
7.1	Dokumentanalyse	96
7.2	Kvalitativ dataindsamling og analyse	98
<hr/>		
8	Dokumentanalyse	103
8.1	Videovervågning	104
8.2	Audioovervågning	108
8.3	Særlige døråbnere	111
8.4	Bevægelsessensorer til børn	114
<hr/>		
Litteratur		116

DEL 1

Afrapportering

Sammenfatning

Velfærdsteknologi og teknologiske hjælpemidler tages i stigende grad i brug på landets plejecentre og botilbud. Men hvad betyder teknologierne for borgerne og for personalets måder at kunne støtte og drage omsorg for borgeren?

Denne rapport belyser brug af kamerakig, lydmonitorering, særlige døråbnere på afdelingsdøre samt bevægelsessensorer på plejecentre og botilbud, hvor teknologierne anvendes til borgere med demens eller kognitiv funktionsnedsættelse. Formålet med undersøgelsen er at give viden om motivation for iværksættelse af teknologier samt erfaringer med anvendelse af teknologierne.

Frikommuneforsøg

Med en række frikommuneforsøg (§ 14, § 14b og § 14c i bekendtgørelse om lov om frikommunenetværk, lov nr. 658) kan personalet på plejecentre eller botilbud benytte teknologiske hjælpemidler i omsorgen for borgere med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne på det specialiserede social- og ældreområde, dvs. til borgere med kognitiv funktionsnedsættelse eller demens. Teknologierne skal supplere og styrke personalets pædagogiske og omsorgsmæssige indsats samt skabe øget sikkerhed og tryghed ved at hindre borgere i at udsætte sig selv eller andre for væsentlig personskade:

- **Kamerakig og lydmonitorering**, hvor personalet kortvarigt kan kigge ind via et kamera til borgeren og lave fx digitalt tilsyn om natten, såfremt borgeren forstyrres ved fysisk tilsyn. Tilsvarende kan personalet benytte lydmonitorering og lytte til borgeren, fx om natten, for at kunne reagere hurtigt i tilfælde af epileptisk anfald eller blokerede luftveje, eller hjælpe et barn, der er utrygt.
- **Særlige døråbnere på afdelingsdøre**, der afgrænser afdelingen fra resten af plejecenteret eller botilbuddet og forsinker borgere, der ikke kan tage vare på sig selv, i at forlade afdelingen uden ledsager.
- **Teknologi til børn og unge** giver mulighed for at anvende kamerakig, lydmonitorering samt bevægelsessensorer, der giver nattevagten besked, når barnet er på vej ud af sin seng eller værelse og har brug for støtte.

Forsøgshjemlen præciserer, at teknologierne kun kan anvendes, hvis andre løsninger ikke giver tilstrækkelig kvalitet, og hvis den påtænkte løsning samlet set vurderes som det mest hensigtsmæssige middel til at tilgodese hensynet

til borgeren, herunder hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse samt behovet for at drage omsorg for borgeren. Det er samtidig en forudsætning, at borgerens pårørende eller værge samtykker til brug af teknologierne.

Forsøgene er afviklet over to perioder, fra 2017-2020 og herefter forlænget til og med 2023.

Teknologierne vælges for at forbedre sikkerhed og søvn samt give rettidig støtte og omsorg

Kommunerne har i alt haft 70 ansøgningsforløb og tilsvarende antal godkendelser af teknologier til borgere med demens samt til voksne og børn med kognitiv funktionsnedsættelse.

Projektlederne i frikommuneforsøget vurderer, at det relativt lave antal ansøgninger er en succes, idet teknologierne kun må anvendes, når andre metoder og tilgange ikke kan afhjælpe problemstillingen. Flere steder peger personalet på, at selvom der ikke er så mange borgere, der har teknologierne, har teknologierne stor betydning for den enkelte borger.

Personalet vurderer, at teknologierne er vigtige redskaber til at støtte og drage omsorg for beboerne. Pårørende er også positive over for anvendelse af teknologierne og lægger stor vægt på, at teknologierne kan give en bedre sikkerhed for borgeren.

Formålet med anvendelse af teknologierne er at sikre beboernes sikkerhed, forbedre deres søvn og at kunne give rettidig støtte og omsorg, som vist i boks 1.

- **Sikkerhed for borgeren**
 - Forsinke borgere og forebygge risiko for personskade, som kan opstå, når borgeren forlader plejecenteret uden ledsager
 - Støtte om natten med henblik på faldforebyggelse
 - Akut hjælp ved vejrtrækningsproblemer
 - Epileptiske anfald.
- **Forbedret søvn**
- **Rettidig støtte og omsorg**
 - Forebyggelse af konflikter
 - Personalet kan komme, når borgeren har brug for det
 - Borgeren kan få ro og en pause fra personalet.

Kamerakig og lydmonitorering

Der er 32 ansøgninger og godkendelser af kamerakig og ansøgninger og godkendelser om lydmonitorering fra 2017 til og med 2022. Kamerakig og lydmonitorering anvendes med det formål at skabe sikkerhed for beboerne, bedre søvn og rettidig støtte og omsorg.

Sikkerhed er et overordnet formål i hovedparten af alle ansøgningerne. Med teknologierne kan personalet opdage epileptiske anfald og blokering af luftveje hos beboere, der ikke selv kan synke ophostet slim, samtidig med at beboerens søvn ikke forstyrres af medarbejderes fysiske tilstedeværelse. Et kamerakig i samspil med en bevægelsessensor bruges til at sikre, at beboeren med demens og faldrisiko får støtte til at komme på toilet om natten, men ikke forstyrres unødigt.

Hensynet til beboerens nattesøvn er et centralt formål med anvendelse af kamerakig. Nogle beboere sover meget let og vågner, når personalet laver fysisk tilsyn. I stedet anvender personalet kamerakig for at kunne se, om beboeren har det godt, og samtidig sikre en uforstyrret søvn.

Teknologierne gør det muligt for personalet at komme, når beboeren har behov for det. For eksempel kan personalet ved hjælp af lydmonitorering høre, hvis et barn ligger i sin seng og er utrygt eller græder, men ikke selv er i stand

til at hente hjælp pga. fysisk funktionsnedsættelse og ikke kan aktivere et almindeligt kald pga. sin kognitive funktionsevne.

Personalet peger på, at kamerakig kan være den mindst indgribende måde at føre tilsyn med beboere, der vågner af fysiske tilsyn. Her giver kamerakigget en uforstyrret nattesøvn og bidrager til, at beboeren har ressourcer til at fungere bedst muligt om dagen. Personalet og pårørende vurderer, at teknologierne i sådanne tilfælde er mindre indgribende end fysisk tilstedeværelse, hvor man uundgåeligt kommer til at vække beboeren, uanset hvor stille medarbejderen forsøger at være.

Personalet vurderer tilsvarende, at lydmonitorering kan være mindre indgribende end fysisk tilstedeværelse. De forklarer, at lydmonitorering gør det muligt at reagere hurtigt, hvis beboerens luftveje blokeres af slim, og forhindre kvælning, samtidig med at lydmonitoreringen giver beboeren mest mulig privatliv end ved personalets fysiske tilstedeværelse: Hvis medarbejderen var fysisk til stede, ville man holde øje med beboeren med flere sanser – øjne og næse – end nødvendigt for at kunne identificere et behov for akut hjælp.

Som perspektivering henledes opmærksomheden på, at et digitalt tilsyn anvendes i Norge som del af den almindelige støtte og omsorg. Et digitalt tilsyn kan basere sig udelukkende på sensorteknologi eller kombinere sensorteknologi og kamera, så personalet kan se ind til borgeren på aftalte tidspunkter eller ved en udløst alarm, for at give en tryk service til især borgere med kognitiv funktionsnedsættelse. Det norske Helsedirektorat vurderer, at digitalt tilsyn giver færre forstyrrelser og bedre nattesøvn.

Særlige døråbnere på afdelingsdøre

Der er 27 ansøgninger og godkendelser om brug af særlige døråbnere i perioden fra 2017-2022. Forsøget omhandler placeringen af den særlige døråbner. Den eksisterende lovgivning gør det muligt at anvende særlige døråbnere på plejecenteret eller botilbuddets yderdør. I forsøget har man i stedet placeret den særlige døråbner på afdelingsdøren, hvor den pågældende borger bor.

Den særlige døråbner har til formål at forsinke beboeren i at forlade afdelingen uden ledsager og kan anvendes, hvis der er nærliggende risiko for væsentlig personskade. De særlige døråbnere er kun anvendt på plejecentre. Dokumentanalysen og interviewundersøgelsen viser, at den særlige døråbner anvendes for at skabe sikkerhed for beboere, der ikke er trafiksikre, og som ikke selv vil kunne finde tilbage til plejecenteret.

I flere ansøgninger beskrives øvrige tiltag, som uden held er forsøgt for at afhjælpe problemstillingen, fx ledsagede gåture, afledning, pædagogiske tiltag, demensbrik eller GPS samt inddragelse af kommunens demenskonsulenter.

Særlige døråbnere på afdelingsdøren begrænser færre personer, end når den sidder på plejecenterets samlede yderdør, hvilket er en mulighed i den gældende lovgivning. Beboernes bevægelsesfrihed begrænses af hensyn til deres sikkerhed og indebærer balancering af sikkerhed og retten til bevægelsesfrihed. For nogle beboere kan en særlig døråbner give mere bevægelsesfrihed på afdelingen, da beboeren ikke hele tiden skal være under opsyn af en medarbejder.

Undersøgelsen peger dog også på behov for kontinuerlig refleksion og sparring i forhold til at finde alternative pædagogiske løsninger, ligesom det bør overvejes at finde alternative teknologier, som ikke hindrer andres bevægelsesfrihed. Eksempelvis findes der systemer, hvor beboerens egen demensbrik udløser en forsinkelse på døråbneren for beboeren selv, mens andre kan passere døren, uden at der udløses en forsinkelse. Uanset hvilken teknologi der vælges, vil der være behov for en særlig opmærksomhed på, at beboeren kan gå med ud, når døren åbner sig for andre.

Teknologier til børn og unge

Der har været syv ansøgninger og godkendelser om brug af teknologi til børn og unge i perioden fra 2017 til og med 2022. Forsøget dækker over kamerakig, lydmonitorering og bevægelsessensorer.

Teknologierne er anvendt med det primære formål at skabe sikkerhed og tryghed for barnet og gør det muligt for børnene at blive hørt og mødt, fx når et barn står op om natten og ikke kan tage vare på sig selv, eller hvis barnet ligger og er utrygt, men ikke har mobilitet eller kognitive evner til at hente eller tilkalde hjælp.

Forsøget på børneområdet sidestiller børneområdet med voksne og stiller hermed også spørgsmålet om, hvorvidt der er forskel på børn og voksne i forhold til deres behov og ret til at få gavn af teknologierne. Dette gælder særligt brug af bevægelsessensorer og anfaldsalarmer, der på voksenområdet hører under bekendtgørelsen for tryghedsskabende velfærdsteknologi. De få empiriske cases peger på, at teknologierne kan bidrage til øget sikkerhed og støtte til børnene på samme måde som til voksne. Da der er tale om et begrænset antal cases, er det i høj grad også et principielt spørgsmål, som beslutningstagere må forholde sig til.

Samtidig viser undersøgelsen, at der kan være uklarhed om lovgivningen for anvendelse af teknologier til børn og unge. I samarbejde med den kommunale myndighedssagsbehandler og Socialtilsynet fandt et botilbud således ud af, at lydmonitorering hører under frikommuneforsøget og kræver godkendt magt-anvendelse. Det er ikke tilstrækkeligt med en sundhedsfaglig vurdering fra barnets læge, hvilket ellers havde været gængs praksis på botilbuddet gennem længere tid. Spørgsmålet er, om botilbuddet er alene om sin anvendelse af lydmonitorering, som de har anvendt i god tro, eller om der er tale om en udbredt praksis. Det ligger dog uden for rammen af indeværende undersøgelse at skabe et sådant overblik, men vil give nyttig viden om målgruppens størrelse og forsøgets relevans.

Organisatoriske rammer støtter refleksion

Analysen understreger, at den mest hensigtsmæssige og mindst indgribende indsats afhænger af borgerens situation, teknologiernes egenskaber og personalets anvendelse. Der er således ingen enkle svar på, hvilken indsats der er mest hensigtsmæssig. Tværtimod er pointen, at det kræver konstant refleksion og tilpasning af indsatser, både pædagogiske og tekniske, for at give den bedst mulige støtte og omsorg til sårbare borgere.

Medarbejdere og ledere i forsøget reflekterer løbende over, hvad der samlet set er den bedste løsning for den enkelte borger, og har løbende sparring med myndighedssagsbehandler og velfærdsteknologikonsulent eller it-medarbejder.

Undersøgelsen peger på, at organisatoriske rammer kan støtte den løbende refleksion og sparring. Kommunerne har således gode erfaringer med at samle arbejdet med ansøgninger hos nøglepersoner på det enkelte tilbud og hos myndighedsafdelingen. Herved opbygges viden hos nøglepersonerne, der kan fungere som sparringspartner for kolleger og bidrage til at finde den mest hensigtsmæssige løsning til den enkelte borger. Derudover er der gode erfaringer med, at myndighedssagsbehandler kan bidrage med sparring til tilbudene i forhold til, hvad der er mindst indgribende, og evt. også, hvordan andre tilbud har arbejdet med tilsvarende problemstillinger.

Undersøgelsen viser, at der kan mangle viden om teknologiske muligheder på det enkelte plejecenter og botilbud. Det kræver samtidig ressourcer og god dialog med leverandører enten at finde frem til de mindst indgribende løsninger eller justere og tilpasse eksisterende løsninger. Kommunens egen it-afdeling eller evt. velfærdsteknologikonsulent har derfor spillet en vigtig rolle i at identificere egnede teknologier samt i at støtte udbredelse og implementering af teknologierne.

Det er samtidig værd at bemærke, at udformning og opsætning af teknologierne også har betydning for, hvilken løsning der samlet set er mindst indgribende. For eksempel har det betydning for hensyn til privatliv, om der vælges højtalere i loftet til at transmittere lyden, eller om der vælges telefoner, som personalet kan tage med sig. Tilsvarende har det betydning for beboerens bevægelsesfrihed, om mikrofonen er fast monteret på væggen eller er mobil og kan benyttes, mens beboeren fx sidder alene og nyder det gode vejr på terrassen.

Konklusion og diskuterende bemærkninger

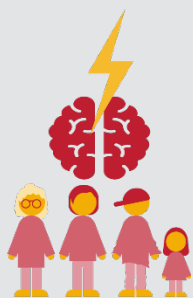
Undersøgelsen konkluderer, at teknologierne kan være afgørende redskaber for personalet i deres arbejde med at støtte og drage omsorg for borgere, både børn og voksne.

Dokumentanalysen viser, at teknologierne primært iværksættes med det formål at skabe forbedret sikkerhed, søvn samt rettidig støtte og omsorg. Personalet vurderer, at de anvendte teknologier giver en mere hensigtsmæssig støtte og omsorg for beboerne, idet teknologierne bidrager til forbedret sikkerhed og søvn samt gør det muligt at foretage rettidige besøg hos beboeren, når denne har brug for det. Samtidig er pårørende positive over for brug af teknologierne.

Undersøgelsen peger desuden på, at personalets løbende vurdering og balancering af lovmæssige og etiske aspekter er central for en hensigtsmæssig anvendelse.

Refleksion i anvendelse af teknologiske hjælpemidler

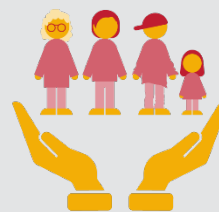
Anvendelse af teknologiske hjælpemidler omfatter løbende refleksion over, hvad der samlet set giver den mest hensigtsmæssige løsning for borgeren: Hvilken problemstilling er på spil for borgeren, hvilke pædagogiske indsatser og teknologiske hjælpemidler kan bringes i spil, og hvordan kan dette bidrage til omsorg og støtte af borgeren, dennes sikkerhed og søvn, under hensyntagen til borgerens privatliv og bevægelsesfrihed?

Målgruppe med demens eller kognitiv funktionsnedsættelse

Teknologiske hjælpemidler på plejecentre og botilbud

Formål: sikkerhed, søvn samt rettidig støtte og omsorg

Kilde: VIVE

Såfremt det besluttet lovmæssigt at tillade anvendelse af teknologierne, bør det overvejes, hvordan kommunerne bedst muligt støttes i en systematisk etisk refleksion i forhold til ansøgning og anvendelse, både på det enkelte botilbud og i forhold til kommunen samlet set.

Desuden bør det overvejes, hvordan kommunerne kan støttes i at identificere relevante teknologier. Da der er tale om et relativt lille antal, hvor ganske få borgere i en kommune vil være i målgruppe for teknologierne, vil der formodentlig mangle viden i kommunerne om egnede teknologier, der er driftssikre og lever op til krav om it-sikkerhed mv. I forlængelse heraf er det væsentligt at fokusere på den teknologiske udvikling og på, hvordan teknologierne bedst muligt kan løse den faglige problemstilling under hensyntagen til privatliv og bevægelsesfrihed.

Forsøgene adresserer en række etiske spørgsmål, som bør overvejes af beslutningstagere.

Det første spørgsmål vedrører hensynet til forsøgenes målgruppe. Forsøgene vedrører sårbare borgere, som har særlige behov for støtte og hjælp, og som af samme grund ikke kan samtykke til teknologierne. I høringssvarene bliver der udtrykt bekymring for, at teknologierne overskrider borgernes privatliv og bevægelsesfrihed. Omvendt argumenterer frikommunerne for, at forsøgene giver målgruppen samme muligheder for at kunne få støtte via teknologier som andre borgere, der selv kan samtykke til indsatsen.

Det andet spørgsmål vedrører forskelle mellem børne- og voksenområdet. Med forsøget har børn og unge med betydelig kognitiv funktionsnedsættelse fået samme muligheder som voksne for at få tildelt teknologiske hjælpemidler. Bekendtgørelsen om Tryghedsskabende velfærdsteknologi gør det muligt at anvende teknologi til voksne med kognitiv funktionsnedsættelse eller demens, mens børn med kognitiv funktionsnedsættelse ikke er omfattet af samme bekendtgørelse.

Det sidste spørgsmål vedrører teknologiens potentiale og rammer for støtte og omsorgsarbejdet. Undersøgelsen viser, at teknologierne indeholder potentiale for at støtte det faglige arbejde, men at det er væsentligt at holde etiske aspekter for øje. Anvendelse af teknologierne træder ind i bredere diskussioner om god pleje og støtte, magtstrukturer, omsorgstræthed og rammevilkår for arbejdet. Set i lyset af fremtidsperspektiver for de store velfærdsområder, hvor der forventes yderligere pres på ressourcer samt rekrutteringsudfordringer, er det værd at overveje, hvordan borgernes behov og rettigheder kan imødekommes fremover, samt hvilken rolle teknologierne kan spille.

Metode og datagrundlag

Undersøgelsen er baseret på kvalitative interviews med 14 pårørende, 22 medarbejdere og ledere samt 3 myndighedssagsbehandlere og 5 projektledere. Der er desuden gennemført 9 observationsstudier med fokus på anvendelse af teknologierne samt en dokumentanalyse af alle 70 ansøgninger og afgørelser fra 2017-2022.

Rapportens målgruppe og formål

VIVE har gennemført undersøgelsen for Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Social-, Bolig- og Ældreministeriet. Rapporten er primært henvendt til politikere og embedsværket i ministerierne og skal give viden om formål med brug af teknologierne, den faktiske anvendelse og betydning for målgruppen.

Forudgående undersøgelse

Rapporten 'Teknologi i plejen af borgere med demens eller kognitivt handicap' (Ballegaard, Ruge & Lohse, 2021) adresserer første forsøgsperiode og findes på vive.dk. Indeværende rapport undersøger forlængelse af frikommuneforsøg med teknologiske hjælpemidler.

1 Indledning

Denne rapport belyser brug af teknologi i omsorg og støtte af personer med demens eller kognitiv funktionsnedsættelse. Teknologierne kan anvendes til denne målgruppe, grundet en række frikommuneforsøg, der populært sagt sætter kommunerne fri til at prøve nye løsninger.

1.1 Teknologier i frikommuneforsøgene

Folketinget vedtog i december 2021 Lov om ændring af lov om frikommunenetværk. Loven omfatter en toårig forlængelse (fra d. 1.1.2022 til d. 31.12.2023) af fem forsøg med brug af teknologiske hjælpemidler (se Tabel 1.1).

Forsøgene er oprindeligt iværksat af frikommunenetværkene 'Bedre styring af ressourcer på det specialiserede socialområde' samt 'Sammenhængende indsats på tværs af sektorområder' med det formål at anvende teknologierne til at supplere og styrke den pædagogiske og omsorgsmæssige indsats på social- og ældreområdet samt at skabe øget sikkerhed og tryghed ved at forebygge, at borgere udsætter sig selv eller andre for væsentlig personskade.

Det drejer sig om:

- **Videoovervågning**, hvor personalet kortvarigt kan kigge ind via et kamera til borgeren og lave fx digitalt tilsyn om natten, såfremt borgeren forstyrres ved fysisk tilsyn. Videoovervågningen kaldes i denne rapport *kamerakig* for at beskrive personalets praksis, hvor de kigger ind til en beboer via kamera. Kamerakig bruges bl.a. i situationer, hvor fysisk tilstedeværelse er til gene for beboeren, fx når personalet er nødt til at tjekke op på beboeren i løbet af natten, men hvor beboeren vågner ved traditionelt fysisk tilsyn
- **Audioovervågning**, hvor personalet kan lytte til borgeren fx om natten for at kunne reagere hurtigt i tilfælde af epileptisk anfald eller akut behov for at skabe frie luftveje. I denne rapport bruges betegnelsen *lydmonitorering* for at give et mere neutralt ord end 'overvågning' til at beskrive personalets praksis med at lytte efter, om beboeren har behov for støtte eller hjælp. Lydmonitoreringen anvendes ofte om natten, så beboeren kan få ro til at sove, men hvor medarbejderen stadig kan høre, når der er akut behov for at skabe frie luftveje.
- **Særlige døråbnere på afdelingsdøre**, der afgrænser afdelingen fra resten af plejecenteret eller botilbuddet, og forsinker borgere, der ikke kan

tage vare på sig selv, hvis de forlader afdelingen uden ledsager. Forsøget omhandler placeringen af den særlige døråbner. Den eksisterende lovgivning giver mulighed for at få en særlig døråbner på plejecenterets eller botilbuddets yderdør. Med frikommuneforsøget placeres den særlige døråbner i stedet på afdelingsdøren, hvor den specifikke borger bor.

- **Teknologi til børn og unge** giver mulighed for at anvende kamerakig, lydmonitorering samt bevægelsessensorer, der giver nattevagten besked, når barnet er på vej ud af sin seng eller værelse og har brug for støtte.

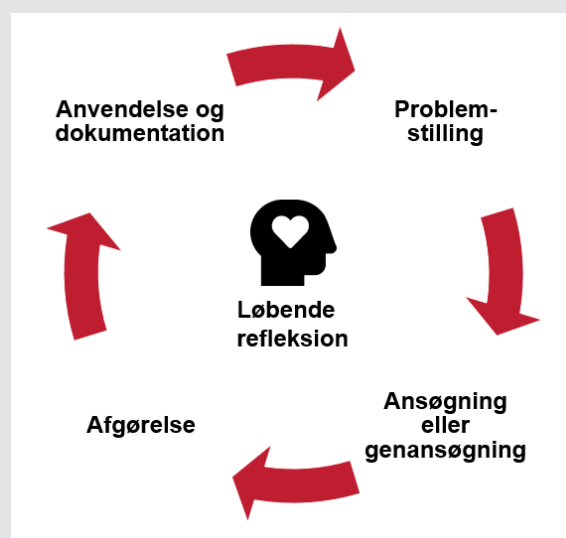
Forlængelse af frikommuneforsøgene giver personalet mulighed for fortsat at anvende teknologierne, hvis den påtænkte løsning samlet set vurderes som det mest hensigtsmæssige middel til at tilgodese hensynet til borgeren, herunder hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse samt behovet for at drage omsorg for borgeren (Indenrigs- og Boligministeriet, 2021b).

For at kunne anvende teknologierne skal plejecenteret eller botilbuddet ansøge om godkendt magtanvendelse hos kommunen, som illustreret i Figur 1.1. Her skal de beskrive borgerens problemstilling, hvad der tidligere har været afprøvet for at løse problemstillingen, og hvordan teknologien forventes at kunne afhjælpe problemstillingen. Det skal også beskrives, hvordan teknologien vil blive anvendt, samt hvordan både borger og pårørende forholder sig til indsatsen.

Personalet skal løbende dokumentere anvendelse af teknologien samt vurdere, hvorvidt det teknologiske hjælpemiddel er relevant og samlet set det mest hensigtsmæssige for at afhjælpe problemstillingen. Efter 8 måneder skal der foretages en genansøgning, såfremt teknologien stadig er det mest hensigtsmæssige for borgeren.

Figur 1.1 Ansøgningsproces

Figuren illustrerer processen for ansøgning om godkendt magtanvendelse og anvendelse af teknologiske hjælpemidler. Der skal genansøges hver ottende måned, såfremt teknologien stadig vurderes til samlet set at være det mest hensigtsmæssige i forhold til at afhjælpe problemstillingen.

Kilde: VIVE

Tabel 1.1 Overblik over forlængede frikommuneforsøg

Forsøg	Indhold	Målgruppe
Favrskov, Herning, Holstebro	<p>§ 14: Situationsbestemt video-, audio- og bevægelsesovervågning</p> <p>Kommunen kan anvende situationsbestemt video-, audio- og bevægelsesovervågning i en afgrænset periode, hvis det samlet set vurderes som det mest hensigtsmæssige middel til at tilgodese hensynet til borgeren, herunder hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse samt behovet for at drage omsorg for borgeren.</p> <p>Situationsbestemt overvågning indebærer, at overvågningen ikke må være kontinuerlig eller foregå over længere stræk, medmindre tungtvæjende faglige grunde taler for dette, samt at kommunalbestyrelsen har truffet beslutning herom.</p> <p>Det er en forudsætning, at den pågældende ikke modsætter sig dette, samt at der indhentes samtykke fra borgerens nærmeste pårørende eller fra en værge.</p>	Personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne på botilbud eller plejebolig efter § 124a
Favrskov, Herning	<p>§ 14b: Særlige døråbnere på yderdøre, der afgrænser boenheder eller afdelinger</p> <p>Kommunen kan i en afgrænset periode anvende særlige døråbnere på yderdøre, der tilhører og afgrænser konkrete afdelinger og boenheder.</p> <p>De særlige døråbnere kan anvendes, hvis der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet, døgnopholdet eller fri- og plejeboligen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, at forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko, og at de øvrige muligheder i lov om social service og lov om voksenansvar for anbragte børn og unge forgæves har været søgt anvendt.</p> <p>Det er en forudsætning, at anvendelse af særlige døråbnere samlet set vurderes som det mest hensigtsmæssige middel til at tilgodese hensynet til borgeren, herunder hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse samt behovet for at drage omsorg for borgeren. Borgerens nærmeste pårørende eller værge skal give samtykke hertil.</p> <p>Der skal af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil.</p>	<p>1. Personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der har ophold i en boform eller et døgnophold efter lov om social service eller en friplejebolig eller lignende</p> <p>2. Børn og unge med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne i anbringelse eller aflastning efter SEL § 52, hvor der er behandling påkrævet.</p>
Herning	<p>§ 14c: Udvidelse af teknologiforsøg til børn og unge med betydelig og varigt nedsat funktionsevne</p> <p>Målgruppen for forsøget med situationsbestemt video-, audio- og bevægelsesovervågning i § 14 udvides til at omfatte børn og unge med betydelig og varigt nedsat funktionsevne på botilbud.</p> <p>Som i § 14 er det en forudsætning, at barnet eller den unge ikke modsætter sig, samt at forældremyndighedsindehaveren skal give samtykke hertil.</p>	Børn og unge med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som er i aflastning eller anbringelse på botilbud
Favrskov, Herning	<p>§ 14e: Udvidelse af teknologiforsøg til borgere, som er i målgruppen for, men ikke har ophold i botilbud eller plejebolig</p> <p>Målgruppen for forsøget med situationsbestemt video-, audio- og bevægelsesovervågning i § 14 udvides til at omfatte hjemmeboende borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Som i § 14 er det en forudsætning, at borgeren ikke modsætter sig, samt at borgerens nærmeste pårørende eller en værge har givet samtykke hertil.</p>	Personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der er i målgruppen for, men ikke har ophold i, en boform efter lov om social service eller en plejebolig efter lov om almene boliger
Esbjerg, Randers, Aarhus	<p>§ 14f: Søvnforbedrende velfærdsteknologi</p> <p>Kommunen kan i en afgrænset periode anvende sensorbaseret søvnmonitoreringsteknologi som alarmredskab og situationsbestemt videobaseret kig-ind, hvis den påtænkte løsning samlet set vurderes som det mest hensigtsmæssige middel til at tilgodese hensynet til borgeren, herunder hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse samt behovet for at drage omsorg for borgeren. Det er en forudsætning, at borgeren ikke modsætter sig, samt at borgerens nærmeste pårørende eller en værge har givet samtykke.</p>	Personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der er optaget i en boform efter lov om social service eller har ophold i en plejebolig eller en friplejebolig eller lignende

Kilde: VIVE efter Forslag til Lov om ændring af lov om frikommunenetværk fremsat d. 10 november 2021 af indenrigs- og boligministeren

Afgrænsning

3 ud af de 8 frikommuner har valgt at benytte muligheden for forlængelse. Det drejer sig om Favrskov, Herning og Holstebro Kommuner. De tre kommuner har fokuseret på § 14 situationsbestemt video- og audioovervågning, § 14b særlige døråbnere samt § 14c udvidelse af teknologiforsøg til børn og unge. Undersøgelsen fokuserer derfor på erfaringer med disse tre forsøg.

For erfaringer med § 14f søvnforbedrende velfærdsteknologi henvises til kommunernes egen evaluering af den første forsøgsperiode (Esbjerg Kommune, Randers Kommune & Aarhus Kommune, 2020). For § 14e udvidelse af teknologiforsøget til borgere, som er i målgruppen for, men ikke har ophold i, botilbud eller plejebolig, har der kun været sparsomme erfaringer i den første forsøgsperiode. Disse er afrapporteret i (Ballegaard, Ruge & Lohse, 2021). Her indgår også erfaringer med bevægelsessensorer i § 14 om situationsbestemt bevægelsesovervågning, der nu hører under bestemmelsen om Tryghedsskabende Velfærdsteknologi og derfor ikke inddrages i det forlængede forsøg.

De interviewede projektledere fra kommuner, som ikke er gået videre med forsøget, forklarer, at forsøgene anses som relevante. Imidlertid har der været en række barrierer for det videre arbejde, primært i form af tekniske udfordringer samt udbredelse af viden til botilbuddene og plejecentre. Set i forhold til, hvor mange borgere der er i målgruppen, har disse kommuner derfor vurdereret, at det ville være for ressourcekrævende at arbejde videre med forsøgene (se afsnit 5.1 samt Ballegaard, Ruge et al. 2021, der belyser implementering af forsøgene).

1.2 Formål med undersøgelsen

Formålet med denne undersøgelse er

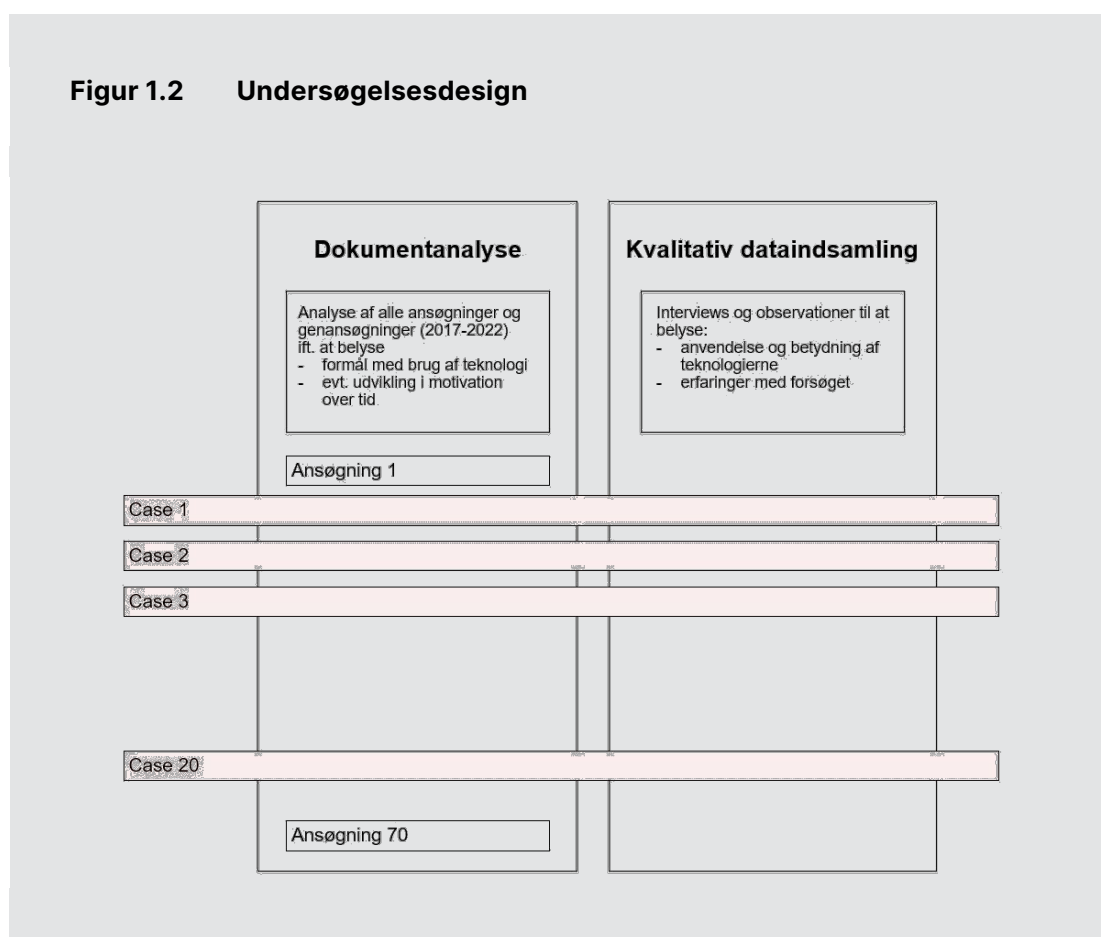
- at give viden om formål med iværksættelse af teknologier i forsøgene, herunder begrundelse for ansøgning om godkendt magtanvendelse og for myndighedsafgørelse. Fokus er endvidere at identificere en eventuel udvikling i begrundelse og motivation for ansøgninger og afgørelser i hele forsøgsperioden.
- at give viden om anvendelse af teknologierne med særlig fokus på teknologiernes betydning for borgernes privatliv, bevægelsesfrihed og sikkerhed.

Undersøgelsen skal dermed udfolde både intentioner og erfaringer med anvendelsen i forhold til, hvordan teknologierne kan bidrage til omsorg og støtte af personer med demens og kognitiv funktionsnedsættelse, i form af fx forbedret sikkerhed, faldforebyggelse eller uforstyrret nattesøvn.

Indeværende rapport giver dybdegående viden om anvendelse og teknologiernes betydning for borgerne. Rapporten udfolder desuden problemstillinger og etiske overvejelser relateret til anvendelse af teknologierne. Hensigten er, at undersøgelsen kan informere den videre politiske beslutningsproces i forbindelse med forsøgenes afslutning. Forsøgene afsluttes d. 31.12.2023.

1.3 Undersøgelsesdesign

Til at give viden om formål med iværksættelse og anvendelse af teknologierne benyttes et miks af metoder og datakilder, bestående af en dokumentanalyse og en kvalitativ dataindsamling med interviews og observationer, samt med udvalgte cases som illustreret i Figur 1.2.

Kilde: VIVE

Dokumentanalysen giver et overblik over samtlige ansøgninger i perioden 2017-2022 med henblik på at afdække volumen og udbredelse af den enkelte teknologi samt belyse formål med anvendelse af teknologierne. Hovedparten af dokumenterne er indsendt sommeren 2021 og herefter løbende ved nye ansøgninger til og med december 2022¹.

I alt er der 70 antal ansøgningsforløb fordelt på de tre forsøg. På baggrund af dokumentanalysen er 20 borgere blevet udvalgt til cases. Udvælgelsen er sket ud fra et varianskriterie, således at casene repræsenterer forskellige teknologier, anvendelsesområder og formål eller problemstillinger. Se fordelingen af ansøgninger og cases i Tabel 1.2.

Tabel 1.2 Ansøgninger og borgere udvalgt til casestudier

		Plejecenter og rehabilitering Ældreområdet	Botilbud Voksenhandicapområdet	§ 14c Botilbud Børnehandicapområdet	I alt
§ 14	Kamerakig	19 (5)	12 (3)	1	32
	Lydmonitorering	0	5 (2)	3 (2)	8
§ 14b	Særlige dørråbnere	27 (6)	0	-	27
§ 14c	Bevægelsessensorer til børn og unge	-	-	3 (2)	3

Anm.: Forsøget § 14c Udvidelse af teknologiforsøget til børn og unge vedrører område og type teknologi og optræder derfor i skemaets række og kolonneoverskrift.

Note: Tallene angiver antal ansøgninger, mens tal i parentes angiver antallet af cases. Stregerne indikerer, at dette felt ikke er omfattet af forsøgene.

Kilde: VIVE

Hovedparten af de 20 borgercases præsenteres undervejs i rapporten. Hensigten er, at læseren herved får en bedre forståelse for kompleksiteten, som relaterer sig til at anvende de teknologiske hjælpemidler. Med casene får læseren en bedre forståelse af, hvem borgeren er, og hvilken situation borgeren står i, samt hvilken teknologi der anvendes, og den betydning teknologien har for borgeren. Borgerne optræder under pseudonym, og detaljer kan være ændret, så borgeren ikke kan genkendes af den almindelige læser.

Borgercasene bygger på observationsstudier, skriftligt materiale i form af ansøgning og evt. genansøgning samt interviews med personale og pårørende i det omfang, det har været muligt. Det har ikke været muligt at interviewe borgerne selv, da målgruppen for teknologierne er borgere med betydelig nedsat psykisk funktionsevne. Borgerne har derfor ikke et kognitivt funktionsniveau til

¹ Se kapitel 7 for metodiske refleksioner og kapitel 8 for den samlede dokumentanalyse.

at forholde sig til eller reflektere over teknologierne. Mange har ikke sprog og er heller ikke i stand til at udtrykke sig på andre måder. Der er dermed ikke tale om et såkaldt borger-perspektiv, hvor borgeren selv kommer til udtryk. I stedet er der gennemført en række observationer af anvendelse af teknologierne samt foretaget interviews med myndighedssagsbehandler, personale, ledelse og pårørende for at opnå detaljeret viden om borgerne og erfaringer med teknologierne. For yderligere beskrivelse af metode og overvejelser herom se kapitel 7.

Analysen bygger på 9 besøg med observation af anvendelse af teknologierne samt på interview med i alt 14 pårørende, 22 medarbejdere og ledere, 3 myndighedssagsbehandlere og 5 projektledere.

Endelig har vi drøftet forsøgene med en mindre følgegruppe, dels med repræsentanter for Alzheimerforeningen og Lev for at styrke borgerperspektivet, dels med repræsentanter for Rådet for Tryghedsskabende Velfærdsteknologi for at få sat forsøgene i et bredere perspektiv. For yderligere perspektivering har den ene forfatter været i Norge, hvor lovgivningen tillader anvendelse af særlige døråbnere på afdelingsdøre samt digitalt tilsyn på plejecentre. Her var der bl.a. besøg på et norsk plejecenter, hvor der blev gennemført interviews med en afdelingsleder, medarbejdere i alle vagtlag samt en velfærdsteknologikonsulent for at opnå viden om deres erfaringer set i forhold til de danske forsøg.

Samlet set giver undersøgelsesdesignet et så solidt vidensgrundlag som muligt, set i forhold til udbredelse af forsøgene. Da der er tale om en lille målgruppe, og det kræver et stort arbejde at implementere teknologierne, vil det være vanskeligt at opnå en stor udbredelse på forsøgsbasis. VIVE vurderer, at kombinationen af dokumentanalysen og dybdegående casebeskrivelser giver et robust vidensgrundlag, der både giver indsigt i anvendelse og betydning af teknologierne for borgerne, og belyser relevante problemstillinger og etiske overvejelser relateret til forsøgene.

1.4 Centrale begreber og etiske diskussioner

Forskningslitteraturen inden for teknologistudier (Science, Technology & Society) slår fast, at der er tæt samspil mellem anvendelse af teknologier og kontekstuelle forhold (Danholt & Gad, 2021). Det er samtidig vigtigt at have blik for uforudsete konsekvenser og forandringer i brug, som kan opstå over tid. Imidlertid er det vanskeligt at forstå de samlede implikationer af teknologien, førend den er fuldt implementeret og modnet over tid, og omvendt er det vanskeligt at trække teknologierne tilbage, når først de er integreret i den daglige praksis. Dette dilemma kaldes for 'Collingridges dilemma' (Collingridge, 1980).

Forsøgene og anvendelse af teknologierne vedrører en diskussion af individets rettigheder i forhold til bevægelsesfrihed og privatliv på den ene side og borgerens behov for støtte, omsorg og sikkerhed på den anden side. For at balancere disse hensyn udpeger lovgivningen en række nødvendige betingelser, for at teknologierne kan anvendes. Først og fremmest skal teknologierne være den mindst indgribende indsats og kun anvendes, hvis det samlet set vurderes som det mest hensigtsmæssige middel til at tilgodese hensynet til borgeren, herunder hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse samt behovet for at drage omsorg for borgeren. Derudover må teknologierne kun anvendes, hvis pårørende giver tilsagn. Ved anvendelse af kamerakig og lydmonitorering angiver lovgivningen, at dette kun er tilladt, hvis borgeren ikke modsætter sig indsatsen.

Forsøgene finder sted på områder, som ofte er presset på ressourcer. I høringssvar om forlængelse af forsøgene udtrykker enkelte parter bekymring for, at anvendelse af de teknologiske hjælpemidler kan give anledning til rationalisering eller reducere personalets indsats for at finde pædagogiske løsninger på problemstillinger, samt at de særlige døråbnere indskrænker borgernes bevægelsesfrihed (Indenrigs- og Boligministeriet, 2021c, Indenrigs- og Boligministeriet, 2021a).

Omvendt argumenterer frikommunerne i deres ansøgning om frikommuneforsøgene samt høringssvar vedrørende forlængelse for, at forsøgene understøtter borgernes rettigheder og lige muligheder for støtte som andre borgere, der selv kan give samtykke til indsatsen. De fremhæver endvidere, at borgere i målgruppen har et særligt behov for støtte, netop fordi deres kognitive funktionsevne er betydeligt nedsat (Frikommunenetværket, 2016, Indenrigs- og Boligministeriet, 2021d).

Undersøgelsen tager afsæt i tradition for empirisk etik, som er optaget af at studere etik i praksis, fremfor at se etik som overordnede universelle principper. Den empiriske etik undersøger, hvilke værdier der er på spil i den konkrete situation, og hvordan medarbejdere balancerer de forskellige hensyn og værdier i deres bestræbelser på at udøve god omsorg og støtte (Pols, 2015). Personalets balancering af hensyn, i deres bestræbelser på at handle rigtigt, er central i indeværende undersøgelse, idet den lovmæssige ramme tillader brug af teknologiske hjælpemidler, hvis de *"samlet set vurderes som det mest hensigtsmæssige middel til at tilgodese hensynet til borgeren, herunder hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse samt behovet for at drage omsorg for borgeren"*. Med empirisk etik rettes opmærksomheden på kontekstuelle forhold og personalets specifikke vurderinger og balancering af hensyn.

Vi har valgt at undlade at bruge betegnelsen 'overvågning' i rapporten, med mindre der refereres til lovteksten og ansøgningerne. Vi har truffet dette valg,

da betegnelsen ofte er negativt ladet i den offentlige debat og medier og derfor kan producere forudindtagede forestillinger om anvendelse og formål. I stedet har vi valgt at bruge betegnelser, der tilstræber at beskrive praksis eller neutrale betegnelser. Det er dog værd at bemærke, at i forskningslitteraturen defineres overvågning som den fokuserede, systematiske og rutinemæssige opmærksomhed på personlige forhold med henblik på at påvirke, lede, beskytte eller styre (se fx (Albrechtslund, 2016)). Det vil sige, overvågning som begreb er hverken positivt eller negativt ladet, men afhænger af, hvilket formål der er med overvågningen.

1.5 Læsevejledning

Rapportens første del belyser anvendelse og erfaringer med de tre forsøg og afsluttes med en tværgående analyse og konklusion. Analyserne er baseret på dokumentanalyse, kvalitative interviews og observationer. Der præsenteres løbende cases, som dels giver viden om konkrete forløb, dels peger på udvalgte eksempler på anvendelse og problemstillinger.

- **Kapitel 2** belyser anvendelse og erfaringer med kamerakig og lydmonitorering. Der er særligt fokus på, hvilke problemstillinger teknologierne skal afhjælpe, samt betydningen for beboernes ret til støtte og omsorg samt privatliv.
- **Kapitel 3** belyser anvendelse og erfaringer med særlige døråbnere. Der er særligt fokus på teknologiens betydning for beboernes sikkerhed og bevægelsesfrihed.
- **Kapitel 4** belyser anvendelse af teknologier til børn og unge og sætter fokus på et principielt spørgsmål om forskel mellem børn og voksnes behov.
- **Kapitel 5** indeholder en tværgående analyse af de tre forsøg. Kapitlet omhandler relevans og organisatoriske rammer for forsøgene. Desuden udfolder kapitlet en empirisk diskussion om balancering af hensyn og forståelser af, hvad der er mindst indgribende indsatser.
- **Kapitel 6** opsummerer og konkluderer på rapportens analyser.

Rapportens anden del præsenterer dels metodevalg og analysedesignet, som undersøgelsen bygger på, dels udfoldes dokumentanalysen i sin helhed.

- **Kapitel 7** redegør for undersøgelsesdesignet og metodiske refleksioner.
- **Kapitel 8** præsenterer den samlede dokumentanalyse.

Med denne opbygning præsenteres analysen og resultater fra undersøgelsen først af hensyn til den travle læser, efterfulgt af dokumentation samt metodiske og analytiske overvejelser. Hensigten er at give hurtig adgang til analysen samt sikre gennemsigtighed i forhold til rapportens datagrundlag.

2 Kamerakig og lydmonitorering

Dette kapitel vedrører § 14 situationsbestemt video-, audio- og bevægelsesovervågning og belyser anvendelsen af kamerakig og lydmonitorering. Afslutningsvist belyses etiske overvejelser om privatliv.

Boks 2.1 Forudsætninger for anvendelse af kamerakig og lydmonitorering

Kommunen kan anvende situationsbestemt video-, audio- og bevægelsesovervågning i en afgrænset periode, hvis det samlet set vurderes som det mest hensigtsmæssige middel til at tilgodese hensynet til borgeren, herunder hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse samt behovet for at drage omsorg for borgeren.

Situationsbestemt overvågning indebærer, at overvågningen ikke må være kontinuerlig eller foregå over længere stræk, medmindre tungtvejende faglige grunde taler for dette, samt at kommunalbestyrelsen har truffet beslutning herom.

Det er en forudsætning, at den pågældende ikke modsætter sig dette, samt at der indhentes samtykke fra borgerens nærmeste pårørende eller fra en værge.

Kilde: VIVE efter Forslag til lov om ændring af lov om frikommunenetværk fremsat d. 10 november 2021 af indenrigs- og boligministeren

2.1 Kamerakig

Videoovervågning kaldes også kamerakig eller digitalt tilsyn. Betegnelsen kamerakig beskriver personalets praksis, hvor de får et kortvarigt kig ind til beboeren via et kamera. Såfremt der er tungtvejende faglige grunde kan kommunalbestyrelsen give tilsagn til, at kamerakigget kan foregå over længere stræk end 15 minutter. Personalet skal logge sig ind på en telefon eller computer for at kunne kigge ind via kameraet. Billederne gemmes ikke, og systemet skal føre en log over, hvem der har logget ind hvornår og hvor længe. Desuden skal medarbejderne oprettes i systemet, så man kan styre, hvem der skal have

adgang. Betegnelsen digitalt tilsyn dækker over, at kamerakigget anvendes på plejecentre til at give et digitalt tilsyn frem for et fysisk tilsyn hos beboeren.

I denne rapport anvendes betegnelsen kamerakig, da denne betegnelse både beskriver teknologien og indeholder en åbenhed over for anvendelsen, idet kamerakigget også kan have andre anvendelser end digitalt tilsyn, og ligesom betegnelsen digitalt tilsyn ikke vækker genklang på handicapområdet.

Kamerakig bliver brugt på både plejecentre og botilbud. Undersøgelsen indeholder ansøgninger om kamerakig både til borgere med demens og kognitiv funktionsnedsættelse. Dokumentanalysen kortlægger, med hvilket formål der ansøges om kamerakig, og hvilke argumenter der bringes i spil (se Tabel 2.1) i forhold til, hvordan kamerakig forventes at kunne bidrage til støtte og omsorg for borgerne. For overblikkets skyld har vi samlet formål i følgende hovedkategorier:

- Sikkerhed
- Forbedring af nattesøvn
- Pause fra personalet
- Timing af hjælp.

Sikkerhed er et overordnet formål, som gennemsyrrer de øvrige mål med brug af kamerakig, og udfoldes i det følgende i sin kontekst af søvn, pause og timing af hjælp. Ressourcer adresseres som rammevilkår i ansøgningerne, hvilket vi vender tilbage til i afsnit 5.5.

Tabel 2.1 Formål og argumenter i ansøgninger om kamerakig

Hensyn	Formål	Antal ansøgninger, hvor argumentet fremgår
	Ansøgninger i alt	32
Hensyn til borgeren	Sikkerhed	22
	Søvn	25
	Tryghed og forebyggelse af konflikter	10
	Hjernerø	6
	Hygiejne	2
Hensyn til andre	Økonomi/ressourcer	2
	Medarbejders trivsel/sikkerhed	3
	Hensyn til beboere/forbipasserende	1
Universelle principper	Værdighed/selvbestemmelse/frihed	8
	Bevægelsesfrihed	0
	Sidste udvej/mindste indgriben	26

Kilde: VIVE på baggrund af dokumenter fra kommunerne

2.2 Kamerakig til forbedret søvn

Kamerakig anvendes til at sikre en bedre nattesøvn hos beboere, som vågner ved fysiske tilsyn.

Assistance, når beboeren vågner

Kamerakig anvendes ofte i samspil med en bevægelsessensor, så personalet kan 'kigge ind' via kamera, når der er bevægelse, for at tjekke, om beboeren har brug for hjælp. Normalt anvendes en bevægelsessensor til at advisere personalet om, at en borger er på vej ud af sengen om natten, hvis beboeren er i risiko for at falde og har brug for støtte. For eksempel er Knud og Johannes faldet flere gange om natten. Knud har en rollator, men glemmer, at han har brug for den, og personalet skal derfor hjælpe ham til enten at huske rollatoren eller støtte ham, når han skal på toilet om natten. Johannes kan ikke orientere sig, heller ikke om dagen, og går ind i fx møbler og falder og har derfor brug for at blive guidet.

Men nogle gange kan bevægelsessensoren være svær at placere på en måde, så man opnår en balance mellem på den ene side at kunne reagere hurtigt nok, hvor man stiller sensoren tæt på sengen, og hvor man på den anden side får såkaldte falske alarmer, hvor det kan være dynen eller en arm uden for sengen, som aktiverer bevægelsessensoren. Derfor kan en bevægelsessensor uden et tilhørende kamera medføre unødige og forstyrrende ekstra fysiske tilsyn, hvor beboeren vågner, når nattevagten åbner døren ind til beboeren for at se, om beboeren er på vej ud af sengen eller stadig sover. Med kamerakig vil dette foregå digitalt og dermed ikke vække borgeren.

En pårørende fortæller, at de sagde ja til, at personalet kunne bruge kamerakigget sammen med bevægelsessensorer til moderen for at undgå faldulykker:

Hun vil ikke ligge nogen til last og vil selv forsøge at stå ud af sengen for at komme på toilet, og det går altid galt. Hun står op rigtig mange gange om natten, og det er et spørgsmål om, hvornår det her ender rigtig galt. (Interview med pårørende)

Den pårørende fortæller videre, at hun ser kamerakigget som en hjælp og ikke som overvågning, fordi der er tale om et her og nu-billede, og at personalet bruger det, fordi de vil hendes mor det bedste.

Knud: Kamerakig giver en uforstyrret søvn

Det er meget tidligt om morgenen, og der er stille på plejecenteret. Nattevagten viser, hvordan hun laver digitalt tilsyn hos Knud. Hun tager telefonen frem, logger ind på telefonen og derefter logger hun ind på en app med kameraet. Et gråtonet billede dukker op, hvor hun kan se, at Knud ligger med dynen på i sin seng. Hun vurderer, at han sover og har det godt, og logger af igen. Hun forklarer, at Knud vågner meget let, hvis de laver fysisk tilsyn – de har prøvet at tage skoene af for ikke at larme, men han vågner alligevel, når de åbner døren. Det gør han ikke ved et digitalt tilsyn. Samtidig giver sensoren ved siden af sengen hende besked om bevægelse i løbet af natten, hvor hun så bruger kamerakigget til at finde ud af, om det bare er dynen, som ligger lidt skævt, eller om Knud er på vej op. Hvis han er på vej op, skal han have hjælp, da han er usikker på benene og har brug for støtte til at komme på badeværelset. Hun forklarer, at de også bruger kameraet til at time, hvornår de går ind om morgenen. Hun har fundet ud af, det giver ham den bedste start på dagen, hvis han får lov til at vågne lige så stille, i stedet for at hun går ind, så snart han vågner. Ved afslutning af sin nattevagt overleverer hun telefonen til en kollega, som skal hjælpe Knud om dagen. (Uddrag fra feltnoter)

Efter flere fald og hjerneblødninger flyttede Knud ind på en aflastningsplads på plejecenteret og senere ind på en såkaldt skærmet enhed for mennesker med svær demens. I den første tid på plejecenteret var Knud urolig, frustreret og vred. Sygdommen og skiftet til plejecenteret har været en stor og pludselig omvæltning i hans liv. Personalet har fået sparring fra kommunens demensteam og benyttet Marte Meo-metoden for at få input til, hvordan de bedst kan hjælpe Knud, så han kan falde til ro og blive tryk på plejecenteret². Imidlertid oplever personalet, at Knud vågner om natten, når de laver fysisk tilsyn for at tjekke, om han har det godt, og har svært ved at falde i søvn igen. Den afbrudte søvn påvirker Knud, som stadig har det svært om dagen og kan være irriteret. Personalet har forsøgt at tilrettelægge tilsynet bedre ved at stille en bevægelsessensor ved sengen for at kunne hjælpe Knud om natten, når han er på vej på toilettet. Bevægelsessensoren er dog også blevet aktiveret af dynen og har givet unødige alarmer, hvor Knud er vågnet, når personalet er gået ind.

Kamerakigget har været utilgængeligt hele sidste uge pga. en fejl, da man flyttede en af kommunens servere. Nattevagten fortæller, at hun den første nat forsøgte at lave fysisk tilsyn – hun tog skoene af og forsøgte at liste ind, men der er nogle tunge branddøre ind til lejlighederne, som giver en lyd, når man åbner dem, så han vågnede desværre og havde svært ved at falde i søvn igen. Resten af ugen forsøgte hun at lytte efter hans snorken i stedet for et fysisk tilsyn og kun gå ind, når bevægelsessensoren blev aktiveret.

Det er en lettelse at kamerakigget er tilbage. Nu kan Knud sove uforstyrret, samtidig med at nattevagten kan være sikker på, at han har det godt, trækker vejret og ikke er faldet og ligger på gulvet.

Personalet kan kigge ind i Knuds lejlighed via telefonen, som illustreret på billedet.

Foto: Udklip fra udsendelse i TV2 Midtvest om kamerakig på et plejecenter.

Det er ofte en udfordring, når beboeren har svært ved at falde i søvn igen, hvis han eller hun er blevet vækket om natten. Personalet forklarer, at det er særligt problematisk for beboere med demens ikke at få deres søvn, da de i forvejen er udfordret af at mangle kognitivt overskud til at kunne fungere i dagtimerne, og deres udfordringer kan derfor forværres. Derudover kan beboere med demens i forvejen være udfordret på at få tilstrækkelig søvn, da demens kan ødelægge søvncenteret i hjernen. Beboernes døgnrytme kan derfor være udfordret, hvor det kan være svært at falde i søvn om aftenen, og hvis man vækkes i løbet af natten, vil man tro, at det er tid til at stå op.

Når bevægelsessensoren aktiveres og sender besked til personalet, logger nattevagten ind på kameraet og kigger til beboeren for at afklare, om det er en falsk alarm, og beboeren stadig sover, eller om vedkommende er på vej ud af sengen og har brug for hjælp. På den måde udgør kamerakigget i samspil med bevægelsessensoren et vigtigt redskab til at sikre en uforstyrret søvn til de beboere, som vækkes af et fysisk tilsyn.

² Marte Meo-metoden indebærer, at personalet gennemgår videooptagelser af interaktionen mellem Knud og personale, som personalet derefter analyserer sammen med en konsulent for at blive kloge på samspillet mellem medarbejder og beboer. I analysen identificeres de øjeblikke, hvor beboeren føler sig set og mødt af medarbejderen på en positiv måde, og der fokuseres på de elementer i interaktionen, som bidrager til det positive møde.

Johannes: Kamerakig som alternativ til sele

Johannes har svær demens. I ansøgningen beskriver personalet, at han er plaget af svær motorisk uro både dag og nat. Om dagen sidder han i sin kørestol og har stofsele på, da han ellers falder ud af kørestolen og kommer til skade. Om natten har Johannes svært ved at falde til ro, går ind og ud af sengen men falder hyppigt og slår sig. Personalet har forsøgt at lejre Johannes i sengen med tyngdehjælpemidler men uden effekt.

Personalet forsøger med forskellige tiltag og har drøftelser med demenskonsulenter og ergoterapeuter over en længere periode. På et tidspunkt er faldene så slemme, at der tale om, hvorvidt man er nødt til at have en sele på Johannes i sengen for at undgå flere fald om natten. Men en sele om natten er en meget indgribende indsats, og der blev i stedet afprøvet en meget lav seng og bevægelsessensor. Der kom dog mange falske alarmer, fordi Johannes er motorisk urolig, også om natten. Samtidig var Johannes meget impulsstyret og meget forstyrret af, hvad der foregik omkring ham. Så hvis nattevagten skulle ind til ham, blev han voldsomt urolig.

For at give mest mulig ro til Johannes stillede personalet nogle bløde skærme op ved hans seng, så han kun lige kunne se loftet. Derudover fik de sat et kamera op, så nattevagten kun kom ind, når hun kunne se på kameraet, at Johannes var på vej ud af sengen.

Kig med faste intervaller

Kamerakigget kan også anvendes som et digitalt tilsyn på faste tidspunkter, hvor nattevagten kigger ind via kamera, svarende til de tidspunkter, hvor man ville have givet et fysisk tilsyn. Eksempelvis kigger personalet ind til Margrethe kl. 01, 03 og 05 via kamerakig. Personalet har søgt om kamerakig til Margrethe, da hun vågner, når personalet kommer ind om natten i forbindelse med fysiske tilsyn. Margrethe har demens og tror, at nogle har brudt ind hos hende og vil stjæle hendes ting, når nattevagten kigger ind til hende ved fysisk tilsyn om natten. Tilsynet er nødvendigt for at sikre hendes sikkerhed, da hun ofte går omkring i lejligheden og derefter lægger sig til at sove på gulvet, hvorved hun bliver afkølet og forkommen. Med kamerakigget kan personalet se, om hun har forladt sin seng, og hjælpe hende tilbage i seng og hjælpe hende med at få varmen igen.

Enkelte beboere, særligt på botilbud, kan få pludselige forværringer i løbet af natten og har derfor brug for særlig opmærksomhed. Disse beboere har brug for flere besøg eller at blive holdt øje med hele natten. Kamerakig vil i sådanne situationer kunne bidrage til, at personalet kan holde øje med, at beboeren har det godt, samtidig med at beboeren kan sove uforstyrret. Et eksempel er Andreas, som lider af epileptiske anfald, der kun kan opdages ved, at man kigger hyppigt til ham. Desværre vågner han let og bliver derfor forstyrret i sin søvn, hver gang nattevagten kigger fysisk til ham om natten. Personalet har derfor søgt om kamerakig, så de ofte kan kigge digitalt til ham uden at vække ham.

Cecilie bliver ligeledes forstyrret af en fast vagt, når hun skal sove, men personalet skal holde øje med hende hele tiden, da hun kan få brug for akut hjælp ved livstruende epileptiske anfald (se casebeskrivelsen på næste side). Cecilies case er unik, idet personalet har søgt om lov til udvidet brug af kamerakig. Frikommuneloven giver mulighed for udvidet brug af kamerakig i længere perioder, hvis der er tungtvejende grunde til dette, og det samtidig godkendes af kommunalbestyrelsen. Nattevagten sidder uden for døren og kigger kontinuerligt med på kameraet, når Cecilie sover, for at kunne reagere hurtigt ved anfald. Samtidig sikrer kameraet, at Cecilie får lov til at sove uforstyrret uden gene fra fysisk tilstedeværelse, hvor hun vækkes af mindre bevægelser, eller hvis nattevagten hoster.

Der har været tæt dialog mellem forældre og botilbud samt inddragelse af viden fra epilepsispecialister og kommunens myndighedsafdeling for at kunne give Cecilie den bedst mulige indsats. I Cecilies situation er det vurderet til at være den rigtige løsning med udvidet brug af kamerakig, da Cecilies epileptiske anfald er livstruende, hvis der ikke reageres med det samme, og traditionelle anfaldsalarmer ikke kan opfange hendes anfald og hun forstyrres af en fast vagt.

Cecilies mor føler sig meget tryk ved løsningen. Moderen oplever, at Cecilie sover bedre og er mere frisk om dagen, fordi hun ikke længere bliver forstyrret af nattevagten, og hun får ikke længere så meget medicin til at hjælpe med at falde i søvn. Det er også længe siden, at Cecilie har været på skadestuen efter fald pga. epilepsien.

Cecilie: Kamerakig ved livstruende epilepsi

Cecilie har alvorlig epilepsi med både voldsomme kramper samt anfald med mindre rystelser, der ikke altid opdages af traditionelle anfaldsalarmer. Anfaldene er livstruende, hvis de ikke behandles øjeblikkeligt.

For at kunne hjælpe Cecilie med det samme har personalet tidligere sidet vagt ved hendes seng om natten. Desværre bliver Cecilie forstyrret af, at der sidder en hos hende – det giver uro hos Cecilie, som bliver i tvivl, om hun skal op, eller hun bliver vækket af små host eller bevægelser hos personalet. Personalet har eksperimenteret med at sidde vagt uden for døren for ikke at forstyrre, men har været bange for at overse, hvis Cecilie får et epileptisk anfald.

I stedet har de anvendt kamera, som gør det muligt for Cecilie at sove i fred, samtidig med at personalet kan holde øje med hende. Grundet de særlige omstændigheder har personalet brug for hele tiden at holde øje med hende. Nattevagten logger derfor ind via kamerakigget, når Cecilie går i seng, og holder øje med hende hele natten. Nattevagten logger af igen, når Cecilie vågner.

I dagtimerne bærer Cecilie hjelm og har personale i nærheden, som kan hjælpe, hvis hun falder om med epileptisk anfald i løbet af dagen. Nogle gange lægger hun sig til at hvile i løbet af dagen. Hvis hun hviler i sin seng, slår personalet kameraet til, imens hun hviler. Hvis hun hviler på sofaen, lægger personalet en trædemåtte frem, som kan give alarm, hvis Cecilie står op pga. et anfald, ligesom de holder sig i umiddelbar nærhed af hende.

2.2.1 Kamerakig kan give ro og pause fra personalet

Kamerakigget kan bruges til at give beboeren en pause, hvor vedkommende får ro til at være sig selv, men hvor personalet stadig kan være sikker på, at beboeren har det godt, som det er tilfældet i Dagnys case på næste side.

I ansøgningerne beskrives det, at der er borgere, som har brug for ro på egen stue med meget få forstyrrelser eller stimuli. Kamerakigget bruges her til at sikre alenetid for borgeren uden at gå på kompromis med borgerens sikkerhed eller omsorg. Personalet ønsker i disse situationer at anvende kamerakig til at tjekke op på, om borgeren har behov for hjælp uden at forstyrre unødigt.

Dagny: 'Hjernerø' i dagtimerne

Dagny har haft kamerakig i 2 år. Det første lange stykke tid blev kamerakigget anvendt til at sikre, at Dagny ikke blev vækket om natten. Hun vågnede, når personalet lavede fysiske tilsyn, så personalet begyndte derfor at lave kamerakig i stedet. Hun lagde sig ofte også på gulvet om natten og blev kold, så personalet brugte også kamerakigget til at tjekke, at hun lå i sin seng uden at risikere at vække hende. I dagtiden havde Dagny som regel en medarbejder i nærheden, som skærmede hende fra andre beboere på afdelingen, da dette ofte resulterede i konfliktfyldte situationer, hvor Dagny blev udadreagerende.

Dagnys demens blev værre over tid og lederen forklarer:

Hun bliver udadreagerende og aggressiv, hvis man træder ind i hendes privatsfære, når hun ikke kan rumme det. Vi havde en lang periode med en til en-kontakt til hende, så kunne hun spejle sig. Pludseligt bliver en til en-kontakten for meget for hende, og hun reagerer aggressivt på dem, som er der.

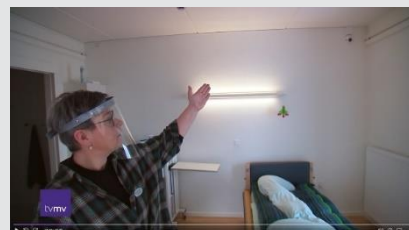
Personalet arbejdede derfor på at kunne give Dagny pauser med ro til hjernen, 'hjernerø', så hun ikke blev forstyrret af for mange stimuli og kunne få en pause fra personalet. Efter samtaler med ægtefællen søgte plejecenteret om lov til at anvende kamerakigget i afgrænsede perioder i dagtimerne, hvor Dagny kunne være alene i sin lejlighed, samtidig med at personalet kunne kigge ind digitalt for at se, om hun havde brug for hjælp.

Lederen forklarer, at de bruger kamerakig til at skabe balance mellem, at Dagny kan være sig selv, og samtidig sikre, at hun ikke kommer til skade:

Hun kan ikke klare sig uden hjælp, men omvendt, når en til en-kontakten bliver for meget, så har personalet bare siddet uden for hendes dør og holdt øje med videoen. Det er igen med at lede efter kropssprog. Man skal kunne se, hvis hun er i noget, hun ikke kan være i. Hun er så sårbar lige nu. Så 5 minutter alene er der, hvor vi bruger kameraet, så hun ikke laver ting, der kan være farlige for hende. Kameraet er der for, at hun kan være selv, men at vi kan træde til, når hun ikke har det godt.

Som illustreret på modelfotoet, så er kameraet placeret over sengen og med indkig til stuen. Derved kan personalet kigge til Dagny i både dagtimerne, når hun er i sin stue, og om natten hvor hun sover.

Foto: Udklip fra udsendelse i TV2 Midt-vest om kamerakig på et plejecenter.

2.2.2 Kamerakig kan give bedre timing af besøg

Kamerakigget bruges til at finde det rigtige tidspunkt for at besøge beboeren. Det handler om at komme på tidspunkter, hvor beboeren er mest motiveret eller undgå specifikke situationer, som kan give anledning til konflikter, så man forebygger, at borgeren oplever frygt, bliver udadreagerende og truende.

Et eksempel på dette er ansøgning om kamerakig til Marie. Marie har diabetes og har derfor brug for, at personalet giver hende insulin. Men det kan være svært for personalet at give insulin, hvis de ikke rammer det rigtige tidspunkt: Hvis de kommer for tidligt om morgenen eller vækker hende fra en lur i løbet af dagen, bliver hun vred og truende, og hvis hun er gået ud af sin lejlighed, ønsker hun ikke at få insulin. Personalet har fået hjælp af demensteamet og forsøgt med Marte Meo-principper, uden at det har forbedret situationen. De søger derfor om lov til at bruge kamerakig for at kunne finde de gode tidspunkter til at kunne give Marie insulin.

En god timing af besøget hos en beboer kan give grundlag for en tryk interaktion mellem beboer og personale, som kommer både beboer og personale til gode. Hvis beboeren er utryk og udadreagerende kan det skabe farlige situationer for både beboeren og personalet. Casen med Mette på næste side er et eksempel på, hvordan kameraet bruges til at forebygge konflikter og bidrage til sikkerhed for både beboer og personale.

Mette: Kamerakigget forebygger konflikter

Mette er midt i 30'erne og bor på et kommunalt botilbud for borgere med udviklingshæmning, der har særligt behov for støtte og skærmning. Hun har en svær hjerneskade og hendes nervesystem er konstant i højt alarmberedskab. Der har derfor været voldsomme konflikter og affektudbrud, ligesom Mette også kan være selvskadende. En medarbejder forklarer:

Det er voldsomt, når det foregår. Man hører de her historier, at man pludselig kan løfte en bil – det kan de her borgere, fordi de ikke ved, at de ikke kan løfte en bil, og de har ingen stopknap. Der er ikke noget med, at nu bliver det for meget, eller nu er det synd.

Der er tæt samarbejde med flere specialister om uddannelse af personalet i forhold til sansebearbejdning, og der er arbejdet med sikkerhed for personalet, så de kan udstråle den nødvendige ro, når de er sammen med Mette.

Kamerakig ses som et værktøj til at understøtte dette arbejde, idet kamerakigget kan bidrage til at give personalet viden om den situation, de træder ind i, og kan forberede sig og udstråle ro.

En medarbejder forklarer, at kamerakigget har været en stor hjælp og har været medvirkende til at nedbringe konfliktniveauet markant.

Først og fremmest undgår de at forskrække Mette, når de går ind i lejligheden. Det er ikke altid, hun hører, at man banker på, og hvis man åbner døren, når hun står ved døren uden at være forberedt på, at man kommer, så bliver hun ekstremt forskrækket og udadreagerende. Dette kan man undgå ved lige at kigge ind via kameraet og orientere sig, inden man går ind i lejligheden.

Dernæst hjælper kameraet til at undgå at forstyrre Mette i sine rutiner. Hun har fx nogle faste aktiviteter, som hun udfører hver morgen i en bestemt rækkefølge. Der kan de bruge kamerakigget til at se, hvor langt hun er i sin rytme, og først gå ind, når hun er klar. Hvis hun bliver forstyrret skaber det konflikt.

Endelig hjælper kameraet til at kunne holde øje på afstand, hvis Mette alligevel er gået i affekt. Hvis man går ind for at hjælpe, optrappes den selvskadende adfærd til en større konflikt. Man er nødt til at vente, indtil hun selv er faldet til ro og gået i seng, inden man kan tilse eventuelle skader – det er svært, for man vil gerne hjælpe, men det gør man bedst ved at holde sig væk.

2.3 Lydmonitorering

Lydmonitorering kan tage to former: enten kan personalet få en alarm om lyd (lydaktiveret kald), som de kan undersøge nærmere ved at lave et fysisk besøg hos borgeren, eller det kan foregå som en løbende direkte transmittering af lyden, som personalet kan lytte til uden at gå fysisk ind til borgeren.

Kommunerne anvender begge typer lydmonitorering. Ét botilbud har i første omgang anvendt alarm om lyd, da dette er mindre indgribende over for borgernes privatliv, men har været nødt til at skifte teknologisk setup og benytte løbende transmittering af lyd, da det gisp, man lytter efter, er så kortvarigt, at man ikke kan nå at høre det, hvis man først skal logge aktivt ind for at starte en lyttesession. Et andet botilbud har fastholdt det lydaktiverede kald på trods af, at dette giver mange såkaldte falske alarmer, som er udløst af andre lyde, fx fra rengøringspersonalet.

Der har været otte ansøgninger og godkendelser af lydmonitorering. Alle ansøgninger om lydmonitorering vedrører borgere med kognitiv funktionsnedsættelse, både børn og voksne. Dokumentanalysen viser, at der søges om lydmonitorering til at styrke sikkerheden for borgerne (se Tabel 2.2).

Tabel 2.2 Formål og argumenter i ansøgninger om lydmonitorering

Hensyn	Formål	Antal ansøgninger, hvor argumentet fremgår
	Ansøgninger i alt	8
Hensyn til borgeren	Sikkerhed	8
	Søvn	4
	Tryghed og forebyggelse af konflikter	3
	Hjernerø	0
	Hygiejne	0
Hensyn til andre	Økonomi/ressourcer	4
	Medarbejders trivsel/sikkerhed	0
	Hensyn til beboere/forbipasserende	0
Universelle principper	Værdighed/selvbestemmelse/frihed	4
	Bevægelsesfrihed	0
	Sidste udvej/mindste indgriben	7

Kilde: VIVE på baggrund af dokumenter fra kommunerne

Sikkerhed er et centralt argument i alle ansøgninger. Specifikt handler ansøgningerne om at bruge lydmonitorering til at:

- alarmere om epileptiske anfald
- alarmere om luftvejsproblemer
- give beboeren mulighed for at kalde på hjælp.

Ressourcer adresseres som rammevilkår i ansøgningerne, hvilket vi vender tilbage til i afsnit 5.5.

2.3.1 Lydmonitorering som anfaldsalarm

Lydmonitorering bruges i hovedparten af tilfælde som anfaldsalarm. Nogle beboere med epilepsi får anfald, der ikke kan registreres af bevægelsessensorer, men hvor personalet kan høre anfaldet. Et eksempel er Karoline, hvis situation er beskrevet på næste side. For mange af disse beboere er de epileptiske anfald behandlingskrævende og potentielt livstruende, og lydmonitoreringen beskrives som et uundværligt redskab til at opdage anfald.

Interviewundersøgelsen viste, at der var usikkerhed om reglerne for lydmonitorering. Først og fremmest har der været tvivl om, hvorvidt lydmonitorering, som anvendes til at identificere epileptisk anfald, hører under anfaldsalarmer i bekendtgørelsen om Tryghedsskabende Velfærdsteknologi, og dermed er omfattet af den generelle lovgivning på området. En væsentlig pointe i denne sammenhæng er, at børnehandicapområdet er ikke dækket ind af bekendtgørelsen vedrørende anfaldsalarmer, hvilket vi vender tilbage til i kapitel 4.

Karoline: Lydmonitorering giver besked om epileptiske anfald

Karoline har svær epilepsi, hvor nogle anfald kan være livstruende, hvis de ikke behandles. Ikke alle anfald har bevægelse og de traditionelle epilepsi-alarmer kan derfor ikke opfange disse anfald. Anfaldene ledsages af et kort gisp, som personalet kan høre og genkende. Karoline har derfor altid haft lydmonitorering. Da Karoline var barn anvendte personalet en mobil babyalarm, men som voksen har det nye botilbud fået besked fra Socialtilsynet om, at den mobile alarm ikke længere må anvendes.

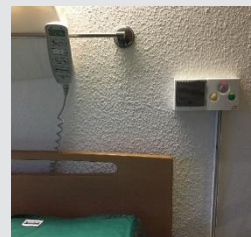
Botilbuddet har ledt efter alternative løsninger og været i dialog med kommunens velfærdsteknologikonsulent, leverandører og Socialtilsynet i forhold til at afklare, hvad der teknisk og lovmæssigt kunne lade sig gøre. Ét af kravene var, at det skulle være en fast, kablet installation.

En medarbejder forklarer, at den faste installation begrænser brugen og Karolines bevægelsesfrihed. Med den mobile lydmonitorering kunne Karoline have tid alene og fx sidde på terrassen om sommeren i stedet for at skulle følges med personalet, som skal ordne ting indenfor. Eller hun kunne få lov til at blive i terapilokalet lidt længere, hvor hun bedre kan bruge sin krop, end når hun ligger i sengen eller sidder i sin kørestol.

Velfærdsteknologikonsulenten fortæller, at der har været mange snakke med Socialtilsynet i forhold til at godkende, at alarmer kan bruges kontinuerligt hele natten.

Billedet viser den faste installation, som transmitterer lyden til personalets telefon. Installationen er monteret på væggen ved siden af Karolines seng.

Foto: Stinne Aaløkke Ballegaard

Endelig er der usikkerhed om, hvordan formuleringen i lovtæksten om mulighed for 'situationsbestemt overvågning' skal forstås i forhold til, om de konkrete teknologier lever op til bestemmelsen. Er en lydmonitorering situationsbestemt, fordi man kun lytter, når der er lyd, eller er det kontinuerlig overvågning, fordi mikrofonen er tændt hele tiden? I enkelte tilfælde har man fået tilla-

delse fra Socialtilsynet til kontinuerlig overvågning af beboeren, når denne sover, for hurtigt at kunne skabe frie luftveje, som beskrevet i casen om Julie på næste side.

2.3.2 Personalet kan høre blokering af luftveje

Lydmonitoreringen, som foregår med kontinuerlig transmittering af lyden, bruges til at lytte til beboernes vejrtrækning for at være sikker på, at der er uhindrede luftveje. I nogle tilfælde kan beboerne, som fx Julie, ikke selv synke slim eller sekret og har brug for, at personalet hurtigt kan suge slim væk og skabe frie luftveje. Udover at afværge den akutte fare afværges også risiko for lungebetændelse, som kan opstå, hvis der er slim i svælget, som borgeren kan indånde. Luftvejsinfektioner kan være livstruende for denne borgergruppe, og det er derfor vigtigt, at slim og sekret suges væk med det samme. Hos en enkelt beboer, Elias, bruges lydmonitoreringen bl.a. også til at høre spastiske anfald og opkast, der kan blokere luftvejene.

Julie: Lydmonitorering afslører, når luftvejene hindres

Nattevagten sidder på gangen uden for Julies lejlighed. Der lyder et host på en af de to telefoner, som transmitterer lyd fra enkelte borgeres lejlighed. Nattevagten konstaterer, at det er Julie, som hoster, men at det er en tør hoste. Senere hoster Julie igen, og nattevagten går straks ind og suger slim væk fra Julies svælg, så hun igen kan trække vejret uhindret. Nattevagten forklarer, at Julie ikke selv kan synke slim, så hun skal have det suget væk for at undgå at blive kvalt i det eller få lungebetændelse. Julie har siden barndommen lidt af alvorlige lungeproblemer, så en lungebetændelse vil være kritisk for hende.

Ved vagtskifte overleverer nattevagten telefonerne til dagvagten, Ulla, og fortæller, at hun har suget slim hos Julie mindst 30 gange i løbet af natten. Under morgenmødet kan Ulla høre, Julie hoste, og går ind og suger slim væk igen. Da morgenmødet er slut, går Ulla ind til Julie, hvor hun slukker for Julies telefon og noterer det i et skema for godkendt magtændelse. Hun hægter den anden telefon på sin keyhanger om halsen og går ind til Julie sammen med en elev og siger godmorgen til Julie.

De kobler sondemaden fra og hjælper Julie med at blive vasket og tømme kateder. Julies vejrtrækning lyder rallende ind i mellem. Ulla siger til hende: *"Du må hoste"* og tilføjer, at *"det måske bliver lettere for dig, når du kommer op og sidde i din stol"*. Ulla og eleven lifter Julie over i kørestolen, og Julie får hostet mere slim op, som Ulla suger væk. Ulla er bekymret for at, der er for meget slim, og måler Julies temperatur. Den ligger lidt højere end normalt, men det kan skyldes gårsdagens coronavaccination. Til sidst får Julie tre forskellige masker – en maske med inhalationsmedicin, en maske med damp, som er slimopløsende, og en sidste, der blæser luft i lungerne, som skal hjælpe til at bevare lungefunktionen.

Herefter skal Ulla og eleven ind til en anden beboer, og de tager Julie med ind i dennes stue, mens Ulla og eleven hjælper den anden kvinde i dennes soveværelse. Ulla forklarer, at på den måde kan hun stadig høre, om Julie har brug for hjælp, og de to kvinder har boet på de samme botilbud hele livet, så de er vant til hinanden. Efter et stykke tid kommer Ullas kollega ind og henter Julie med ned til morgensang sammen med nogle af de andre beboere.

Botilbuddet og kommunen har været i tæt dialog med Socialtilsynet i forhold til at drøfte den udvidede brug af lydmonitorering fra kl. 22 om aftenen til kl. 8 om morgenen.

De to telefoner transmitterer lyd fra to beboere hele natten. Nattevagten tager dem med overalt, så hun kan høre, hvis beboerne har brug for hjælp.

Foto: Stinne Aaløkke Ballegaard

2.3.3 Lydmonitorering som kald og udtryk for behov for hjælp

For Elias og én anden beboer bruges lydmonitoreringen til at høre, om beboeren har brug for hjælp i løbet af natten til fx bleskift eller skift af sovestilling. Der anvendes derfor en kontinuerlig transmittering af lyden. Det er tale om beboere, som er immobile og ikke selv kan gå efter hjælp, eller som kognitivt ikke er i stand til at bruge et kald. Her opleves lydmonitoreringen som et hjælpsomt redskab, der gør det muligt for nattevagterne at høre beboeren, hvis nattevagten fx er inde hos andre beboere, i vaskehuset eller ikke kan høre, hvis beboeren kalder, selvom døren er på klem. Der er endvidere en beboer, som kan blive selvskadende og banke hovedet ind i hovedgærdet, hvilket personalet kan høre via lydmonitoreringen og komme beboeren til hjælp.

En mor til en nu voksen datter fortæller, at datteren har haft lydmonitorering længe, også som barn. Det er et lydaktiveret kald, hvor personalet får en alarm på deres telefon, når der er lyde hos datteren. Moderen fortæller:

Jeg ville jo synes, det var frygteligt, hvis den ikke var der, sådan tænker jeg som mor til hende. Fordi hun kan jo ikke selv bede nogen om at komme. Hun kan ikke selv råbe op og sige "kom lige og hjælp mig, jeg er sulten". Altså, det kan hun jo ikke, for hun har ikke noget sprog. Hun har sine lyde, så hun er god til at fortælle, kan man sige, når der er noget, hun vil eller ikke vil. Og de [personalet] er rigtig gode til at afkode, for de kender forskel på hendes lyde. Det handler jo om kendskab til hende, og det har de. (Interview med pårørende)

Elias: Personalet kan komme, når han bliver utryg

Elias beskrives af kontaktpersonen som en meget kaldende dreng, der har brug for, at man kommer, når han bliver utryg. Han kan ikke kalde på hjælp med ord, og han er immobil, så han kan ikke selv hente personalet, men han giver med lyde udtryk for, at han har brug for kontakt. Hvis personalet ikke kommer hurtigt, stiger hans klagen, og han bliver mere og mere utilpas, hvilket kan udløse spasmer og opkast.

Kontaktpersonen fortæller, at hun er glad for at have lydmonitorering, så han kan sove uforstyrret, men at man samtidig kan høre, hvis han får brug for, at man kommer, fx hvis han bliver utryg, kaster op eller får et spastisk anfald. Hun tilføjer:

Jeg er helt med på det med selvbestemmelse. Hvis Elias selv kunne være med til at vælge, så ville han have sagt: "Jeg vil rigtig gerne have, at der er nogen, der kan høre mig, så I kan komme til mig, når jeg er ked af det og utilpas". Og hvis han kalder, så har han behov for, at folk kommer med det samme. Jo længere tid han får lov at kalde, jo værre bliver det. Det bliver sådan en "kom nu og red mig". Hvis man reagerer hurtigt, kan man undgå en voldsomt spastisk oplevelse og en dreng, der er meget ked af det. For de børn, der selv kan bede om hjælp, kan jeg godt forstå, at man ikke har den tændt. Men for de børn, der har de her voldsomme anfald, eller er så immobile, at de har brug for hjælp her og nu, så synes jeg, det er et godt tiltag.

På Elias' værelse er der en mikrofon, som opfanger lyden, og som aften- eller nattevagten aktivt skal slå til, når Elias går i seng, som vist på billedet nedenfor. Nattevagten kan høre Elias og eventuelle andre børn gennem højttalere i loftet i fællesarealerne, hvor nattevagterne opholder sig. Der ved kan nattevagten stadig høre Elias, selvom vedkommende hjælper i et andet hus eller er i vaskerummet.

Mikrofonen på Elias' værelse samt en knap til at kalde på personalet. Elias er immobil og kognitivt ikke i stand til at trykke på knappen. I stedet opfanger mikrofonen når Elias kalder og har behov for kontakt.

Foto: Stinne Aaløkke Ballegaard

2.4 Teknologierne kan også give privatliv

Kamerakig og lydmonitorering handler om at skabe balance mellem sikkerhed og borgerens velbefindende på den ene side og på den anden side borgerens ret til privatliv. Der kan ikke gives et endegyldigt svar på, hvornår balancen tipper mod for megen indgriben eller tenderer mod svigt. Derimod peger analysen på, at der er behov for kontinuerlig refleksion over dette, hvor der både ses på borgerens situation, teknologiernes egenskaber og organisering af brugen af teknologierne.

Teknologiernes egenskaber og justeringer har betydning

Udformning af teknologierne spiller en rolle for personalets arbejde med at skabe balance.

Nogle af teknologierne indeholder muligheder for at justere indstillinger på en måde, så det værner bedst muligt om beboerens privatliv. Personale på både et plejecenter og et botilbud forklarer eksempelvis, at de har vinklet et kamera, så man kan se soveværelse og stue, da de har brug for at kunne se, hvornår borgeren har brug for støtte, men at man ikke kan se ud på badeværelset, da der ikke er en faglig grund til at kunne se, hvad der foregår der. Personalet har desuden overvejelser om behov for detaljegrad. I nogle tilfælde forklarer medarbejdere, at det er vigtigt med en god opløsning, så de kan se vejtrækning og mindre bevægelser, da disse giver viden om beboerens tilstand og behov for støtte, mens det i andre tilfælde er tilstrækkeligt at kunne se, om beboeren ligger i sin seng. Desuden peger undersøgelsen på variation i behov for varighed af kiggene, som også vil kunne indbygges i systemet. I et enkelt tilfælde er der brug for, at personalet kan kigge med på skærmen hele natten som anfaldsalarm, mens hovedparten af beboerne kun har brug for et kortvarigt kig. En nattevagt siger:

Det burde være sådan, at skærmen selv gik ud, så man kun havde et kig. Det er ikke bare en skærm, der skal køre, fordi ellers synes jeg ikke, det er etisk i orden. (Nattevagt, plejecenter)

Lydmonitoreringens udstyr har i høj grad betydning for balancering af behov for at blive holdt øje med i forhold til sikkerhed og hensynet til privatliv. På ét af botilbuddene i undersøgelsen var der en ældre installation, hvor lyden transmitteres på højtalere i fællesrummene, mens en anden løsning transmitterer lyden på en telefon dedikeret til dette formål, som personalet kan tage med sig rundt. Begge løsninger har fordele og ulemper indbygget i sig. Højtalere virker mere indgribende, da alle i fællesarealerne kan høre lyden, men dette er samtidig en fordel, fordi personalet kan hjælpe hinanden, hvis den

ene nattevagt hører, at et barn ikke får hjælp, fordi den anden nattevagt er optaget af at hjælpe et andet sted. Telefonerne er umiddelbart mere diskrete, fordi det kun er personen i nærheden, som kan høre lyden. Omvendt kan de glemmes, og personalet kan potentielt komme til at skulle bære rundt på mange enheder, da hver beboer har sin egen telefon. En medarbejder fortalte, at hun på et tidspunkt havde glemt en telefon inde hos en anden beboer, og var meget bange for, om beboeren havde fået vejrtrækningsproblemer, som hun ikke havde hørt, men heldigvis havde beboeren det godt.

Der er også tilfælde, hvor teknologien til lydmonitorering eller kamerakig skal justeres i samarbejde med leverandøren, eller viser sig ikke at kunne løse problemstillingen som forventet. I Karolines case med brug af lydmonitorering fik man af hensyn til hendes privatliv kun besked om, at der var lyd, hvilket viste sig at være utilstrækkeligt for personalet til at konstatere, om der var tale om et epileptisk anfald, idet anfaldet kun kommer til udtryk som et korvarigt gisp. Herefter fulgte en periode, hvor teknologien var sat op til kun at transmittere lyd i 15 minutter ad gangen, for at undgå kontinuerlig overvågning og værne om hendes privatliv. Også denne løsning blev vurderet utilstrækkelig til, med størst mulig sikkerhed, at kunne opdage anfald. Botilbuddet søgte om lov til udvidet brug af udstyret. Frikommuneloven giver mulighed for at benytte teknologierne i længere stræk, såfremt det godkendes af kommunalbestyrelsen. Ansøgningen skete efter møder internt i kommunen og efter sparring med Socialtilsynet. Leverandøren ændrede herefter indstillingerne, så personalet kunne lytte efter epileptiske anfald hele natten.

I Jakobs case på næste side gik botilbuddet væk fra at anvende en kombineret kamerakig- og sensorløsning, som skulle forebygge, at Jakob forstyrrede andre beboere om natten. Samlet set vurderede lederen, at den specifikke kamerakig-løsning med indbygget sensor ikke var tilstrækkelig pålidelig, da personalet ikke altid fik besked med det samme om, at Jakob forlod sin lejlighed – uanset om det skyldtes teknisk forsinkelse eller Jakobs leg med personalet. I stedet installerede man en døralarm, som giver øjeblikkelig besked til personalet. Samtidig var døralarmen mindre indgribende, fordi personalet ikke længere kan kigge ind, men blot får besked, når Jakob forlader lejligheden.

Jakobs case illustrerer desuden personalets balancering af hensynet til Jakobs ret til bevægelsesfrihed på den ene side og hensynet til alles sikkerhed på den anden side, da konflikterne kan blive voldsomme, når Jakob kommer til at vække de andre beboere om natten. Teknologierne anvendes som del af det pædagogiske arbejde og overvejelser om, hvordan der skabes gode strukturer, så Jakob får sovet om natten og trives om dagen og har overskud til at interagere med andre.

Jakob: Forsinkelse på kamerakig

Jakobs botilbud søgte om at få sat et kamerakig op, så personalet ville få besked, når han var på vej ud ad døren om aftenen og natten. Nogle gange går han rundt i sin lejlighed om aftenen, hvilket er uproblematisk, men andre gange forlader han sin lejlighed og søger mod fællesrummet eller ind til andre beboere. Det kan give store konflikter med de øvrige beboere og udgøre en risiko for både Jakob og medarbejderen, som skal nedtrappe en eventuel konflikt. Der er været flere episoder med vold og episoder, hvor Jakob er gået ind til andre beboere og kommet til skade. Personalet har erfaring for, at det er lettere at overbevise Jakob om at blive i sin lejlighed, mens han stadig er inden for døren, hvorimod det er vanskeligt at få ham tilbage i lejligheden, hvis han er kommet langt væk.

Personalet ville derfor gerne bruge kameraet til at vurdere, om Jakob bare gik rundt, eller om han var på vej ud, så de kunne komme ham i møde inden.

Kamerakigget havde en indbygget bevægelsessensor og sendte besked til nattevagten, når Jakob nærmede sig døren. Nattevagten kunne derefter kigge ind via kameraet for at undersøge, om Jakob var på vej ud eller blot gik en runde i sin lejlighed.

Imidlertid fortæller lederen, at der var episoder med forsinkelse på besked om bevægelse, hvor Jakob alligevel var gået ind til andre beboere og ud i fællesrummet, uden at personalet havde fået besked. Der var en del drøftelser mellem botilbud og kommunens velfærdsteknologikonsulent for at finde årsagen. Det kunne enten være udfordringer med forbindelsen grundet tykke betonvægge, eller det kunne skyldes Jakobs leg med personalet.

Lederen af botilbuddet forklarer, at Jakob har en leg med personalet, hvor han synes, det er sjovt og spændende at snige sig væk fra en medarbejder – som regel går han hen til kontoret, hvor der er andet personale til stede, så botilbuddet tolker det som en leg og ikke som en protest. Lederen fortæller, at de ikke er i tvivl, hvis der er noget, han ikke ønsker, eller noget han gerne vil – fx hvis han gerne vil besøge familie. De vurderer, at legen med at omgå kameraet ikke er udtryk for, at han modsætter sig brug af kamera, men mere en leg, hvor han undersøger om han kan udfordre kameraet på samme måde som sin leg med personalet. Jakob er interesseret i al teknik og har også været meget optaget af kameraet.

Efter forgæves at have forsøgt at justere følsomheden i kameraets sensordel blev der i stedet opsat en døralarm. Lederen vurderer, at denne løsning fungerer bedre, fordi man har vished om, at man får besked med det samme og finder Jakob, og samtidig er døralarmen er mindre indgribende i forhold til Jakobs privatliv end et kamerakig.

Teknologiernes udformning har også direkte betydning for beboerne selv. Den faste installation af mikrofonen i Julies soveværelse betyder, at sengen er det eneste sted, hvor hun kan få en pause fra personalet. Hun er således afskåret fra at kunne sidde på terrassen, med mindre en medarbejder har tid til at sidde hos hende, mens en mobil enhed med mikrofon ville have øget hendes uafhængighed af personalet.

Undersøgelsen peger således på, at der er behov for at have et nuanceret blik og opmærksomhed på, hvilke egenskaber de teknologiske hjælpemidler har, og hvordan de kan justeres, så personalet kan skabe en hensigtsmæssig balance mellem retten til privatliv og behov for støtte.

Refleksioner om privatliv og mindst indgribende indsats

Interviewundersøgelsen viser, at personalet gør sig mange overvejelser om, hvordan teknologierne bringes i spil på en måde, som passer til borgerens behov, og så det er mindst indgribende i deres privatliv. De har mange refleksioner over forskellen på fysisk tilstedeværelse set i forhold til brug af kamerakig og lydmonitorering og overvejelser om, hvad der er mindst indgribende.

Flere medarbejdere forklarer, at det er mere indgribende at lytte med hele tiden, men at det er nødvendigt for at kunne reagere hurtigt hos borgere med vejrtrækningsproblemer eller epilepsi. Flere peger på, at overvågningen kan være mindre indgribende end fysisk tilstedeværelse, som kan forstyrre søvnen eller skabe uro hos beboeren. En koordinator påpeger, at lydmonitorering også kan være mindre indgribende, fordi man får færre informationer, end hvis man er fysisk til stede. Han forklarer:

Hvad er det egentlig, at vores værdier er? Det private hjem er ukrænkeligt. Men vi mener helt reelt, at det er et større indgreb i borgerens selvbestemmelse, at der sidder en medarbejder inde ved en hele tiden, end at man kan høre en lyd inde fra dem. Vi er godt klar over, at det stadig er overvågning [at lytte], og overvågning er jo et indgreb i selvbestemmelsesretten, men vi mener helt sikkert, at det er et større indgreb, at der sidder nogen fysisk i rummet – der har man [medarbejderen] både sin tilstedeværelse, synet og hørelsen. Vi har ikke brug for at se, hvilken bevægelse som han eller hun laver. Vi har brug for at høre den lyd fra det host eller den lyd, som han eller hun laver, når de får et anfald. Det man kan sige, det er, hvis de laver en anden lyd, som ikke vedkommer os i den forstand, så hører vi også den. Og det er jo der, at det bliver meget overvågende, men det har ikke været aktuelt her. (Koordinator, botilbud)

Lederen er dermed også opmærksom på, at der kan være lyde knyttet til intime handlinger, men at denne problemstilling ikke er aktuel. Implicit heri ligger også en erkendelse af, at hvis problemstillingen bliver aktuel, så må de igen overveje, hvad der er den rigtige løsning og balance.

Undersøgelsen viser, at der er variation i, hvordan kamerakig opfattes. Der vil ofte være refleksioner og diskussioner blandt medarbejdere, koordinatore og ledelse om, hvilken rolle kamerakig kan og bør spille, hvordan og om teknologierne kan afhjælpe en problemstilling, og hvad der samlet set er rigtigt at gøre. Disse diskussioner opstår typisk, når nogen er i tvivl, om det er rigtigt at gøre – det kan være i forhold til den enkelte beboers situation, men det kan også være, hvis personalet bliver i tvivl om deres egne vurderinger eller andres handlinger.

En leder forklarer, at det kan svært for noget af personalet at give slip på forestillingen om at en til en-kontakt altid er bedst, som fx i tilfældet med Dagny, der har brug for en pause fra personalet:

Det er svært etisk med den her sag. Det er en vurdering af, at det er bedst for hende, når vi ikke er der. Vi har haft ekstra på – i mange timer af døgnnet har vi haft en 1:1. Men nu reagerer hun aggressivt på dem, som er der. Så vi ser, om vi kan bruge kameraet i den situation til at give hende hvile fra os. Vi snakker frem og tilbage og snakker med demenskonsulenterne, der har stor erfaring. De etiske drøftelser er noget, vi er nødt til at tale åbent om. Og sige til personalet, at det er helt rigtigt, det de gør, fordi det har til hensigt at yde omsorg. (Lederinterview, plejecenter)

Undersøgelsen peger på, at personalet således kan være meget forsigtige med at benytte teknologierne, men at der også kan være eksempler på det modsatte. En nattevagt samme sted forklarer, at hun enkelte gange har set afløsere, som ikke får logget ud fra et kamerakig, og hvor hun har instrueret dem i den korrekte brug:

Min leder har gjort meget ud af, at dem, der bliver koblet på systemet, skal vide, hvordan man skal bruge det. Men så er der måske nogle, der glemmer at logge ud igen, hvor den bare ligger og kører. Og der er jeg meget kontant og siger til dem: "Det er et kig og ikke et show". Fordi ellers bliver det til overvågning. Og det ville jeg heller ikke selv bryde mig om. (Nattevagt, plejecenter)

Samme nattevagt peger på, at kamerakigget er uundværligt i forhold til at undgå at forstyrre og vække beboere, som vågner let, og samtidig være sikker

på, at de har det godt. Plejecenteret er således opmærksom på løbende at diskutere og tage stilling til, hvilke beboere kamerakig er egnet til, samt drøfte, hvem der bør have adgang til systemet. Citatet peger desuden på vigtigheden i en grundig vejledning af medarbejderne og kollegial sparring, herunder kritisk stillingtagen til den konkrete anvendelse af kamerakigget, hvor man husker hinanden på at logge af, så man undgår kig, der ikke er fagligt begrundet.

Refleksioner og sparring om, hvad der samlet set er den rigtige løsning, foregår over tid og med inddragelse af forskellige aktører. I undersøgelsen har vi set inddragelse af velfærdsteknologikonsulenter, leverandører, demenskonsulenter, myndighedssagsbehandlere og Socialtilsynet. Inddragelse af disse aktører sker både i forbindelse med ansøgninger og tilsyn samt løbende, når tilbuddene har brug for viden udefra i bestræbelserne på at skabe balance mellem behov for støtte på den ene side og ret til privatliv på den anden side.

Boks 2.2 Digitalt tilsyn i Norge

Digitalt tilsyn

I Norge anbefaler Helsedirektoratet anvendelse velfærdsteknologi, herunder digitalt tilsyn. Et digitalt tilsyn kan basere sig udelukkende på sensorteknologi eller kombinere sensorteknologi og kamera, så personalet kan se ind til borgeren på aftalte tidspunkter eller ved en udløst alarm, for at give en tryk service til især borgere med kognitiv funktionsnedsættelse.

Helsedirektoratet vurderer, at digitalt tilsyn giver færre forstyrrelser og bedre nattesøvn og begrænser negative konsekvenser ved uønsket 'vandrings'.

På det norske plejecenter forklarede personalet, at det digitale tilsyn giver beboerne en bedre nattesøvn, fordi nattevagten ikke risikerer at vække beboerne. Beboerne, som kan give samtykke, kan vælge, hvilken type tilsyn de ønsker, og hovedparten foretrak digitalt tilsyn om natten. Personalet beslutter i samarbejde med pårørende, hvilken type tilsyn der er bedst egnet hos beboere, der ikke kan give samtykke. Der gennemføres fysisk tilsyn hos beboere med stomi eller kateter samt hos beboere, der er i den terminale fase af et sygdomsforløb. Derudover gennemfører nogle nattevagter fysisk tilsyn først på natten for at sikre flugtveje i tilfælde af brand ved fx at flytte sengeborde, der står i vejen eller ved at justere sengehøjden, så borgeren hurtigt kan hjælpes ud. Desuden gennemfører nogle nattevagter fysisk tilsyn

Boks 2.2 Digitalt tilsyn i Norge

om morgenen, inden deres vagt slutter, for at sikre, at alle beboere, som man har ansvaret for, trækker vejret.

For hjemmeplejens vedkommende vurderer Helsedirektoratet, at det digitale tilsyn giver mere målrettede besøg, når borgeren har behov for støtte. Det vurderes, at de digitale tilsyn i hjemmeplejen har øget omsorgskapaciteten med samme bemanning, da man undgår at køre unødigt ud til borgere, der sover og ikke har brug for hjælp.

Etik og mindst indgribende tiltag

Velfærdsteknologi i form af varslings- og lokaliseringsteknologi kan anvendes til borgere, der ikke selv kan give samtykke, såfremt tiltaget har til hensigt at begrænse eller forhindre risiko for personskade. Tiltaget skal være proportionelt med risikoen og være mindst indgribende, eller det skal være sandsynligt, at borgeren ville have ønsket tiltaget. Kommunesektorens Organisasjon har udgivet 'Velfærdsteknologiens ABC', som skal støtte ledere og medarbejdere i arbejdet med velfærdsteknologi, herunder give redskaber til systematisk, etisk refleksion.

Perspektivering

Der er store overlap mellem den norske lovgivning og den danske bekendtgørelse om tryghedsskabende velfærdsteknologi i forhold til princippet om, at teknologien skal være det mindst indgribende og være proportionelt med risikoen for personskade. En væsentlig forskel er imidlertid, at man i Norge vurderer, at digitalt tilsyn og brug af kamera kan være den mindst indgribende indsats, mens det i forslaget om Tryghedsskabende velfærdsteknologi i Danmark præciseres, at videoovervågning aldrig kan anvendes.

Kilder: (Helsedirektoratet, 2019, Helsedirektoratet, 2017, Helse- og omsorgsdepartementet, 2022, Eide & Lien Barken, 2021, Børne- og Socialministeren, 2019)

3 Særlige døråbnere på afdelingsdøre

Dette kapitel belyser anvendelse af særlige døråbnere og deres betydning for borgerne, som har fået tildelt den særlige døråbner, samt for andre beboere og personalet på afdelingen.

Boks 3.1 Forudsætninger for anvendelse af særlig døråbner

Kommunen kan i en afgrænset periode anvende særlige døråbnere på yderdøre, der tilhører og afgrænser konkrete afdelinger og boenheder.

De særlige døråbnere kan anvendes, hvis der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet, døgnopholdet eller fri- og plejeboligen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, at forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko, og at de øvrige muligheder i lov om social service og lov om voksenansvar for anbragte børn og unge forgæves har været søgt anvendt.

Det er en forudsætning, at anvendelse af særlige døråbnere samlet set vurderes som det mest hensigtsmæssige middel til at tilgodese hensynet til borgeren, herunder hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse samt behovet for at drage omsorg for borgeren. Borgerens nærmeste pårørende eller værge skal give samtykke hertil.

Der skal af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil.

Kilde: VIVE efter Forslag til lov om ændring af lov om frikommunenetværk fremsat d. 10 november 2021 af indenrigs- og boligministeren

Den særlige døråbner kaldes også et dobbelt dørtryk, da flere tilbud har valgt en model, hvor der skal aktiveres to knapper for at åbne døren. Den særlige

døråbner kan anvendes, hvis der er nærliggende risiko for, at beboeren udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. Hensigten med en særlig døråbner er således at forsinke denne beboer, så vedkommende ikke forlader afdelingen uden ledsager.

Forsøget vedrører placeringen af den særlige døråbner. Traditionelt kan den særlige døråbner placeres på tilbuddets yderdør – ikke på afdelingsdøren. Imidlertid vurderer frikommunerne, at de særlige døråbnere på yderdøren til det samlede plejetilbud er til gene for mange mennesker og ikke har altid den ønskede virkning, da beboeren kan gå ubemærket ud, når andre benytter døren. Hensigten med at placere den særlige døråbner på afdelingsdøren er at begrænse generne for andre samt at øge sikkerheden for den enkelte beboer. Den særlige døråbner skal ledsages af en skriftlig instruktion, så andre ikke hindres i at gå ud.

Der er samlet set 27 ansøgninger og godkendelser om anvendelse af en særlig døråbner i forsøget. De særlige døråbnere er udelukkende ansøgt og anvendt på plejecentre. Der er ikke ansøgt om særlige døråbnere til botilbud. Hovedparten af de særlige døråbnere i forsøget bliver aktiveret centralt på plejecenteret af servicepersonalet (pedel), mens enkelte dørtryk kan styres af personalet lokalt på afdelingen og de- og genaktiveres efter behov. I otte ansøgninger er det angivet, at den særlige døråbner udelukkende skal anvendes, når borger er dørsøgende, eller i et bestemt tidsrum, hvor behovet ses.

Dokumentanalysen og interviewundersøgelsen viser, at formålet med de særlige døråbnere er at skabe sikkerhed og tryghed for beboeren. Derudover er der supplerende formål rettet mod at give tryghed og sikkerhed for medarbejdere og andre beboere eller forbipasserende.

Tabel 3.1 Formål og argumenter i ansøgninger om særlige døråbnere

Hensyn	Formål	Antal ansøgninger, hvor argumentet fremgår
	Ansøgninger i alt	27
Hensyn til borgeren	Sikkerhed	27
	Søvn	0
	Tryghed og forebyggelse af konflikter	4
	Hjernerø	0
	Hygiejne	0
Hensyn til andre	Økonomi/ressourcer	0
	Medarbejders trivsel/sikkerhed	12
	Hensyn til beboere/forbipasserende	4

Hensyn	Formål	Antal ansøgninger, hvor argumentet fremgår
Universelle principper	Værdighed/selvbestemmelse/frihed	0
	Bevægelsesfrihed	1
	Sidste udvej/mindste indgriben	27

Kilde: VIVE på baggrund af dokumenter fra kommunerne

3.1 Døråbneren skal skabe sikkerhed for borgerne

Borgerens sikkerhed er et centralt argument for anvendelse af særlig døråbner, hvilket både Hans Christian og Lis' case er typiske eksempler på. Samtlige 27 ansøgninger beskriver en lang række af potentielt livstruende risici, som borgeren udsættes for, såfremt vedkommende forlader plejecenteret uden ledsager, og som den særlige døråbner skal bidrage til at forebygge. Det drejer sig om, at borgeren ikke er trafiksikker og derfor er i risiko for påkørsel, at borgeren ikke er i stand til at finde hjem, samt at borgeren ikke formår at klæde sig på i forhold til vejr og vind og derfor risikerer at blive nedkølet. I en stor del af ansøgningerne fremgår det, at plejecenteret eller botilbuddet ligger tæt ved trafikerede veje, jernbane en mose eller andet, der kan udgøre en risiko for borgeren.

I forlængelse heraf peger flere ansøgninger på, at den pågældende borger ikke er i stand til at opsøge hjælp og vil ikke kunne forklare, hvor vedkommende bor. Flere beskriver også, at den pågældende borger tidligere har været forsvundet. I nogle tilfælde har der været tilkaldt hjælp hos andet kommunalt personale og politi for at finde borgeren, og én borger er fundet cyklende på motorvejen.

I interviewundersøgelsen uddyber personalet, hvordan den særlige døråbner bidrager til borgerens sikkerhed.

Han [borgeren] smutter lige så stille uden overtøj eller tøj eller noget, og så får han ikke GPS'en med sig. Og fordi det her hus er anderledes indrettet, og det er i en anden by, end han plejede at være i – det gav ham noget forvirring. Og han kan hurtigt komme på motorvejen. Så af sikkerhedsmæssige årsager, så søgte jeg den der særlige døråbner til ham, så vi i hvert fald kunne forsinke ham i at gå herfra om natten. (Medarbejder, plejecenter)

Derudover er hensigten med den særlige døråbner at skabe tryghed og forebygge konflikter. I fire ansøgninger angives tryghed og konfliktforebyggelse

som yderligere formål ud over sikkerhed, hvor den særlige døråbner kan forebygge, at borgere bliver bange eller ked af det, når borgeren er kommet til at forlade afdelingen, og borgeren har brug for personalets støtte.

Hans Christian: Særlig døråbner ved indflytning på plejecenteret

Afdelingen har besøg af et coronavaccinationshold. Da personalet, som har givet vaccinerne, skal gå igen, standser de ved afdelingsdøren. De har overset instruktionen om, hvordan man åbner døren, og gør tegn til en fast medarbejder, der står længere oppe ad gangen. Hun viser med fagter, hvordan de skal placere én hånd på den øverste kontakt og én hånd på den almindelige døråbner og trykke på samme tid. De følger hendes instruktion og forlader afdelingen. (Uddrag fra feltnoter)

Hans Christian har fået en særlig døråbner for at værne om hans sikkerhed. Han er lige flyttet fra en aflastningsplads og ind på plejecenteret. På grund af sin demens har han svært ved at huske, at han er flyttet. Desuden bliver han nogle gange meget bange og tror, at nogen jagter ham, og han er derfor flygtet både hjemmefra, fra aflastningspladsen og fra plejecenteret. Hans Christians lejlighed ligger lige ved siden af døren til afdelingen og kun ganske få skridt fra hovedindgangen, som ligger lige ud til den trafikerede hovedgade gennem byen. Personalet har fundet ham to gange i byen, hvor han har ledt efter sit hus. Den ene gang stod han midt på vejen.

Døråbneren er særlig vigtig om natten, hvor to medarbejdere har ansvaret for beboerne på fire afdelinger. Det kan derfor være svært hele tiden at holde øje med Hans Christians dør, og de har meget kort tid til at reagere i, hvis den særlige døråbneren ikke var der.

I den anden ende af afdelingen er der direkte udgang til haven med stier og bænke. Der er hæk rundt om haven og en enkelt udgang.

Skiltet forklarer formål og anvendelse af den særlige døråbner:

”Her passer vi på hinanden, brug derfor begge knapper for at åbne”.

Foto: Stinne Aaløkke Ballegaard

Lis: Den særlige døråbner, når andre tiltag ikke virker

Lis har boet på plejecenteret i et par år. Hun sidder og læser avis og drikker eftermiddagskaffe i fællesrummet. Hendes borddame er faldet i søvn ved siden af. Lis rejser sig pludselig og går hen til afdelingsdøren, hvor hun trykker på knappen. Ej, siger hun, da den ikke åbner. Hun vender rundt og går hen til sin egen stue. Kort efter kommer Ina, som er aftenvagt. Hun var inde hos en anden beboer, som jamrede sig højt, men som nu er faldet til ro igen. Ina fik en alarm på sin telefon om, at Lis var ved døren og kom så hurtigt, hun kunne. Ina går ned og tjekker på Lis' stue og for at være sikker på, at Lis stadig er på afdelingen. Ina veksler mellem gøremål rundt på afdelingen og ture forbi fællesrummet for at kunne være hos Lis.

Kort efter kommer Lis tilbage og giver sig til at ordne ude i køkkenet. Hun stiller brugt service i opvaskemaskinen, tørrer bordet af, mens hun går og fløjter. Hun sætter sig til at læse igen ved bordet i fællesrummet. På et tidspunkt gør hun mine til at ville afsted igen. Ina afleder hende og giver hende lidt massage. En anden aftenvagt, som lige er mødt ind, kommer med en ny avis, og Lis giver sig til at læse.

Lidt senere tager Lis avisen og går ned mod sin egen lejlighed. Hun kigger ud af vinduet og vender så rundt igen med kurs mod afdelingsdøren, mens hun kalder på sin afdøde mand, Bent. Hun trykker på den ene døråbner og tager i døren. Da døren ikke åbner, vender hun rundt og går tilbage til sin lejlighed, mens hun fløjter. (Uddrag fra feltnoter)

Forud for iværksættelse af den særlige døråbner har afdelingen fået rådgivning fra en demensvejleder og har arbejdet med bl.a. uroskemaer, kontaktøer og Marte Meo for at mindske Lis' uro. Dette har dog ikke hjulpet, og Lis forlod stadig plejecenteret flere gange dagligt på alle tider af døgnet uden tilstrækkelig påklædning. Hun er ikke trafiksikker, og plejecenteret ligger i umiddelbar nærhed af stærkt trafikerede veje, jernbane og mose. Hun kan ikke finde tilbage til plejecenteret, som hun ikke genkender som sit hjem.

Afdelingen har fået godkendt magtanvendelse af den særlige døråbner forlænget to gange.

For de pårørende er argumentet om sikkerhed altoverskyggende. En pårørende siger:

Det har givet mig ro at vide, at han ikke bare kan gå sin vej. (...) Jeg synes, man skal passe på de demente. Der er nogle, som er vrede over en chip i skoen, men hvad er alternativet? Det vil da være mere synd, hvis den demente kom til skade... (Interview med pårørende)

Nogle pårørende i interviewundersøgelsen er forundrede over, at den særlige døråbner på afdelingsdøren er et forsøg, og mener, at den som udgangspunkt bør være aktiveret. En enkelt pårørende siger, at de helst ville have moderen til at bo på det pågældende plejecenter, da de vidste, at der var mulighed for at få aktiveret den særlige døråbner her. Moderen var ofte faret vild i hjembyen og var blevet fundet forkommen inden flytning til plejecenteret, og familien havde derfor et stort ønske om, at der kunne anvendes en særlig døråbner for at passe ekstra på hende.

Som pårørende kan man stå i en sårbar situation i forhold til at udtrykke bekymring for, om plejecenteret formår at løfte opgaven med at passe på ens kære, da man er afhængig af deres hjælp og derfor ofte vil strække sig langt for at bevare en god samarbejdsrelation. En pårørende fortæller, at den særlige døråbner var blevet taget ned igen, og at hendes mor efterfølgende var gået fra plejecenteret og ud på vejen igen, uden at nogen havde informeret hende om det. En anden oplever, at personalet ringer og siger, at faderen er stukket af på trods af den særlige døråbner, og spekulerer: "*Så kan man jo tænke, hvad er der sket?*" For de pårørende er der således et stort ønske om anvendelse af særlige døråbner, for at personalet kan passe på deres kære.

3.2 Døråbneren giver også tryghed for personalet

Som beskrevet ovenfor er sikkerhed og tryghed for den pågældende beboer det centrale argument for ansøgning om særlig døråbner. Udover at komme beboeren selv til gode, anvendes den særlige døråbner også med det formål at tage hensyn til andre. Dokumentanalysen viser, at 16 ud af de 27 ansøgninger har et *supplerende* formål om at tage hensyn til andre, hovedsageligt medarbejderne samt andre beboere på plejecentret eller øvrige personer, som beboeren kommer i kontakt med.

Hensyn til medarbejderne

Hensynet til personalet handler først og fremmest om den psykiske belastning, det er at være sat i en situation, hvor man ved, at en beboer ofte søger mod døren, og at man som medarbejder ikke har mulighed for at forebygge, at

et menneske, man har ansvaret for, kommer til skade. Dernæst handler hensynet til medarbejderne om at minimere de pågældende beboeres udadreagerende adfærd over for personalet. I nogle tilfælde har der været voldlige episoder, når personalet har forsøgt at aflede beboeren eller følge beboeren hjem igen. Forventningen i ansøgningerne er, at konfliktniveauet minimeres, da beboeren i højere grad bliver stoppet af døren og ikke personalet.

Interviewundersøgelsen viser, at personalet føler sig trygge ved de særlige døråbnere. De to aftenvagter på Lis' afdeling forklarer således:

Vi er glade for døråbneren. Ellers ved vi ikke, om Lis pludselig er væk. Hvis man lige er inde hos en anden beboer, risikerer man, at Lis er gået i mellemtiden. Hun er meget hurtig, så man kan ikke nå at reagere, selvom hun har en demensbrik, der giver alarm til personalet, når hun er ved døren. (Interview med personale)

Hensyn til andre

Ud over hensynet til borgerens egen sikkerhed fremgår det af fire ansøgninger, at en særlig døråbner også ønskes af hensyn til andre beboere eller forbi-passerende. Det drejer sig primært om borgere, som ofte kommer i konflikt med andre, når de forlader afdelingen, og som tidligere har reageret negativt over for forbipasserende, der måske ønsker at hjælpe borgeren med fx at finde tilbage til plejecenteret, eller hvis beboeren går ind i andre beboeres lejligheder. I en enkelt ansøgning er der også bekymring for, at borgeren er til fare for andre trafikanter.

I interviewundersøgelsen forklarer en medarbejder, at den særlige døråbner afhjælper konflikter med andre beboere:

Dem på de andre afdelinger er simpelthen bange for ham. Det er faktisk derfor, vi har fået det på. For han kan godt være meget frembrusende. Når han ikke kan høre, hvad de siger, så er det, at han godt kan blive meget verbal. Han snakker så højt, og han er gammel havnearbejder, så han bruger et hav af ord. Hvis man ikke hører ham, når han siger nej, så kan han godt finde på lige at tage en arm op. Han har aldrig slået nogen. Men når man hører, at han siger nej, så skal man stoppe. (Medarbejder, plejecenter)

Henning: Den særlige døråbner beskytter også andre

Det er formiddag. Solen skinner, og det er allerede varmt. Udenfor går Henning med sin rollator. Han er tynd, og tøjet hænger løst. Han går på terrassen uden for sin lejlighed. Lejligheden er helt tom bortset fra en seng, et stol og et bord, hvor der står en kaffekande og en kop. Der er spor efter et fjernsyn på væggen, og stikkontakterne er ødelagte efter en hårdhændet behandling. Hennings kontaktperson, Else, fjerner kanden, så den ikke kan blive brugt som kasteskyts. Resten af afdelingen står tom, da Henning har været meget truende over for andre beboere. Der er altid en medarbejder på Hennings afdeling for at kunne hjælpe, hvis der er behov. Mange medarbejdere er bange for Henning, da han tidligere har overfaldet og overfuset personalet.

Henning går rundt om bygningen. Han har ikke sovet i nat og nægter fortsat at tage sin medicin. Han hallucinerer og råber. Cirka 20 meter væk følger to mænd langsomt efter. De kommer fra et vagtselskab med speciale inden for socialpædagogik og skal sørge for, at Henning ikke gør skade på sig selv eller andre. Den ene kommer ind og drøfter situationen med Else. Henning nægter at drikke eller spise, så vagten og Else aftaler at prøve et scenskift igen, så det igen er Elses tur til at prøve at berolige ham og tilbyde ham noget at spise og drikke. Else forklarer, at de har sat en særlig døråbner på afdelingsdøren. Henning kan selv gå ud ad terrassedøren og kan også selv betjene den særlige døråbner. Den særlige døråbner forsinket ham lidt, når han forlader afdelingen, så medarbejderen kan nå at reagere og følges med Henning, inden han kommer over på de andre afdelinger, børnehaven eller villakvarteret ved siden af, hvor han tidligere har truet forbipasserende og ringet på hos naboer om natten. (Uddrag fra feltnoter)

Henning bor på en midlertidig skærmet afdeling til borgere med svær demens. Afdelingen er placeret på et rehabiliteringscenter, hvor der var plads til kortvarigt at huse et demensafsnit, da der var mangel på sådanne pladser i kommunen. De øvrige beboere er flyttet ud på andre demensafsnit på kommunens plejecentre, men det har været en lang og vanskelig proces at finde et egnet sted til Henning og få ham flyttet.

Den særlige døråbner sidder i en højde, så alle kan nå de to dørtryk (vist med røde cirkler). Henning åbner også selv døren, men bliver forsinket tilstrækkeligt til, at medarbejderen på afdelingen kan ledsage ham. På skiltet står der "Venligst luk døren stille. Tak"

Foto: Stinne Aaløkke Ballegaard

3.3 Balancering af bevægelsesfrihed

Forsøget med den særlige døråbner balancerer retten til bevægelsesfrihed set i forhold til sikkerheden for særligt sårbare borgere, hvor princippet om, at der skal anvendes den mindst indgribende indsats, står centralt.

Mindst indgribende indsats

Alle 27 ansøgninger angiver, at en særlig døråbner er den sidste udvej, eller at det er den mindst indgribende indsats over for de pågældende beboere. I langt størstedelen af ansøgningerne argumenteres der for, at andre virkemidler ikke har kunnet løse problemstillingen. I flere ansøgninger angives det, at GPS, demensbrik, pædagogiske tiltag, hyppige gåture eller afskærmning af døren har været afprøvet uden den ønskede effekt, hvorfor en særlig døråbner er den eneste tilbageværende mulighed for at tage vare på beboeren.

I interviewene forklarer personalet, at der kan være udfordringer ved indflytningen, men at der også kan være andre årsager til, at beboeren søger væk fra afdelingen. Der kan være tale om somatiske tilstande, som fx blærebetændelse eller smerter, som bevirker, at beboeren bliver urolig og søger væk. Her forsøger personalet at løse den underliggende problemstilling med smertedækning samt behandling med antibiotika og opbygning af tillid mellem personale og beboeren, så personalet kan få lov til at udføre nedre hygiejne hos beboeren og dermed forebygge fremtidige urinvejsinfektioner. I andre tilfælde har beboeren en anden virkelighed, hvor beboeren ønsker at komme hjem til sin (afdøde) ægtefælle, eller hvor vedkommende har en forestilling om at skulle ud og passe sit arbejde, sine børn eller andet, og hvor det ikke er muligt for personalet at aflede eller være tilstede hele tiden, som fx i Lis' case.

En koordinator på et plejecenter forklarer, hvordan de arbejder med at finde alternative løsninger til en særlig døråbner for at sikre mindst muligt indgriben:

Vi har rigtig meget øje for mindst mulig indgriben både for den enkelte men også for gruppen. Så når vi meget sjældent bruger særlig døråbner, så er det bevidst. Så er det, fordi vi har afprøvet alle kroge inden da.

Vi har lige været i en situation, hvor en pårørende ønskede at få en ekstra knap på. Og så tager vi en snak med den pårørende og siger, at vi kan faktisk godt forstå, at du tænker sådan, fordi du tænker, at din mand så er mere sikker. Men vi har nogle andre ting, vi kunne afprøve inden. Og hvordan er vores adfærd over for konen? Hvad kan du gøre? Så vi går i dialog med både pårørende og personale.

Og der holder vi os til loven og siger, at vi må kun sætte en døråbner op, hvis vi har prøvet alt andet. Og først og fremmest det pædagogiske. Vi kan prøve med døralarm, GPS og alle de der ting, men det kræver dialogen.

Vi har også lige været i dialog med en afdeling, som talte om det her med aftenvagt, hvor man kun er to på arbejde på afdelingen. Når begge to så skal ned til en borger, hvor man skal være to personer til stede for at hjælpe, så bliver de bekymrede for resten af beboerne nede i fællesarealerne, som står uden personale. Så siger vi, kunne I ringe til en af dem på de andre afdelinger og spørge om hjælp imens? Nåå jo. Så det er lige at kigge på, om man kan hjælpe hinanden, før man drager til hjælpemidlerne.

Vi har også overvejet, om vi kan stille sådan nogle plantekasser på hjul foran døren, så man ikke opdager døren, eller sætte sedler op, hvor der er et stoptegn og står 'stop ingen adgang'. Og hvis der så kommer nogen, der vandrer om natten, der er man alligevel så autoritetstro, og så går man en anden vej. Mindst mulig indgriben for alle, for der er bare så mange, som der bliver ramt, når man sætter særlig døråbner på – alle dem i kørestol, rollator og dem, der ikke er så høje. (Interview med koordinator)

Citatet viser, hvordan man ledelsesmæssigt har fokus på at hjælpe personalet og pårørende med at afprøve andre løsninger både med pædagogiske greb og praktiske redskaber for at værne om beboeren og sikre mindst mulig indgriben i dennes og andres bevægelsesfrihed.

Den særlige døråbner virker ikke altid

Den særlige døråbner har den ønskede virkning i langt de fleste tilfælde, men der er også undtagelser. Nogle beboere, der har fået tildelt en særlig døråbner, bliver ikke væsentligt forsinket og går selv ud alligevel, som det fx er tilfældet i Viggos case på næste side. Inga, som beskrevet nedenfor, har fået tildelt en særlig døråbner, fordi hun to gange er gået fra plejecenteret uden ledsager, selvom hun ikke kan orientere sig i trafikken eller finde tilbage til plejecenteret igen. Alligevel formår Inga at betjene det dobbelte dørtryk uden at blive forsinket, og hun er dermed stadig i risiko for at komme til skade. For at genoprette den særlige døråbners funktionalitet og forsinke Inga, hænger personalet derfor en tegning op foran den ene dørkontakt.

Viggo: Overvejelser om døråbneren

Viggo kommer kørende i sin kørestol på gangen uden for afdelingen. En håndværker kommer forbi, og Viggo henvender sig til ham. Det er ikke helt til at forstå, hvad Viggo siger, selvom han er meget insisterende. Håndværkeren vil gerne hjælpe, men ved ikke hvordan, og Viggo bliver mere højlydt. Der kommer en medarbejder forbi, som kender Viggo, og spørger, om han er på tur og trykker på elevatorknappen for ham. Viggo tager med elevatoren op til 1. sal. En medarbejder fra afdelingen forklarer senere, at Viggo godt kan lidt at sidde i opgangen på 1. sal og kigge ud over parkeringspladsen. Senere tager Viggo elevatoren fra 1. salen ned til sin egen etage igen. Han snakker højlydt med sig selv og virker en smule vred eller frustreret. (Uddrag fra feltnoter)

Viggos søn siger, at den særlige døråbner ikke virker. Hans far har set, hvordan andre åbner døren og kan derfor også selv komme ud. Og så besøger faderen de andre afdelinger, hvor han råber og skriger om, at han vil have sit værktøj. Det gør ham til fare for andre, fordi han uforvarende kan komme til at gøre skade på andre. Det er uværdigt for ham at blive ved med at ende i de situationer – han er bange og utryg, og det er synd for ham.

På afdelingen er der delte meninger om, hvordan man skal håndtere situationen. Viggos kontaktperson ønsker at bibeholde den særlige døråbner for alligevel at forebygge, at Viggo forlader afdelingen og kommer i konflikt med andre beboere. Andet personale er i tvivl og overvejer, om det stadig er relevant at fortsætte med døråbneren i forhold til Viggo.

De vurderer imidlertid alle, at døråbneren fortsat bør aktiveres, da en anden beboer på afdelingen har fået brug for den, og der skal ansøges herom.

Inga: Kamouflering af den særlig døråbner som ekstra sikkerhed

Inga sidder i fællesstuen og ser fjernsyn. I køkkenet ved siden af er en medarbejder ved at smøre boller og gøre klar til eftermiddagskaffe. Gennem døren kan hun se ud i fællesrummet til Inga. Senere går Inga ned til sig selv. Medarbejderen konstaterer, at Inga virker rolig i dag, men at man ikke ved, hvor længe det varer. (Uddrag fra feltnoter)

Inga har fået en særlig døråbner, fordi hun i perioder bliver urolig og er gået fra plejecenteret, selvom hun ikke kan passe på sig selv i trafikken eller finde rundt i byen. Personalet og pårørende er bekymret for hendes sikkerhed, da der er meget trafikeret uden for plejecenteret samt et stort moseområde i nærheden. Inga åbnede selv den særlige døråbner to gange, og personalet satte derfor en lille tegning op foran den øverste dørkontakt, så døråbneren fortsat vil forsinke Inga i at gå ud. En anden seddel forklarer, hvordan man åbner døren. Et par dage senere kommer kommunens tilsyn forbi og påpeger, at de ikke må dække dørkontakten.

Ingas uro skyldes smerter efter en operation, hvor nogle nerver er blevet skadet. Der er et tæt samarbejde mellem hospitalet, egen læge og personalet på plejecenteret for at få den bedste smertelindring, men der er ikke umiddelbart udsigt til bedring. Personalet er ekstra opmærksom på at være tilstede og drage ekstra omsorg for Inga, når hun er plaget af smerter, og døråbneren giver en ekstra sikkerhed i de perioder. Smerterne er uforudsigelig kan komme uden varsel. Så selvom Inga ikke har smerter i dag, kan hun godt få smerter igen i morgen.

Enkelte af de andre beboere på gangen går af og til selv ud. For eksempel går Erna tit ud og sidder ude ved parkeringspladsen, hvor hun holder af at kigge på, at folk går ind og ud. Jens går en tur hver dag, når personalet opfordrer ham til at komme ud og få frisk luft. Andre beboere bliver taget med på en gåtur én gang om ugen, når der kommer frivillige og hjælper.

Afdelingsdøren er beklædt med folie for at minimere risikoen for at beboere, der har behov for hjælp, ikke går uden ledsager. Hullet i "skoven" hjælper nattevagten til at holde øje med aktivitet på to forskellige gange.

Det dobbelte dørtryk er ledsaget af en skriftlig instruktion. Den ene kontakt er skjult bag papir.

Foto: Stinne Aaløkke Ballegaard

Det kommunale tilsyn påpeger kort efter over for afdelingen, at det ikke er lovligt at kamuflere det ene dørtryk på den måde. Afdelingen står dermed igen med en udfordring i forhold til at tage vare på Ingas sikkerhed.

Personalet fortæller desuden om situationer, hvor beboere, som har fået tildelt en særlig døråbner, forlader afdelingen, når andre åbner døren. Af hensyn til tavshedspligten må personalet ikke fortælle pårørende og besøgende på afdelingen, hvilken beboer der har fået tildelt den særlige døråbner og har brug for ledsagelse uden for afdelingen. Det vil sige pårørende til andre beboere ved ikke nødvendigvis, hvem de må lukke med ud, og hvem der skal have en medarbejder med sig.

Så selvom der er en særlig døråbner på afdelingsdøren, er personalet typisk meget opmærksom på beboeren, da der er stadig er risiko for, at vedkommende på anden vis formår at forlade afdelingen uden ledsager.

Den særlige døråbner er ikke kun et spørgsmål om ressourcer

Mange medarbejdere peger på, at det er særlig vigtigt med en særlig døråbner i aften- og nattevagten, hvor der typisk ikke er så meget personale på afdelingen. Om natten kan der fx være to medarbejdere til fire afdelinger. Beboeren kan derfor forlade afdelingen, mens personalet er optaget hos en anden beboer på en anden afdeling. Dermed taler anvendelse af den særlige døråbner ind i diskussionen om ressourcer, forstået på den måde, at plejecentrene ikke har uanede mængder af ressourcer til at have ekstra personale gående om natten til de enkeltstående situationer, hvor en beboer søger mod døren.

Ekstra ressourcer vil heller ikke altid være en god måde at løse problemstillingen på. Personalet forklarer i interviewundersøgelsen, at det kan være ubehageligt for beboeren at blive holdt øje med. Dette er særlig problematisk hos beboere, der pga. deres demens har hallucinationer, hvor de oplever at blive forfulgt eller angrebet, som tilfældet er med Hans Cristian i kapitlets første casebeskrivelse. I en ansøgning angives der specifikt, at der er forsøgt med fast vagt hos borgeren, men at dette har medført, at borgeren føler sig overvåget. Den særlige døråbner mindsker oplevelsen af at blive overvåget, men sikrer samtidig, at borgeren ikke forlader stedet uden ledsager.

Personalet på et plejecenter uddyber, hvorfor den særlige døråbner kan opleves som mindre indgribende i forhold til at have mere personale til stede:

Marianne: Hvis vi var nok personale til at gå i nakken af dem, så ville de jo føle sig forfulgte og føle sig overvåget, ved at der hele tiden sad en hos dem.

Anette: Og vi ville overstimulere dem. Mennesker med demens opfatter de virkeligheden meget mere konkret. Hvis nu Marianne gik efter mig, og jeg konkret kan se Marianne, kan jeg både føle mig forfulgt og blive overstimuleret. Hvis jeg ikke kan åbne døren pga. dobbelt dørtryk, nå så duede den dør ikke, så går jeg videre til næste. Så føler jeg mig ikke forfulgt, jeg går bare videre til næste dør, fordi det er abstrakt og komplekst. Men hvis der er én, der følger efter mig, er det konkret og opfattes derfor som mere indgribende.

(Gruppeninterview med personale)

Andres bevægelsesfrihed

Et af argumenterne for at flytte placeringen af en særlig døråbner fra yderdøren af det samlede tilbud til afdelingsdøren er, at den vil være til gene for færre mennesker her.

I observationsstudierne og besøg på afdelingerne har besøgende oftest forladt stedet uden at blive hindret. Enkelte besøgende, som fx vaccinationsholdet i Hans Christians case, efterspurgte instruktion fra personalet, om end der hang en skriftlig instruks ved siden af døråbneren. De fleste installationer af særlige døråbnere har placeret det øverste dørtryk så højt, at folk med rollator eller i kørestol ikke har mulighed for at åbne uden hjælp. En enkelt undtagelse er døråbneren på rehabiliteringscenteret i Hennings case, hvor begge tryk er installeret horisontalt, i stedet for vertikalt og tillader dermed også folk i rollator og kørestol at åbne.

Det er dog værd at bemærke at der findes andre teknologiske løsninger på en særlig døråbner, som ikke hindrer andres bevægelsesfrihed. For eksempel kan borgerens kaldeapparat, som kan bæres om håndleddet, aktivere en dørforsinker, så kun beboeren, som har brug for ledsager, bliver forsinket af døren.

Foto: Stinne Aaløkke Ballegaard

Problematikken om at beboeren kan gå ud, når andre åbner døren, er dog uændret. En sådan løsning anvendes bl.a. i Norge (se billedet til højre).

4 Teknologier til børn og unge

Dette kapitel omhandler brug af alle typer af teknologier til børn og unge.

Boks 4.1 Forudsætninger for teknologi til børn og unge

Målgruppen for forsøget med situationsbestemt video-, audio- og bevægelsesovervågning i § 14 udvides til at omfatte børn og unge med betydelig og varigt nedsat funktionsevne på botilbud.

Som i § 14 er det en forudsætning, at barnet eller den unge ikke modsætter sig, samt at forældremyndighedsindehaveren giver samtykke hertil.

Kilde: VIVE efter Forslag til lov om ændring af lov om frikommunenetværk fremsat d. 10 november 2021 af indenrigs- og boligministeren

Forsøget med teknologier til børn og unge giver mulighed for anvendelse af kamerakig og lydmonitorering, tilsvarende frikommuneforsøgene på voksenområdet, som belyst i Kapitel 2. Derudover giver forsøget mulighed for anvendelse af bevægelsesovervågning, svarende til den anvendelse, som allerede er fastsat for tryghedsskabende velfærdsteknologi til voksne i form af bl.a. bevægelsessensorer ved døren og anfaldsalarmer. Det vil sige, forsøgets brug af bevægelsesovervågning ligestiller børns muligheder for at få tryghedsskabende velfærdsteknologi på samme måde, som voksne allerede har lov til at få det.

Forsøget er gennemført i én kommune, hvor der i alt har været seks ansøgningsforløb:

- Kamerakig: 1 barn
- Lydmonitorering: 3 børn
- Bevægelsessensorer: 3 børn.

Som beskrevet i Ballegaard et al. (2021) blev den lille volumen anset som en succes i første forsøgsperiode, da teknologierne kun kan anvendes, hvis problemstillingen ikke kan løses på anden vis (Ballegaard, Ruge & Lohse, 2021).

De tre ansøgninger om bevægelsessensorer fokuserer primært på sikkerhed for barnet, men også hensyn til andre spiller en rolle, som vist i Tabel 4.1. Ansøgninger om kamerakig og lydmonitorering indeholder argumenter om sikkerhed, søvn og rettidig støtte og omsorg, som fremgår af Tabel 2.1 og Tabel 2.2 i kapitel 2.

Tabel 4.1 Formål og argumenter i ansøgninger om bevægelsesovervågning til børn og unge

Hensyn	Formål	Antal ansøgninger, hvor argumentet fremgår
	Ansøgninger i alt	3
Hensyn til borgeren	Sikkerhed	2
	Søvn	1
	Tryghed og forebyggelse af konflikter	0
	Hjernerø	0
	Hygiejne	0
Hensyn til andre	Økonomi/ressourcer	0
	Medarbejders trivsel/sikkerhed	0
	Hensyn til beboere/forbipasserende	2
Universelle principper	Værdighed/selvbestemmelse/frihed	1
	Bevægelsesfrihed	0
	Sidste udvej/mindste indgriben	3

Kilde: VIVE på baggrund af dokumenter fra kommunerne

I det følgende beskriver vi først anvendelsen af kamerakig og audio og derefter bevægelsesovervågning.

4.1 Kamerakig og lydmonitorering til børn

Kamerakig og lydmonitorering har til formål at skabe sikkerhed ved epileptiske anfald og opkast, forbedret nattesøvn samt tryghed for børnene.

Nogle af børnene er særligt udfordrede i forhold til at få sammenhængende søvn pga. forskellige sundhedsmæssige diagnoser og lider af søvnmangel, hvilket påvirker dem i dagtimerne. Samtidig får nogle af børnene anfald om natten, enten i form af epileptiske anfald, spastiske kramper eller andre af anfald, som man ikke kender årsagen til. Der kan også være behov for at hjælpe med vejrtrækning eller berolige ved anfald af smerter. Endelig handler det

også om at give barnet mulighed for at blive hørt, hvis barnet er bange eller har brug for hjælp, som fx i Elias' case i afsnit 2.3.3. Børnene i målgruppen har ofte ikke kognitiv funktionsevne til at være bevidst om at kunne tilkalde hjælp, men personalet kan høre på barnets lyde, når barnet er utrygt, ked af det eller gerne vil noget.

Børnene har ofte et sammenfald af flere og meget problemstillinger, som kræver, at personalet kan reagere hurtigt, men hvor børnene også har udpræget brug for ro til at hvile uden forstyrrelser af personalet. Personalet vurderer derfor, at lydmonitorering og kamerakig udgør en afgørende forskel i støtten til disse børn, som illustreret i Isabellas case nedenfor.

På mange måder ligner formål og anvendelse problemstillingerne for voksne. Den store forskel er imidlertid, at voksne med epilepsi er omfattet af bekendtgørelse om tryghedsskabende velfærdsteknologi og dermed kan få bevilliget anfaldsalarmer, hvilket ikke gælder for børnene.

Isabella: Lydmonitorering har flere formål

Formålet med lydovervågning er at give personalet mulighed for at reagere hurtigt, når Isabella har brug for hjælp i løbet af natten. Dette kan både være, hvis hun får epileptiske anfald eller har brug for, at personalet hjælper hende med at støtte hendes hoved, eller hjælpe hende med hendes vejrtrækning.

Lydovervågningen giver personalet mulighed for at kunne høre, om hun bevæger sig ved at lytte efter lyde, som kan lyde som spjæt, slag mod mur, pludselig slem hoste, boblende vejrtrækning, skrig, hvis hun er vågen i forhold til hendes anfald m.m.

Man har prøvet at tjekke til hende løbende om natten, men dette forstyrrer Isabella i hendes søvn, og det har negative konsekvenser for hendes ressourcer den efterfølgende dag. Isabella har brug for støtte til at falde godt i søvn om aftenen og til at blive i søvnen. Hun vågner let, hvis hun bliver forstyrret. I dårlige perioder kan hun også have problemer med at falde i søvn/blive i søvnen.

Det vurderes, at lydovervågning er det mindst indgribende, samtidig med at lydovervågningen giver personalet mulighed for at reagere hurtigt, når Isabella har brug for hjælp om natten. (Fra ansøgning)

4.2 Bevægelsessensorer giver sikkerhed til barnet selv og andre børn

Formålet med brug af bevægelsessensorer til de tre børn er dels et hensyn til barnets egen sikkerhed, som beskrevet i Emmas case nedenfor, dels hensyn til de andre børns sikkerhed, som beskrevet i Emils case efter Emmas nedenfor.

Personalet peger på, at bevægelsessensorerne er med til at give sikkerhed for børnene. De forklarer, at det er børn, som har brug for guidning og støtte, når de står op, og sensorerne kan give besked til personalet, når barnet er stået ud af sengen eller er på vej ud ad døren. Det er særligt nattevagterne, som beskriver, at de har svært ved at undvære den hjælp, som bevægelsessensorerne giver. En nattevagt siger:

Det er genialt med PIR'en [Passiv InfraRed sensor], for så kan de hjælpe hende, så snart hun vågner, så hun ikke risikerer at stå i køkkenet eller gaderoben uden en voksen til at hjælpe sig. (Interview med nattevagt)

Som nattevagt har man også forpligtigelser andre steder i huset i form af at løse praktiske opgaver, fx vasketøj og rengøre medicinæsker, eller man kan være optaget hos et andet barn eller hjælpe en kollega et andet sted i huset. På Emmas botilbud er der tre nattevagter, som skal hjælpe op til 21 børn. Børnenes værelser er fordelt på fire forskellige gange, som ligger forskudt af hinanden, så man ikke kan se alle fire gange fra ét sted. Her fungerer bevægelsessensorerne som en støtte til personalet og giver viden om, at barnet har brug for dem.

En mor fortæller, at bevægelsessensoren giver stor sikkerhed for hendes barn og dermed også tryghed for hende. Bevægelsessensoren er sat op, fordi barnet ofte vågner om natten og flakker rundt. Én gang var barnet kommet udenfor i nattøj, og ingen vidste, hvor længe hun havde gået rundt udenfor i haven. Moderen forklarer, at datteren ikke har forståelse for, hvad der sker omkring hende og konstaterer, at hun lige så godt kunne være gået ud på en vej. Med bevægelsessensoren får personalet besked og kan komme, når datteren står op, så de kan undgå, at datteren kommer til skade.

Emma: Bevægelsessensoren kan også hjælpe børn

Det er morgen på botilbuddet Smedebakken. Nattevagterne melder om en rolig nat og dagvagten, Susanne, går ned til køkkenalrummet i hus 4. Kort efter lyder der en alarm på vagttelefonen. Susanne konstaterer, at nu er Emma vågen. På værelset kommer Emma glad Susanne i møde og giver hende PIR-sensoren. PIR-sensoren, en såkaldt PassivInfraRed sensor, er en mobil bevægelsessensor, der står ved hendes dør. Den sorte gummi-knap mangler, fordi Emma har pillet den af. De går sammen ned i køkkenalrummet, hvor Susanne gør Emmas medicin og morgenmad klar, mens Emma sidder i sofaen og ser Peter Pedal. Emma sidder med sin bamse, der lyser, når Emma trykker på den. Hun er i konstant bevægelse hele morgenen: går mellem rummene, leger titte-bøh med Susanne, giver alle børn og voksne kram eller holder kort i hånden, og hun finder hele tiden ting, hun kan undersøge, fx når hun lige at få fat på Susannes telefon, inden Susanne putter den i lommen igen. Emma glæder sig til at skulle ud og køre bus lidt senere på morgenen – "tjøre" siger hun flere gange. Hun begynder at blive utålmodig og puffe lidt til Susanne, som finder på en ny leg, indtil bussen kommer.

Emma er 15 år. Hun har infantil autisme og mental retardering. Hendes kontaktperson fortæller, at hun har et ordforråd på ca. 10-15 ord og har svært ved at kalde eller opsøge hjælp eller forstå, hvis en situation bliver farlig. Hun skiller ofte ting ad og kommer ting i munden og kan også slå sig selv. Emma har derfor konstant brug for en til en-kontakt for at guide hende, så hun ikke kommer til skade, og som kan imødekomme hendes behov for støtte.

Emma fik tildelt en bevægelsessensor efter en episode for 3 år siden, hvor hun vågner meget tidligt og kommer til at gå ind på et andet barns værelse. Det andet barn bliver vækket og får Emma ud ad værelset igen gennem vinduet. Heldigvis er vinduet placeret i stueetagen, så Emma slipper med nogle knubs, men bliver meget kold, da der går noget tid, inden personalet opdager, at Emma er udenfor.

Dengang vågnede Emma ofte ved firetiden om natten. PIR-sensoren blev sat op for at give nattevagten besked om, at Emma er stået op, så medarbejderen kan komme hende i møde, og enten give Emma en tør ble og hjælpe hende tilbage i seng, eller begynde dagen sammen med hende, hvis hun er udhvilet.

I forbindelse med genansøgninger om brug af sensoren har personalet, myndighedssagsbehandleren og Emmas forældre løbende en drøftelse af Emmas behov, og om der fortsat er behov for brug af teknologierne. Oprindeligt fik Emma også tildelt sensorer på dør og vindue, men dette er

bortfaldet, da PIR-sensoren alene er tilstrækkelig til at give personalet besked, når Emma vågner.

På nuværende tidspunkt oplever personalet, at Emma sover længere om morgenen og først vågner, når dagvagten er mødt ind. De vurderer, at Emma derfor ikke har gavn af PIR'en i øjeblikket, men de kan dog ikke sige, om det ændrede søvnmønster er midlertidigt eller vedvarende. De er bekymrede for, at Emma ikke vil kunne få tilladelse til anvendelse af PIR igen, hvis brugen ophører nu.

Emmas bevægelsessensor. Aftenvagterne stiller sensoren i nærheden af Emmas seng, når hun skal sove. Sensoren er en såkaldt PIR sensor, Passive Infra-Red sensor, der giver personalet besked, når Emma står op, så de kan komme hende i møde og hjælpe hende.

Foto: Stinne Aaløkke Ballegaard

Emil: Bevægelsessensoren skaber sikkerhed for andre børn

Emil er 10 år og er i aflastning på et botilbud hver anden weekend samt fast en gang i ugen. Kontaktpersonen fortæller, at Emil ofte er begrænset i sin bevægelsesfrihed andre steder. Hun fortæller, at han ofte er klikket fast i sin stol, både når han er hjemme og i skolen, men at det gør de ikke her på stedet.

Kontaktpersonen fortæller, at han gerne vil mærke de voksne og de andre børn, da det er den måde, han oplever verden på. Her på stedet kan han være fri og være en del af fællesskabet, men han ved ikke, hvordan man gør. Han har aldrig prøvet det, og så gør han det på sin egen måde. Problemet opstår, fordi han ikke kun aer og mærker, men også kradser – nogle gange, så blodet løber. Han bider og har hevet en dreng i ørene, så det blødte. Hun forklarer, at han er en kærlig dreng, der gerne vil kramme. Hun har selv været på kursus for at kunne kramme ham og lære ham, hvordan man krammer andre uden pludselig at kradse.

Det er en lang proces, så botilbuddet bruger en bevægelsessensor, som giver besked, når han står op om natten. Herved kan nattevagten hjælpe ham i seng igen og afværge, at han går ind til de andre børn og kradser dem.

Som nattevagt har man ansvaret for flere børn, så man kan godt være inde hos en anden uden at opdage, at Emil er stået op, hvis der ikke er en bevægelsessensor.

4.3 Er der forskel på børn og voksnes ret til teknologi?

Forsøget på børneområdet sidestiller børneområdet med voksne og stiller hermed også spørgsmålet om, hvorvidt der er forskel på børn og voksne i forhold til deres behov og ret til at få gavn af tryghedsskabende velfærdsteknologi. De få empiriske cases peger på, at teknologierne kan bidrage til øget sikkerhed for børnene på samme måde som til voksne. Da der er tale om et begrænset antal cases, er det i høj grad også et principielt spørgsmål, som beslutningstagere må forholde sig til.

Samtidig viser undersøgelsen, at der kan være uklarhed om lovgivningen for anvendelse af teknologier til børn og unge.

Et botilbud for børn og unge har gennem mange år anvendt lydmonitorering og babyalarmer, herunder babyalarmer med kamera, som er kommet frem i de seneste år som anfaldsalarm efter aftale med børnenes læger. Lederen af botilbuddet forklarer, at lydmonitorering og kamera i babyalarmer må anvendes uden godkendt magtanvendelse, såfremt der ligger en udtalelse fra en læge med et sundhedsfagligt argument for anvendelsen. I forbindelse med frikommuneforsøget har den nye ledelse på botilbuddet i samarbejde med kommunens myndighedsafdeling og Socialtilsynet fået fokus på lovhjemlen for anvendelse af teknologierne. Ved undersøgelsens afslutning var der kommet en afklaring fra Socialtilsynet, som vurderer, at det kræver en godkendt magtanvendelse at anvende kamera, lydudstyr og bevægelsessensorer til børnene. Botilbuddet er derfor gået i gang med at ansøge om godkendt magtanvendelse og registrere og indberette magtanvendelserne månedligt.

Spørgsmålet er, om botilbuddet er alene om sin anvendelse af teknologier, som de har anvendt efter god tro, eller om der er tale om en udbredt praksis. Det ligger dog uden for rammen af indeværende undersøgelse at skabe et sådant overblik, men vil give nyttig viden om målgruppens volumen og forsøgets relevans.

5 Tværgående perspektiver

5.1 Relevante forsøg med lille volumen

Samlet set har der været 70 ansøgningsforløb og tilsvarende godkendelser. Det er dermed relativt få borgere som plejecentre og botilbud har ansøgt og fået bevilliget teknologiske hjælpemidler til. Dette ses af kommunerne som en succes, da teknologierne kun må bringes i spil, hvis andre løsninger ikke kan afhjælpe borgerens problemstilling. Samtidig vurderer personalet, at teknologierne har haft stor betydning for de enkelte beboere i form af bl.a. bedre nattesøvn, forebyggelse af konflikter, mulighed for hurtig hjælp ved akut risiko for respirationsstop samt sikkerhed forbundet med, at beboere ikke kommer til skade ved at forlade plejecenteret. Flere medarbejdere og ledere har givet udtryk for, at de håber at kunne fortsætte med at bruge teknologierne, som de vurderer har afgørende betydning for borgernes sikkerhed og livskvalitet.

Udbredelse bremses af forestillinger om teknologi og resourcespørgsmål

Der er tre kommuner, som har implementeret forsøgene og teknologierne. De øvrige kommuner har valgt ikke at arbejde videre med forsøget i den forlængede periode. Dette skyldes, at hovedparten af de øvrige kommuner har ikke anvendt særlige døråbnere eller kamerakig i forsøgets første periode. Derudover har de primært anvendt lydmonitorering som anfaldsalarm til borgere med epilepsi, hvilket de vurderer er omfattet af bekendtgørelsen om trygheds-skabende velfærdsteknologi, og at denne brug af lydmonitorering dermed ligger uden for forsøget.

En projektleder forklarer, at målgruppen for kamerakig er til stede i kommunen, men at det er for ressourcekrævende og samtidig bliver mødt af skepsis blandt personalet på bostederne:

Vi har borgere i målgruppen, når man kigger på det objektivt set, og vi havde forventet at få borgere med, men vi har haft svært ved at sælge ideen – særlig i forhold til video, der kan opleves som et stort skridt, da det er ikke noget, de har arbejdet med før. Måske skyldes det:

1) Video kan bruges der, hvor man forstyrrer beboeren om natten. Men det skal være en meget stor forstyrrelse med de fysiske tilbud, førend man vurderer, at det kræver, at man prøver noget andet af,

og for at det er udslagsgivende for at bruge video, fordi video opleves som meget omsiggribende i forhold til beboernes privatliv.

2) Det har været et forsøg, og hvad så når forsøget er slut, og man skal fjerne teknologien igen og gå tilbage til udgangspunktet? Hvis video kun kan bruges i en begrænset periode, så er det et stort arbejde, fx at få en sikker forbindelse på plads. Hun [projektlederen] henviser til Herning Kommune, der har flest erfaringer med det, og også fortæller, at det har været et stort arbejde i starten.

(Referat af interview med projektleder)

Dermed peger projektlederen på personalets forestillinger og holdninger til teknologierne som udslagsgivende. En anden projektleder vurderer tilsvarende, at kommunen har valgt ikke at gå videre med forsøgene, da teknologernes formål kan misforstås af både personale og offentligheden.

En kommune forklarer i samklang med citatets opmærksomhed på ressourcer, at kommunen har været nødsaget til at fokusere på drift, og at man derfor har fravalgt deltagelse i forsøg og diverse udviklingsprojekter.

Rapporten fra første forsøgsperiode viser, at det kan kræve store ressourcer af en kommune at introducere de nye teknologier, særligt kamerakig, da det forudsætter teknisk og juridisk ekspertise at vurdere lovmæssigheden af de specifikke tekniske løsninger. Samtidig forudsætter implementeringen et tæt samarbejde mellem tilbuddene, it- og myndighedsafdelingen, hvor alle parter skal kunne prioritere arbejdet med identificering og udbredelse af teknologierne (Ballegaard, Ruge & Lohse, 2021).

5.2 Kvalitet af ansøgninger højnes ved sparring med myndighedssagsbehandler

Dokumentanalysen viser, at ansøgningerne overordnet set argumenterer grundigt for ønsket om anvendelse af teknologien. Der er eksempelvis ingen ansøgninger, der ligger uden for formålet med forsøgene. Interviewundersøgelsen peger på, at botilbuddene og plejecentrene indgår i dialog med myndighedssagsbehandler, hvis der er noget, tilbuddene er i tvivl om, ligesom myndighedssagsbehandler retter henvendelse til tilbuddene, hvis der er noget, som skal uddybes i ansøgningen. Flere tilbud peger på, at det højner kvaliteten af ansøgningen i forhold til både refleksioner om, hvorvidt andre tiltag kan afprøves inden, og i forhold til udarbejdelse af ansøgningens argumenter og

ordlyd. Tilbuddene i interviewundersøgelsen værdsætter den tætte sparring med myndighedssagsbehandler, som både hjælper dem til at forstå, hvornår og hvordan de kan bruge teknologierne. Og at de samtidig også får besked, hvis der er brug for at rette op og justere på anvendelsen af teknologierne i praksis. Kommunerne samler typisk godkendelse af disse teknologier hos én eller to medarbejdere for at sikre sparring og akkumuleret viden på området.

Imidlertid viser dokumentanalysen også, at mange ansøgninger ligner hinanden. I interviewundersøgelsen begrundes dette med, at sagerne ligner hinanden – enten fordi plejecenteret ligger tæt på trafikeret vej, uanset hvilken borger der er tale om, eller fordi borgernes problemstillinger ligner hinanden.

Når man søger om et kamera, er det jo ofte af de samme grunde, så kan det ikke give så god mening, at man skal sidde og bytte rundt på ordene. Det er jo de samme overvejelser hver gang. Den pædagogiske del prøver vi jo også. Det er rigtigt, at det kommer til at ligne hinanden, men det er jo, fordi situationen ligner hinanden, så det giver god mening. Selv når situationen har været forskellig, har man været omkring de samme ting. (Koordinator, plejecenter)

Skemaet til første ansøgning og genansøgning er identiske. Dokumentanalysen viser, at genansøgningerne bærer præg af at være stort set identiske med den første ansøgning, og der kan desuden mangle en eksplicit stillingtagen til, hvorvidt indsatsen virker, samt beskrivelse af, hvilke andre tiltag der har været afprøvet i perioden. Adspurgt om disse forhold i interviewundersøgelsen forklarer personalet, at de har haft refleksionerne løbende og i forbindelse med genansøgning, men at de ikke altid får det skrevet ned, hvis der ingen ændringer er, og teknologien fortsat er relevant. Dermed peger undersøgelsen på nogle u hensigtsmæssigheder i processen for genansøgning, hvor dokumentationen ikke afspejler personalets refleksioner.

Flere medarbejdere peger desuden på u hensigtsmæssigheder i forhold til at dokumentere brug af teknologierne. Det opleves som ressourcekrævende at dokumentere brugen, og flere peger på, at tiden er bedre brugt hos beboerne. Nogle steder har man derfor samlet dokumentationsarbejdet hos en enkelt medarbejder, som efter hver måned estimerer niveauet for anvendelsen af teknologien. På et enkelt botilbud bruger personalet dokumentationen til at få et billede af Emmas udvikling.

Vi skal dokumentere med tidspunkt, hver gang PIR'en går, for at dokumentere, at vi bruger den. Vi bruger det også som et pædagogisk redskab til at vide, hvornår hun står op, og hvordan hendes døgnrytme er. Det er jo rart at vide om, hvis Emma har været vågen siden kl. 3, eller om hun er oppe kl. 8, altså der er væsentlig forskel

på hendes energiniveau afhængigt af, hvor mange timers søvn hun har fået. Og rent udviklingsmæssigt har hun virkelig brug for en masse timers søvn, fordi hun er konstant i aktivitet, når hun er vågen. (Medarbejder, botilbud)

Dermed indikerer undersøgelsen, at der kan være et dobbelt formål med dokumentationspraksisser, som måske i højere grad også bør understøtte tilbudenes egne refleksioner.

5.3 Samtykke i samspil med faglige vurderinger

Beboerne kan ikke selv give samtykke til teknologierne, da målgruppen for forsøget er borgere med betydelig, varigt nedsat psykisk funktionsevne. Selvom deres kognitive funktionsniveau er betydeligt nedsat, dækker betegnelsen alligevel over variationer borgerne imellem. Afhængigt af beboeren og typen af teknologi forsøger personalet at italesætte anvendelsen af teknologierne over for beboerne. For eksempel er Jakob (se 2.4) meget teknisk interesseret, og personalet fortalte ham om kameraet og om formålet med at sætte det op. En medarbejder på et andet botilbud fortæller, at de forsøger at tilpasse informationen om lydmonitoreringen til beboeren. For at Elias bedst muligt kan forstå det, ville medarbejderen ikke forklare, hvad selve teknologien er, men hvorfor den er der, og hvad den skal bruges til:

Altså den [mikrofonen] har jo hængt ovre på væggen, og så har selve anlægget været nede ved nattevagtsbordet. Og så er det blevet nævnt til ham flere gange af nattevagterne. Jeg tænker ikke, at jeg ville sige: "Elias, nu tænder jeg for anlægget", men hvis der nu har været noget, og han havde været ked af det tidligere, så vil jeg sige "Vi lytter godt efter dig, vi kan høre, hvis du kalder". Så på den måde er det blevet sagt. (Medarbejder, botilbud)

Andre gange afstår personalet fra at fortælle beboeren om teknologien, da de vurderer, at beboeren risikerer at blive forvirret.

Kamerakig og lydmonitorering må kun anvendes, såfremt borgeren ikke modsætter sig. Heri ligger et implicit paradoks, idet målgruppen er defineret som borgere, der ikke kan forstå teknologien og dermed vil have vanskeligt ved at modsætte sig noget, de ikke forstår. For hovedparten af beboerne med kamerakig og lydmonitorering vurderer personalet, at de ikke forstår, at teknologien er til stede. Men enkelte beboere har en bedre forståelse, som fx Jakob. For personalet ligger der derfor en vigtig opgave i at være opmærksom på, om

han modsætter sig indsatsen. Personalet vurderer, at han forstod formålet med at bruge kameraet for hans egen sikkerhed, så de kan komme ind til ham, når han har brug for det om natten. De er derfor også opmærksomme på hans reaktion, hvor han udfordrer kamerakigget. De er imidlertid ikke i tvivl om, at det er en leg for ham og ikke et udtryk for, at han modsætter sig, da han er meget tydelig, når der er noget, han ikke ønsker.

Da målgruppen ikke selv kan give samtykke til indsatsen, er det i stedet pårørende eller værge, som skal samtykke på borgerens vegne. Interviewundersøgelsen viser, at de pårørende sætter sikkerheden for deres kære meget højt, og samtykker til indsatsen, så personalet kan bruge de nødvendige indsatser for at styrke beboernes sikkerhed. Dette gælder især for de pårørende til demensramte beboere med særlige dørbådnere, men også for pårørende til beboere med øvrige typer af teknologi. En mor siger til en søn med kamerakig, at kamerakigget gør hende tryk, fordi personalet bedre kan holde øje med ham:

Sikkerhed frem for alt! Det er en god ting for ham, at han kan undgå alle de skadestuebesøg, han har haft tidligere – nu er det ved at være længe siden, han har været på skadestuen. (Mor til barn med kamerakig)

Pårørende læner sig i høj grad op ad personalets faglige vurdering, når de giver deres samtykke. Hovedparten samtykker til indsatsen, fordi de selv vurderer, at teknologien kan give en bedre støtte, men også fordi de vurderer, at personalet har størst kendskab til beboerens situation og har den faglige viden om, hvordan man bedst imødekommer beboerens behov. Der findes dog enkelte situationer, hvor pårørende ikke er enige i personalets vurdering, og hvor de gerne vil have flere hjælpemidler, end personalet vurderer, der er behov for, eller lovmæssigt kan imødekomme. Omvendt ser vi også et enkelt tilfælde, hvor man af hensyn til pårørende udskyder fjernelse af teknologi, som personalet vurderer ikke længere er nødvendigt, fordi beboerens situation har ændret sig.

Introduktion og fjernelse af teknologiske hjælpemidler kan dermed, som med alle andre tiltag, være følsomt, og hvor personalet og pårørende kan have svært ved at finde hinanden (Felding & Schwennesen, 2019). I forlængelse heraf peger et enkelt pårørendeinterview på, at det kan være en sårbar position for de pårørende, hvis man ikke er enig i personalets vurderinger, idet man er afhængig af personalets hjælp og støtte til ens kære.

Det er således værd at være opmærksom på, at der er mange forskellige perspektiver og hensyn i spil, og hvor parterne kan have forskellige vurderinger af situationen i forhold til, hvilken indsats der er tilstrækkelig eller for meget i forhold til at afhjælpe problemstillingen.

5.4 Organisering og digitale kompetencer bidrager til at finde den mindst indgribende indsats

Teknologierne kan anvendes, hvis de samlet set vurderes til at være det mest hensigtsmæssige for borgeren set i forhold til behov for omsorg eller støtte samt hensynet til borgerens værdighed og selvbestemmelse. Der skal dermed anvendes den mindst indgribende indsats.

Stort set alle ansøgninger indeholder argumentation om, at indsatsen er det mindst indgribende for at kunne imødekomme borgerens behov. Ansøgningerne beskriver, at der er prøvet en række andre tiltag, som ikke har haft den ønskede virkning, og at teknologien dermed er den sidste udvej til at løse problemstillingen. Kapitel 2, 3 og 4 udfolder desuden personalets overvejelser om, hvordan de bedst muligt kan hjælpe og støtte den konkrete beboer i forhold til dennes specifikke problemstilling på en måde, der tager mest mulig hensyn til beboerens ret til privatliv og bevægelsesfrihed. Personale og pårørende påpeger, at hensigtsmæssig brug af teknologierne kan være mindre indgribende end fysisk tilstedeværelse, idet beboere, som vågner ved fysisk tilsyn, kan sove uforstyrret, når personalet i stedet for laver et kamerakig. Lydmonitorering giver kun et lydbillede, hvorimod en fysisk tilstedeværelse vil inkludere øvrige sanser, hvor medarbejderen også visuelt vil holde øje med beboeren, selvom der ikke er faglig grund til dette.

Personalets vurdering og balancering af hensyn indebærer både anvendelse af pædagogiske metoder, brug af andre hjælpemidler og forsøg på at afhjælpe eventuelle underliggende problemstillinger. Samtidig peger undersøgelsen også på, at de specifikke teknologiske løsninger kan tage mere eller mindre hensyn til bevægelsesfrihed og privatliv. For eksempel kan kamerakig vinkles, så de kun viser det, der er behov for, og enheder til lydmonitorering kan være mobile og bæres af den person, som skal kunne høre beboeren. Det kræver et tæt samspil med leverandører for at finde frem til, hvad der teknisk set understøtter den mindst indgribende indsats, samt en nysgerrighed på, om andre løsninger kan være mindre indgribende: I forhold til de særlige døråbnere findes teknologiske løsninger, som er mindre indgribende over for andre beboere og besøgende, da de kun forsinker den specifikke beboer, og kamerakig kan måske tilpasses i detaljeringsgrad eller automatisk logge medarbejderen ud, hvis der ikke er behov for længerevarende monitorering for at kunne opdage epileptiske anfald.

Organisering på det enkelte botilbud og i kommunen spiller en rolle for at finde den mindst indgribende indsats. Eksempelvis kan det være en fordel at have en lokal koordinator, som kan samle erfaringer og agere sparringspartner med

medarbejderne lokalt. Samtidig kan den kommunale myndighedssagsbehandler hjælpe det enkelte tilbud til at reflektere over, om andet kan være afprøvet inden, og desuden være en vigtig sparringspartner i forhold til at overføre viden mellem tilbud om mindre indgribende indsatser.

Kommunerne og tilbuddene i undersøgelsen har løbende reflekteret over deres praksis og faglige vurderinger af, hvad der samlet set er det bedste for beboeren. Undersøgelsen viser, at der kan opstå gråzoner eller uhensigtsmæssigheder, fx hvor personale i bedste mening sætter en tegning op foran en døråbner, da beboeren ikke blev tilstrækkeligt forsinket af den særlige døråbner; situationer, hvor der ikke rettidigt søges om særlig døråbner på en beboer, og hvor døråbneren kun er tilknyttet en beboer, som måske ikke længere har brug for den; afløsere der kigger for længe på et kamerakig, eller kamerakig, hvor en døralarm viser sig at være tilstrækkelig. Det er i den forbindelse vigtigt at understrege, at disse tilfælde med uhensigtsmæssigheder er blevet identificeret og italesat af enten kolleger, ledere eller myndighedssagsbehandler. Undersøgelsen understreger således vigtigheden af en kontinuerlig, etisk refleksion og sparring, som kan støtte tilbuddene og medarbejderne i at skabe en hensigtsmæssig balance og anvendelse af teknologierne (Eide & Aadland, 2020, Eide & Lien Barken, 2021).

Personalets mulighed for at vurdere og reflektere over anvendelse af teknologierne bygger på en række aspekter af digitale kompetencer (KPMG & VIVE, 2022, KL, 2018). Personalet skal ikke kun kunne tænde for kamerakigget eller interagere med det konkrete værktøj, men skal også kende teknologiernes potentiale og begrænsninger. De skal kunne se, hvordan teknologien kan støtte beboeren og dem selv i deres faglige arbejde, hvor der kan være nye måder at skulle sanse på og nye risici. De skal kunne vurdere, om teknologierne samlet set er meningsfulde at anvende, både i forhold til faglige hensyn og i forhold til etiske og juridiske hensyn af at anvende teknologien. Det kræver samtidig en ledelse, som kan stå i spidsen for den digitale udvikling og give sparring til medarbejdere (Bjørnholt et al., 2020), så man sikrer, at man hverken er for tilbageholdende eller overforbruger teknologierne. Undersøgelsen viser, at der i én kommune kan være store lokale forskelle mellem plejecentre, hvor ét plejecenter har færre særlige døråbnere eller kamerakig end andre plejecentre, hvilket indikerer, at ledelse og evt. fysiske rammer også spiller en stor rolle for anvendelsen af teknologierne.

Det er værd at bemærke, at balanceringen og vurderingen af, hvad der samlet set er mest hensigtsmæssigt for borgeren, ikke kun er et spørgsmål om teknologi, men ligger i forlængelse af øvrige overvejelser om god pleje og støtte af borgere med demens eller kognitiv funktionsnedsættelse. Ligesom man på plejecentre er opmærksom på at banke på, inden man går ind til en beboer, selvom man har en nøgle, og at man også på botilbud banker på, selvom man ved, at beboeren ikke kan svare, så gør man sig tilsvarende overvejelser om

balancering af privatliv og imødekommelse af behovet for hjælp og støtte, når det drejer sig om teknologiske hjælpemidler. Sat på spidsen, handler det ikke nødvendigvis om teknologien i sig selv, men om de faglige vurderinger i at anvende dem hensigtsmæssigt og på en balanceret måde. Diskussionerne om, hvorvidt de teknologiske hjælpemidler anvendes hensigtsmæssigt træder ind i eksisterende diskussioner om god praksis, magtstrukturer (Jensen & Kragh, 2020, Petersen et al., 2022) og forråelse eller omsorgstræthed (Det Ethiske Råd, 2021, Birkmose, 2013).

5.5 Teknologier anvendes inden for eksisterende rammer

Teknologierne må kun anvendes for at komme beboeren til gavn og ikke for at spare ressourcer. I forbindelse med forlængelse af forsøget har der i hørings-svarene været udtrykt bekymring for, at teknologierne alligevel risikerer at give anledning til, at økonomiske hensyn kan spille en rolle.

Den økonomiske analyse i rapporten fra første forsøgsperiode viste, at de teknologiske hjælpemidler, inkl. teknologier til bevægelsesovervågning, ikke giver besparelser, men at indkøb af teknologi vurderes til at være en fornuftig omkostning set i forhold til omlægning af arbejdsgange og kvalitet i plejen.

Dokumentanalysen i indeværende undersøgelse viser, at der gives faglige argumenter for at anvende de teknologiske hjælpemidler, hvor borgerens behov stilles i centrum. Ansøgningerne bærer præg af, at man søger om teknologiske hjælpemidler for at imødekomme borgerens behov bedst muligt, og ikke med henblik på at spare ressourcer.

Nogle af ansøgningerne berører spørgsmålet om ressourcer, ikke som begrundelse for ansøgningen, men som supplerende information til ansøgningen. I forhold til lydmonitorering angiver enkelte ansøgninger, at beboeren ikke er bevilliget en til en-kontakt. Ansøgningerne beskriver videre, at lydmonitorering er velegnet, da det er mindre forstyrrende for beboeren end fysisk tilstedeværelse. Derudover har hjemkommunen ikke bevilliget til en til en-kontakt, og uafbrudt fysisk tilstedeværelse om natten er derfor heller ikke mulig.

Der knytter sig også et spørgsmål til om rammer og ressourcer til brug af særlige døråbnere. De særlige døråbnere vurderes af personalet til at være særlig relevante i aften- og nattetimerne, hvor der er færre medarbejdere til stede på afdelingen. Implicit heri ligger en konstatering af, at rammevilkår for bemanding har betydning. Eksempelvis er der mange plejecentre, hvor én nattevagt har ansvaret for to afdelinger, hvor man kan være optaget hos en beboer og

dermed ikke kunne hjælpe en anden beboer, der søger ud af afdelingen. Tilsvarende er der forskel på, om en beboer har adgang til en have, hvor man selv kan gå ud og være uden ledsager, eller om man er afhængig af at familie, besøgsvenner eller personale kan ledsage en. Det vil sige, at den særlige døråbner introduceres ikke for at give besparelser, men giver sikkerhed inden for de rammer, som er givet i forvejen.

Kommunerne og personalet er opmærksomme på den grundlæggende præmis i forsøgene – at teknologierne ikke må anvendes med et økonomisk sigte. Det er dog væsentligt at henlede opmærksomheden på fremtidsperspektiver for de store velfærdsområder, hvor der forventes yderligere pres på ressourcer samt rekrutteringsudfordringer (Larsen & Jakobsen, 2022). Det er derfor vanskeligt at tale om teknologi uden at forholde sig til de vilkår, plejecentre og botilbud kommer til at stå overfor. Set i det lys, er det værd at overveje, hvordan borgernes behov og rettigheder kan imødekommes fremover, og hvilken rolle teknologiske hjælpemidler kan spille.

6 Konklusion og diskussion

Rapporten belyser erfaringer med forsøg med teknologiske hjælpemidler, som skal forbedre støtte og omsorg for personer med betydelig varig nedsat psykisk funktionsevne. Helt konkret har en række frikommuner siden 2017 kunne anvende følgende teknologier:

- Kamerakig og lydmonitorering
- Særlige døråbnere på afdelingsdøre
- Kamerakig, lydmonitorering og bevægelsessensorer til børn og unge.

Undersøgelsen skal 1) give viden om formål med iværksættelse af teknologierne og 2) give viden om anvendelse af teknologierne med særlig fokus på teknologiernes betydning for borgernes privatliv, bevægelsesfrihed og sikkerhed.

Analysen bygger på en dokumentanalyse af alle 70 ansøgningsforløb og et kvalitativt studie med 9 observationer af anvendelse samt i alt 45 interviews med pårørende, personale, ledere, myndighedssagsbehandlere samt projektledere- og medarbejdere.

6.1 Anvendelse af teknologierne

Lovgivningen giver mulighed for at anvende teknologierne, hvis det samlet set vurderes mest hensigtsmæssigt for borgeren, og hvis pårørende giver samtykke.

Kommunerne har i alt haft 70 ansøgningsforløb og tilsvarende antal godkendelser af teknologiske hjælpemidler til borgere med demens samt til voksne og børn med kognitiv funktionsnedsættelse. Projektlederne i frikommuneforsøget vurderer, at det relativt lave antal ansøgninger er en succes, idet de teknologiske hjælpemidler kun må anvendes, når andre metoder og tilgange ikke kan afhjælpe problemstillingen. Personalet flere steder peger på, at selvom der ikke er så mange borgere, der har teknologierne, så har teknologierne stor betydning for den enkelte borger.

Personalet vurderer, at teknologierne er vigtige redskaber til at støtte og drage omsorg for beboerne. Pårørende er også positive over for anvendelse af teknologierne og lægger stor vægt på sikkerhed.

Interviewundersøgelsen peger på, at personalet er bevidst om ansvaret for at vurdere, hvilken indsats der er mest hensigtsmæssig i forhold til at balancere beboernes behov for støtte og omsorg på den ene side og deres ret til privatliv og bevægelsesfrihed på den anden side.

6.1.1 Kamerakig og lydmonitorering

Der er 32 ansøgninger om og godkendelser af kamerakig samt otte om lydmonitorering fra 2017 til og med 2022. Kamerakig og lydmonitorering anvendes med det formål at skabe sikkerhed for beboerne, bedre søvn og rettidig støtte og omsorg.

Sikkerhed er et overordnet formål i hovedparten af alle ansøgningerne. Med teknologierne kan personalet opdage epileptiske anfald og blokering af luftveje hos beboere, der ikke selv kan synke ophostet slim, samtidig med at beboerens søvn ikke forstyrres af medarbejderes fysiske tilstedeværelse. Et kamerakig i samspil med en bevægelsessensor bruges til at sikre, at beboeren med demens og faldrisiko får støtte til at komme på toilet om natten, men ikke forstyrres unødigt.

Hensynet til beboerens nattesøvn er et centralt formål med anvendelse af kamerakig. Nogle beboere sover meget let og vågner, når personalet laver fysisk tilsyn. I stedet anvender personalet kamerakig for at kunne se, om beboeren har det godt og samtidig sikre en uforstyrret søvn.

Teknologierne gør det muligt for personalet at komme, når beboeren har behov for det. For eksempel kan personalet ved hjælp af lydmonitorering høre, hvis et barn ligger i sin seng og er utrygt eller græder, men ikke selv er i stand til at hente hjælp pga. fysisk funktionsnedsættelse og ikke kan aktivere et almindeligt kald pga. sin kognitive funktionsevne.

Kamerakig og lydmonitorering kan være mindst indgribende i beboerens privatliv

Personalet peger på, at kamerakig kan være den mindst indgribende måde at give tilsyn på til beboere, der vågner af fysiske tilsyn. Her giver kamerakigget en uforstyrret nattesøvn og bidrager til, at beboeren har ressourcer til at fungere bedst muligt om dagen. Personalet og pårørende vurderer, at teknologierne i sådanne tilfælde er mindre indgribende end fysisk tilstedeværelse, hvor man uundgåeligt kommer til at vække beboeren, uanset hvor stille medarbejderen forsøger at være.

Personalet vurderer tilsvarende, at lydmonitorering kan være mindre indgribende end fysisk tilstedeværelse. De forklarer, at lydmonitorering gør det muligt at reagere hurtigt, hvis beboerens luftveje blokeres af slim og forhindre kvælning, samtidig med at lydmonitoreringen giver beboeren mest mulig privatliv end ved fysisk tilstedeværelse: Hvis medarbejderen var fysisk til stede, ville man holde øje med beboeren med flere sanser – øjne og næse – end nødvendigt for at kunne identificere et behov for akut hjælp.

Som perspektivering henledes opmærksomheden på, at et digitalt tilsyn anvendes i Norge som del af den almindelige støtte og omsorg. Et digitalt tilsyn kan basere sig udelukkende på sensorteknologi eller kombinere sensorteknologi og kamera, så personalet kan se ind til borgeren på aftalte tidspunkter eller ved en udløst alarm, for at give en tryk service til især borgere med kognitiv funktionsnedsættelse. Helsedirektoratet vurderer, at digitalt tilsyn giver færre forstyrrelser og bedre nattesøvn.

6.1.2 Særlige døråbnere på afdelingsdøre

Der er 27 ansøgninger og godkendelser om brug af særlige døråbnere i perioden fra 2017-2022. Forsøget omhandler placeringen af den særlige døråbner. Den eksisterende lovgivning gør det muligt at anvende særlige døråbnere på plejecenteret eller botilbuddets yderdør. I forsøget har man i stedet placeret den særlige døråbner på afdelingsdøren, hvor den pågældende borger bor.

Den særlige døråbner har til formål at forsinke beboeren i at forlade afdelingen uden ledsager og kan anvendes, hvis der er nærliggende risiko for væsentlig personskade. De særlige døråbnere er kun anvendt på plejecentre. Dokumentanalysen og interviewundersøgelsen viser, at den særlige døråbner anvendes for at skabe sikkerhed for beboere, der ikke er trafiksikre, og som ikke selv vil kunne finde tilbage til plejecenteret.

I flere ansøgninger beskrives øvrige tiltag, som uden held er forsøgt for at afhjælpe problemstillingen, fx ledsagede gåture, afledning, pædagogiske tiltag, demensbrik eller GPS samt inddragelse af kommunens demenskonsulenter.

Særligere døråbnere på afdelingsdøre kan balancere ret til bevægelsesfrihed og behov for sikkerhed

Særlige døråbnere på afdelingsdøren begrænser færre personer, end når den sidder på tilbuddets samlede yderdør, hvilket er en mulighed i den gældende lovgivning. Beboernes bevægelsesfrihed begrænses af hensyn til dennes sikkerhed og indebærer balancering af sikkerhed og retten til bevægelsesfrihed.

For nogle beboere kan en særlig døråbner give mere bevægelsesfrihed på afdelingen, da beboeren ikke hele tiden skal være under opsyn af en medarbejder.

Undersøgelsen peger dog også på behov for kontinuerlig refleksion og sparring i forhold til at finde alternative pædagogiske løsninger, ligesom det bør overvejes at finde alternative teknologier, som ikke hindrer andres bevægelsesfrihed. Eksempelvis findes der systemer, hvor beboerens egen demensbrik udløser en forsinkelse på døråbneren for beboeren selv, mens andre kan passere døren, uden at der udløses en forsinkelse. Uanset hvilken teknologi, der vælges, vil der være behov for en særlig opmærksomhed på, at beboeren kan gå med ud, når døren åbner sig for andre.

6.1.3 Teknologi til børn og unge

Der har været 7 ansøgninger og godkendelser om brug af teknologier til børn og unge i perioden fra 2017 til og med 2022. Forsøget dækker over kamerakig, lydmonitorering og bevægelsessensorer.

Teknologierne er anvendt med det primære formål at skabe sikkerhed og tryghed for barnet og gør det muligt for børnene at blive hørt og mødt, fx når et barn står op om natten og ikke kan tage vare på sig selv, eller hvis barnet ligger og er utrygt, men ikke har mobilitet eller kognitive evner til at hente eller tilkalde hjælp.

Forsøget på børneområdet sidestiller børneområdet med voksne og stiller hermed også spørgsmålet om, hvorvidt der er forskel på børn og voksne i forhold til deres behov og ret til at få gavn af teknologierne. Dette gælder særligt brug af bevægelsessensorer og anfaldsalarmer, der på voksenområdet hører under bekendtgørelsen for tryghedsskabende velfærdsteknologi. De få empiriske cases peger på, at teknologierne kan bidrage til øget sikkerhed og støtte til børnene på samme måde som til voksne. Da der er tale om et begrænset antal cases, er det i høj grad også et principielt spørgsmål, som beslutningstagere må forholde sig til.

Samtidig viser undersøgelsen, at der kan være uklarhed om lovgivningen for anvendelse af teknologier til børn og unge. I samarbejde med den kommunale myndighedssagsbehandler og Socialtilsynet fandt et botilbud således ud af, at lydmonitorering hører under frikommuneforsøget og kræver godkendt magt-anvendelse. Det er ikke tilstrækkeligt med en sundhedsfaglig vurdering fra barnets læge, hvilket ellers havde været gængs praksis på botilbuddet gennem længere tid. Spørgsmålet er, om botilbuddet er alene om sin anvendelse af lydmonitorering, som de har anvendt i god tro, eller om der er tale om en udbredt praksis. Det ligger dog uden for rammen af denne undersøgelse at

skabe et sådant overblik, som ellers vil give nyttig viden om målgruppens volumen og forsøgets relevans.

6.2 Teknologierne vælges for at forbedre sikkerhed og nattesøvn samt give rettidig støtte

Samlet set viser dokumentanalyse og interviews, at teknologierne tages i brug i støtte- og omsorgsarbejdet med henblik på at øge sikkerhed for borgeren, forbedre søvn og give en rettidig støtte og omsorg, som vist i boks 6.1.

Dokumentanalysen viser endvidere, at hensynet til borgeren er i centrum for alle ansøgninger, men at nogle ansøgninger også inddrager hensynet til andre. Det handler eksempelvis om at kunne komme borgeren i møde på det rette tidspunkt og dermed forebygge konflikter, som er til skade for både beboer og medarbejder eller andre beboere.

Boks 6.1 Formål med anvendelse af teknologierne

- Sikkerhed for borgeren
 - Forsinke borgere og forebygge risiko for personskade, som kan opstå, når borgeren forlader plejecenteret uden ledsager
 - Støtte om natten med henblik på faldforebyggelse
 - Akut hjælp ved vejtrækningsproblemer
 - Epileptiske anfald.
- Forbedret søvn
- Rettidig støtte og omsorg
 - Forebyggelse af konflikter
 - Personalet kan komme, når borgeren har brug for det
 - Borgeren kan få ro og en pause fra personalet.

Teknologierne er primært anvendt til at øge sikkerheden for beboerne. De særlige døråbnere anvendes for at forsinke borgere og forebygge risiko for

personskade, som kan opstå, når borgeren forlader plejecenteret uden ledsager. Kamerakig anvendes i samspil med bevægelsessensorer som faldforebyggende indsats og hjælper personalet til at reagere, når en beboer med faldtendens skal have støtte til toiletbesøg om natten. Lydmonitorering giver personalet mulighed for at reagere med det samme og give akut hjælp ved vejrtrækningsproblemer eller ved epileptiske anfald.

Dernæst anvendes kamerakig og lydmonitorering til at forbedre søvn hos beboerne, der vågner ved fysisk tilsyn. Ved hjælp af kamerakig kan personalet lave et digitalt tilsyn på planlagte tidspunkter uden at vække beboeren. Personalet kan også kombinere kamerakig med en bevægelsessensor ved sengen, så de får besked, når der er bevægelse, og tjekke via kamerakig, om beboeren er på vej ud af sengen, eller om det er en falsk alarm, som er udløst af dynen.

Endelig kan personalet bedre tilrettelægge deres besøg og give en rettidig støtte til beboeren. For beboere på botilbud kan den rettidige støtte forebygge konflikter med personalet, fordi personalet kan komme, når beboeren er klar til besøg. Beboeren kan have meget faste rutiner, og som det er vigtigt ikke at afbryde, og kamerakigget kan hjælpe personalet med at afgøre, om beboeren er nået gennem sine rutiner og er klar til at få besøg. Kamerakig benyttes også til at give enkelte borgere med svær demens, som ikke rumme en til en-kontakt hele tiden, en pause fra personalet i løbet af dagen. Her anvendes kamerakigget til at give beboeren tid alene i sin egen lejlighed, mens personalet kan kigge ind via kameraet for at være sikker på, at beboeren har det godt.

Derudover bliver bevægelsessensorer også brugt til at give personalet besked, når beboeren forlader sin lejlighed, så personalet kan nå at reagere og forebygge, at der opstår konfliktsituation med andre beboere. Heri ligger en beskyttelse af beboeren selv, men også af beboere og personale, når barnet kan blive hjulpet med det samme om natten. Bevægelsessensorer og lydmonitorering bruges også til børn for at kunne komme barnet til hjælp, når han eller hun har brug for det. På et botilbud giver bevægelsessensor besked til nattevagten, hvis barnet forlader sit værelse om natten, så nattevagten kan hjælpe barnet og undgå, at det fx går ind til de andre børn eller ender i garderoben helt alene. Lydmonitoreringen bruges også på botilbud som lydaktiveret kald til børn, der ikke selv kan gå efter hjælp eller aktivere et kald, men som kan give lyd og give udtryk for utryghed og behov for hjælp.

I hørings svar om forlængelse af forsøgene udtrykker enkelte parter bekymring for, at anvendelse af de teknologiske hjælpemidler kan give anledning til rationalisering eller reducere personalets indsats for at finde pædagogiske løsninger på problemstillinger, samt at de særlige døråbnere indskrænker borgernes bevægelsesfrihed (Indenrigs- og Boligministeriet, 2021c, Indenrigs- og Boligministeriet, 2021a). Undersøgelsen viser ingen indikation på, at teknologierne anvendes med besparelser for øje. Enkelte ansøgninger og interviews berører

den ressourcemæssige ramme. Her argumenteres for, at teknologierne kan bidrage til bedre støtte og omsorg inden for de givne rammer, hvor der ikke er uanede ressourcer til rådighed, fx om natten.

6.3 Organisatoriske rammer støtter refleksion og sparring

Analysen understreger, at den mest hensigtsmæssige og mindst indgribende indsats afhænger af borgerens situation, teknologiernes egenskaber og personalets anvendelse.

Dokumentanalysen viser, at der er en grundig argumentation i ansøgningerne, og interviewundersøgelsen viser, at sparring mellem plejecenter eller botilbud og myndighedssagsbehandler bidrager til at øge kvaliteten af ansøgningerne. For hovedparten af borgerne vurderer personalet og leder, at teknologierne er den mindst indgribende løsning, som giver den ønskede virkning i form af øget sikkerhed, søvn eller rettidig støtte og omsorg som supplement til den pædagogiske indsats for at løse problemstillingen. Hos nogle af disse borgere søges der om forlængelse, fordi borgerens situation er uændret, og teknologien fortsat vurderes til at være den mest hensigtsmæssige løsning. Andre gange ændres situationen, og brug af teknologien ophører. Der er også situationer, hvor personalet finder, at teknologierne ikke har den ønskede virkning, fx at en beboer ikke bliver tilstrækkelig forsinket af en særlig døråbner, eller at et kamera med indbygget bevægelsessensor giver forsinket alarm om bevægelse. Her vurderer personalet løbende alternative løsninger til at imødekomme problemstillingen. For eksempel ved at søge alternative teknologiske løsninger, som med kameraet, der fjernes og erstattes af en døralarm. I andre tilfælde forsøger personalet at tilpasse og justere på teknologien. Med den særlige døråbner forsøgte personalet fx at kamuflere det ene dørtryk, hvorefter myndighedssagsbehandler informerede personalet om, hvad der er lov-mæssigt korrekt, og gav sparring til, hvilke andre løsninger personalet kunne arbejde med.

Der er således ingen enkle svar på, hvilken indsats der er mest hensigtsmæssig. Tværtimod er pointen, at det kræver konstant refleksion og tilpasning af indsatser, både pædagogiske og tekniske, for at give den bedst mulige støtte og omsorg til sårbare borgere.

Medarbejdere og ledere i forsøget reflekterer løbende over, hvad der samlet set er den bedste løsning for den enkelte borger, og har løbende sparring med myndighedssagsbehandler og velfærdsteknologikonsulent eller it-medarbejder.

Undersøgelsen peger på, at organisatoriske rammer kan støtte den løbende refleksion og sparring. Kommunerne har således gode erfaringer med at samle arbejdet med ansøgninger hos nøglepersoner på det enkelte tilbud og hos myndighedsafdelingen. Herved opbygges viden hos nøglepersonerne, der kan fungere som sparringspartner for kolleger, og bidrage til at finde den mest hensigtsmæssige løsning til den enkelte borger. Derudover er der gode erfaringer med, at myndighedssagsbehandler kan bidrage med sparring til tilbudene i forhold til, hvad der er mindst indgribende, og evt. også hvordan andre tilbud har arbejdet med tilsvarende problemstillinger.

Undersøgelsen viser, at der kan mangle viden om teknologiske muligheder på det enkelte plejecenter og botilbud. Det kræver samtidig ressourcer og god dialog med leverandører, enten at finde frem til de mindst indgribende løsninger eller justere og tilpasse eksisterende løsninger. Kommunens egen it-afdeling eller evt. velfærdsteknologikonsulent har derfor spillet en vigtig rolle i at identificere egnede teknologier samt i at støtte udbredelse og implementering af de teknologiske hjælpemidler.

Det er samtidig værd at bemærke, at udformning og opsætning af teknologierne også har betydning for, hvilken løsning der samlet set er mindst indgribende. For eksempel har det betydning for hensyn til privatliv, om der vælges højtalere i loftet til at transmittere lyden, eller om der vælges telefoner, som personalet kan tage med sig. Tilsvarende har det betydning for beboerens bevægelsesfrihed, om mikrofonen er fast monteret på væggen eller er mobil og kan benyttes, mens beboeren sidder alene og nyder det gode vejr på terrassen.

6.4 Diskussion

Samlet set viser undersøgelsen, at brug af de teknologiske hjælpemidler stiller krav til ledere og medarbejderes digitale kompetencer og systematisk samt etisk refleksion. Digitale kompetencer handler ikke blot om at betjene teknologien, men om at forstå, hvordan teknologien spiller sammen med ens faglige arbejde, implikationer af teknologien i form af nye risici og muligheder, lovmæssig rammer og etiske dilemmaer.

Ældreplejen og socialområdet er begge under pres fra flere sider i form af knaphed på ressourcer, udfordringer med rekruttering af uddannet personale og flere ældre, herunder flere ældre med demens. Dette er den fremtid, vi ser ind i, og som kan have betydning for anvendelsen af teknologierne.

Det er i den forbindelse væsentligt at påpege, at teknologierne i sig selv ikke er normative, men brugen af dem kan være i overensstemmelse eller i modstrid mod værdier og normer, for hvad der er god støtte og omsorg. Kamera-kig kan bruges til at skabe en mere skånsom pleje af beboere, som det fremgår af undersøgelsen, men kan også anvendes på uhensigtsmæssige måder, hvor man fx kommer til at kigge for længe på skærmen. Tilsvarende kan en særlig døråbner på afdelingsdøre bruges til at skabe sikkerhed for udvalgte beboere som i dette forsøg, men omvendt kan den potentielt også anvendes i stor skala og begrænse beboernes bevægelsesfrihed unødigt, udelukkende fordi det letter personalets arbejde. Teknologierne træder samtidig ind i diskussioner om, hvordan der udøves den bedste mulige omsorg og støtte, fx ved brug af sansestimuli (Sundhedsstyrelsen, 2019).

Teknologierne skal anvendes med omtanke og i overensstemmelse med værdier for god pleje og omsorg. Dette kræver ledelsesmæssigt fokus, personale, der er deres ansvar bevidst, og strukturer, som kan sikre, at borgerens bedste er i centrum, og at anvendelse af teknologierne er det mindst indgribende og skånsomme for beboeren. Ledelsen i kommunen og på de enkelte plejecentre og botilbud spiller en væsentlig rolle. Systematisk opfølgning på anvendelse og vurdering af, om teknologierne virker efter hensigten, bør være en integreret del af den kontinuerlige refleksion omkring borgerens udvikling på tværs af vagtlag og fagligheder i samarbejde med ledelsen af botilbuddet eller plejecenteret. Samtidig bør ledelse og medarbejdere kontinuerligt reflektere over de etiske aspekter af anvendelse af teknologierne (Eide & Lien Barken, 2021, Eide & Aadland, 2020, Sygeplejeetisk Råd, 2017)(Eide, Lien Barken 2021, Eide, Aadland 2020, Sygeplejeetisk Råd 2017). Derudover spiller samarbejdet og sparring med den kommunale myndighedsafdeling og demenskonsulenter samt eksterne parter, som Socialtilsynet, en vigtig rolle i at fastholde en skarp, kontinuerlig opmærksomhed på alternative pædagogiske løsninger for at sikre, at formålet og praksis ikke flytter sig, så teknologierne ikke igangsættes pr. refleks 'for en sikkerheds skyld'.

Introduktion af teknologi rejser etiske spørgsmål

Når plejecentre og botilbud introducerer teknologiske hjælpemidler, rejser det en række etiske spørgsmål.

Først og fremmest følger etiske spørgsmål om balancen mellem hensynet til borgernes sikkerhed og borgernes rettigheder. På den ene side er der i hørings svarene om forlængelse af forsøgene rejst spørgsmål om, hvorvidt kamera-kig og lydmonitorering er i strid med borgernes ret til privatliv; krænker de særlige døråbnere på afdelingsdøre borgerens og andre beboeres bevægelsesfrihed unødigt, og opstår der en risiko for, at anvendelse af teknologierne

giver en dårligere kvalitet i plejen, hvor hensyn til økonomi og rekrutteringsudfordringer vægtes højere end det pædagogiske arbejde og omsorgen for borgerne?

På den anden side kan man stille spørgsmålet: er det uetisk ikke at benytte teknologier til rådighed, der kan øge sikkerhed og livskvalitet hos borgerne? Det kan have fatale konsekvenser, hvis en beboer med svær demens forlader plejecenteret uden ledsager. Og teknologierne kan give borgere med svære bevægelses- og kognitive funktionsnedsættelser mulighed for at blive hørt om natten, når de har akut brug for hjælp.

Dernæst følger spørgsmålet, om forsøgene skal ses som en måde at understøtte borgernes rettigheder og lige muligheder for støtte, som kan gives til andre borgere, der selv kan samtykke. Besvarelse af disse spørgsmål vanskeliggøres af, at man ikke kan spørge borgeren selv. Desuden kan det være vanskeligt for borgeren at modsætte sig teknologien, fordi de ikke nødvendigvis forstår, at der bliver lavet digitalt tilsyn om natten for ikke at vække borgeren. Omvendt er borgerne netop på plejecenter eller et botilbud, fordi de ikke selv er i stand til at tage vare på sig selv og dermed har særligt behov for omsorg og støtte.

En sidste, men væsentlig diskussion, som forsøgene rejser, handler om børn og unges ret til teknologiske hjælpemidler sammenlignet med voksnes rettigheder. På nuværende tidspunkt kan kommunerne benytte tryghedsskabende velfærdsteknologi til voksne med varig og betydelig nedsat psykisk funktionsevne som kognitiv funktionsnedsættelse eller demens. Børn og unge med betydelig kognitive funktionsnedsættelser har imidlertid ikke samme muligheder. Det er derfor en central pointe at overveje, om der er tungtvejende grunde til at differentiere mellem børn og voksnes muligheder, eller om de bør ligestilles.

6.5 Konklusion

Undersøgelsen viser, at de teknologiske hjælpemidler kan være afgørende redskaber for personalet i deres arbejde med at støtte og hjælpe borgerne, både børn og voksne, samt at løbende vurdering og balancering af lovmæssige og etiske aspekter er centrale for en hensigtsmæssig anvendelse.

Såfremt det besluttet lovmæssigt at tillade anvendelse af de teknologiske hjælpemidler, bør det overvejes, hvordan kommunerne bedst muligt støttes i en systematisk etisk refleksion i forhold til ansøgning og anvendelse, både på det enkelte tilbud og i forhold til kommunen samlet set.

Desuden bør det overvejes, hvordan kommunerne kan støttes i at identificere relevante teknologier. Da der er tale om en relativt lille volumen, hvor ganske få borgere i en kommune vil være i målgruppe for teknologierne, vil der formodentlig mangle viden i kommunerne om egnede teknologier, der er driftssikre og lever op til krav om it-sikkerhed mv. I forlængelse heraf er det væsentligt at fokusere på den teknologiske udvikling og på, hvordan teknologierne bedst muligt kan løse den faglige problemstilling under hensyntagen til privatliv og bevægelsesfrihed.

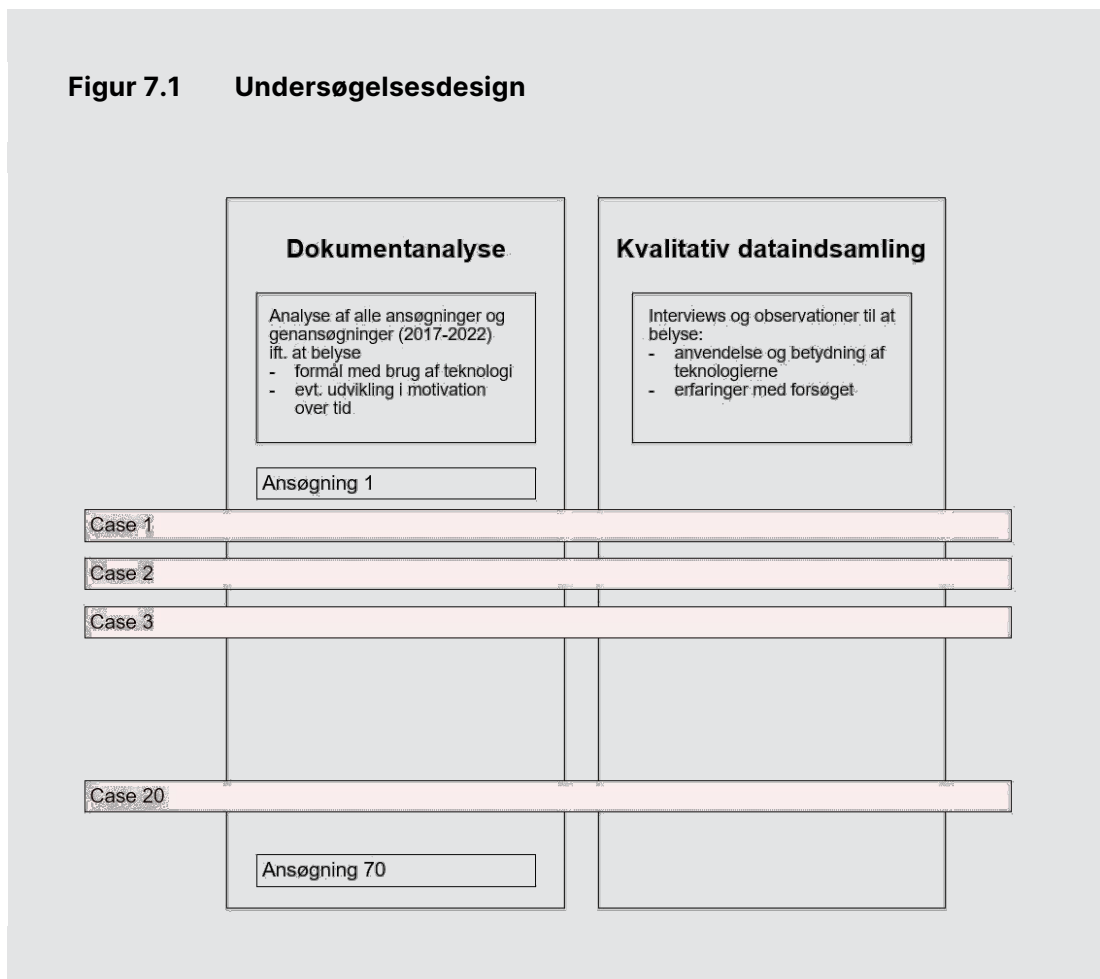
DEL 2

Dokumentation

7 Metode

Formålet med undersøgelsen er 1) at give viden om formål med iværksættelse af teknologier i forsøgene, herunder begrundelse for ansøgning om godkendt magtanvendelse og for myndighedsafgørelse, samt 2) at give viden om anvendelse af teknologierne med særlig fokus på teknologiernes betydning for borgernes privatliv, bevægelsesfrihed og sikkerhed.

Vi har derfor sammensat et undersøgelsesdesign (illustreret i Figur 7.1) bestående af en dokumentanalyse for at skabe et overordnet billede af formål med brug af de teknologiske hjælpemidler samt et kvalitativt studie, som giver detaljeret og kontekstuel viden om den specifikke brug og erfaringer med de teknologiske hjælpemidler. En række cases går på tværs af dokumentanalyse og det kvalitative studie, som konkretiserer og udfolder, hvem borgerne er, og hvordan teknologierne anvendes for at imødekomme borgerens situation.

Kilde: VIVE

Vi har først gennemført dokumentanalysen, hvor vi har gennemgået samtlige ansøgningsforløb fra de tre kommuner. Dokumentanalysen viser forsøgenes volumen og belyser formål med anvendelse af de teknologiske hjælpemidler. Et særligt fokus har været udvikling af argumenter over tid samt ressourcer.

Dernæst har vi på baggrund af dokumentanalysen udvalgt 20 borgere som cases. De 20 cases har været omdrejningspunktet for den kvalitative dataindsamling, som dels udfolder hver enkelt case, dels belyser generelle erfaringer med forsøget i forhold til anvendelse af teknologierne og betydningen for borgerne. Den kvalitative dataindsamling består af både interviews og observationer af teknologierne i brug. De 20 cases inddrager viden fra både dokumentanalysen og den kvalitative dataindsamling og er fordelt over de forskellige forsøg.

Metoder og datagrundlag for dokumentanalysen og den kvalitative dataindsamling gennemgås i det følgende.

7.1 Dokumentanalyse

Formålet med dokumentanalysen er at skabe viden om formål med brug af teknologi i *alle* sager i forhold til motivation og evt. udvikling over tid. Dokumentanalysen indeholder følgende dokumenttyper:

- Kommunale ansøgninger om magtanvendelse ved brug af teknologi, mere specifikt særlige døråbnere, kamerakig, audio eller bevægelses-sensorer
- Afgørelser på ansøgninger
- Ansøgninger om forlængelse
- Følgebrev
- I nogle tilfælde er andre dokumenter inkluderet såsom enkelte mailkorrespondancer, oplysningskemaer om borgers mentale og fysiske tilstand samt adfærd.

I en dokumentanalyse er det vigtigt at være opmærksom på, hvilke type dokumenter man har med at gøre, da det har betydning for, hvilken type information man har adgang til (Brinkmann, Tanggaard 2010). Ansøgninger om magtanvendelse ved brug af teknologi består af et spørgeskema med en række specifikke spørgsmål. Derfor indeholder sådanne ansøgninger kun oplysninger omkring det, der bliver spurgt om. Hver kommune har deres eget spørgeskema og bestemmer derfor selv, hvad der bliver spurgt ind til. Derudover er det også vigtigt at være opmærksom på, at dokumenterne er produceret med

et specifikt formål (Hastrup, Rubow et al. 2017): at sikre borgernes retssikkerhed og legitimere magtanvendelsen. Ansøgningerne er skrevet af personale, der ønsker tilladelse til at anvende teknologierne, hvormed det kan formodes, at der i sådanne typer ansøgninger vil blive lagt vægt på de positive argumenter for anvendelsen af den ønskede teknologi. Ansøgningskemaet tvinger dog stadig ansøgerne til at liste, hvilke alternative løsninger der er forsøgt tidligere, og reflektere over, hvorfor disse ikke har været tilstrækkelige.

Dokumentanalyse er baseret på alle ansøgninger – ansøgninger om forlængelse og afgørelser, da det er i disse dokumenter, hvor formålet med brugen af teknologien fremgår. Dokumenterne er opdelt i 70 ansøgningsforløb, der indeholder en ansøgning om anvendelse af teknologi og afgørelse heraf, samt eventuelle ansøgninger om forlængelse og afgørelser. Dokumenterne vedrører 70 borgere, hvor 69 af borgerne indgår som unikke ansøgningsforløb, mens en borger er opdelt i to, da der er i dette tilfælde, er tale om to forskellige ansøgningsforløb med to forskellige teknologier. 27 ansøgningsforløb vedrører særlige døråbnere, 32 vedrører videoovervågning, 8 vedrører audio og 3 vedrører bevægelsessensorer. Ansøgningsforløbene foregår både på demens-, handicap- og børneområdet. 28 ansøgningsforløb indeholder mindst en ansøgning om forlængelse (13 særlige døråbnere, 10 videoovervågning, 3 audio og 2 bevægelsessensorer).

Alle dokumenter er kodet i Excel. I ansøgninger om forlængelse og afgørelser er formålet med teknologien blevet identificeret og opsummeret, mens første ansøgning i alle tilfælde er kodet efter en udarbejdet argumentliste (uddybes nedenfor). I enkelte tilfælde har det ikke været muligt at fremskaffe ansøgninger om forlængelse – her er der forsøgt at finde oplysninger omkring formålet i andre dokumenter såsom mailkorrespondancer. I 11 tilfælde har det ikke været muligt at fremskaffe første ansøgning – her er enten oplysninger fra afgørelsen eller ansøgning om forlængelse blevet brugt i analysen.

Argumentlisten er blevet udarbejdet på følgende måde:

1. Først identificerede vi relevante argumenter ud fra lovgivningen, tidligere VIVE-rapport og høringssvar.
2. Herefter kodede vi to ansøgninger åbent for at få et billede af, hvilke argumenter der bliver lagt vægt på i ansøgningerne.
3. Herefter blev der udarbejdet en argumentliste, der kunne gå på tværs af teknologier og dokumenter.
4. Resten af dokumenterne er kodet ud fra denne liste, men med et åbent øje for nye argumenter.

Tabel 7.1 Argumentliste

Sikkerhed
Søvn
Tryghed og forebyggelse af konflikter
Hjernerø
Hygiejne
Økonomi/ressourcer
Medarbejders trivsel/sikkerhed
Hensyn til beboere/forbipasserende
Værdighed/selvbestemmelse/frihed
Bevægelsesfrihed
Sidste udvej/mindste indgriben

7.2 Kvalitativ dataindsamling og analyse

For at belyse anvendelse og erfaringer med de teknologiske hjælpemidler er der både gennemført en række interviews og observationer, centreret om 20 cases.

Sampling

De 20 borgere er udvalgt som cases på baggrund af dokumentanalysen med henblik på at opnå en detaljeret og kontekstuel forståelse af anvendelse og betydning af de teknologiske hjælpemidler. Borgerne er udvalgt ud fra et varianskriterie, så casene dels dækker de forskellige forsøg og områder, dels kan give en forståelse af de forskelligartede problemstillinger, som de teknologiske hjælpemidler adresserer (se Tabel 7.2).

Tabel 7.2 Fordeling af borgere udvalgt til casestudier

		Plejecenter og reha- bilitering Ældreområdet	Botilbud Voksenhandicapom- rådet	§ 14c Botilbud Børnehandicapområ- det
§ 14	Kamerakig	5 (1)	3	0
	Lydmonitorering	0	2 (2)	2
§ 14b	Særlige dørbnere	6 (5)	0	-
§ 14c	Bevægelsessenso- rer til børn og unge	-	-	2 (1)

Anm.: Forsøget § 14c Udvidelse af teknologiforsøg til børn og unge vedrører både område og type teknologi og optræder derfor i skemaets række- og kolonneoverskrift.

Note: Tal i parentes angiver cases, hvor der er gennemført observation af teknologierne i anvendelse.

Kilde: VIVE

Der har været en række praktiske og etiske hensyn, som har haft betydning for samplingen og dataindsamlingen. Først og fremmest har forsøgene kørt over en længere periode. Da der er tale om sårbare borgere, er mange afgået ved døden i perioden. Vi har derfor inddraget interviewmateriale fra pårørende, som er interviewet som led i den første undersøgelse, men ikke rakt tilbage til øvrige pårørende til borgere, der er ikke længere er på plejecenteret eller botilbuddet på tidspunktet for dataindsamlingen. Tilsvarende har der været udskiftning blandt myndighedssagsbehandlere, og vi har derfor også her trukket på interviews med myndighedssagsbehandlere fra første forsøgsperiode.

Observationer og interviews

Valg af undersøgelsesdesignet hænger tæt sammen med målgruppen for forsøget. Borgerne i målgruppen har betydelig nedsat kognitiv funktionsevne, og personalet vurderer, at de ikke kan reflektere over eller give udtryk for refleksioner over forsøget.

I udarbejdelse af undersøgelsesdesignet har vi overvejet anvendelse af alternative metoder til at få borgernes egen stemme og perspektiv med. Vi har måtte indse, at mange af de metoder, vi kender med brug af visualiseringer, tegninger mv. ikke kan anvendes, da de igen stiller for store krav til borgernes refleksionsevne.

Vi har derfor gennemført etnografisk inspirerede observationer af anvendelse af teknologierne og borgernes reaktion på teknologierne. Selvom det ikke har været muligt at lave længerevarende feltstudier eller deltagerobservation (se (Mogensen, Dalsgård 2018)), har de etnografiske observationer alligevel kunne

bibringe forfatteren forståelse for borgernes situation, stederne, hvor de bor, og personalets arbejde. Den ene forfatter har været tilstede på plejecenteret eller botilbuddet én dag og fulgt medarbejdere, der har anvendt kamerakig hos én borger, lydmonitorering hos to borgere og bevægelsessensorer hos ét barn. Desuden er forfatteren blevet vist rundt to steder, hvor det blev vurderet, at observationer ikke var muligt. Endelig har forfatteren observeret brug af den særlige døråbner på fem afdelinger, for at se beboerens og andre persons anvendelse af døråbneren. Observationerne er planlagt til at foregå på tidspunkter, hvor teknologien er særlig relevant, fx i de tidlige morgentimer hos Knud, hvor nat- og dagvagt bruger kamerakig til at se, om han er klar til at stå op, eller om eftermiddagen, hvor en beboer typisk søger mod døren.

Observationerne er tilrettelagt i samarbejde med personale og leder på de pågældende tilbud og er sket efter grundige etiske overvejelser. Der er ikke gennemført observationsstudier hos borgere, som personalet vurderer vil reagere negativt på, at der kommer en ny person med personalet rundt. I forhold til observation af døråbnerne har forfatteren tilstræbt at placere sig på en måde, som ikke vækker uro hos beboerne fx opholdsrummet, hvor medarbejdere holder pause, og beboere ser TV. Herfra har forfatteren enten kunnet se folk, når de passerer døren. I enkelte tilfælde har det været vanskeligt at placere sig naturligt med udsyn til døren. Her har forfatteren i stedet kunne høre eventuelle udbrud og se, om beboere eller besøgende returnerer hvis de ikke lykkes med at åbne døren.

For at belyse borgernes situation og anvendelsen af teknologiske hjælpemidler har vi desuden gennemført semistrukturerede interviews med pårørende, medarbejdere, ledere og myndighedssagsbehandlere samt projektledere eller projektmedarbejdere. Interviews med pårørende er primært gennemført som telefoninterviews, og øvrige interviews er gennemført på det tilbud, hvor borgerne bor. Interviewene har alle fulgt en struktur, som dels skal give viden om specifikke borgere og anvendelse af teknologierne til støtte af denne borger, dels skal give viden om etiske overvejelser i forhold til privatliv og bevægelsesfrihed.

Ud over interviews med pårørende til borgere, hvor teknologierne aktuelt er i anvendelse, har vi også inddraget interviews med pårørende og myndighedssagsbehandlere fra undersøgelse af første forsøgsperiode for at få så fylldigt et materiale som muligt.

I alt har vi inddraget interviews med 14 pårørende, 22 medarbejdere og ledere, samt 4 myndighedssagsbehandlere og 5 projektledere eller medarbejdere som vist i Tabel 7.3. Der er endvidere gennemført 9 observationer af, hvordan teknologierne anvendes. I forbindelse med observationerne har observatøren desuden haft uformelle interview med medarbejderne, som anvender teknologierne.

Tabel 7.3 Interviewoversigt

	Pårørende	Personale og ledere	Myndigheds-sagsbehand-ler	Projektleder eller -medar-bejder
Forlænget undersøgelsesperi-ode	6	22 (14 interviews)	1	5
Første undersøgelsesperiode	8	-	3 (2 interviews)	-
I alt	14	22	4	5

Kilde: VIVE

Analysestrategi

Alle observationsstudier er dokumenteret skriftligt med udførlige feltnoter, og interviews er optaget og transskriberet. Materialet er herefter kodet i NVivo. Materialet er kodet, så det er tydeligt, hvilken teknologi og kildetype koden knytter sig til. Det vil sige, om det er en leder, myndighedssagsbehandler, personale, pårørende eller observation, som knytter sig til enten kamerakig, lyd-monitorering, særlig døråbner eller bevægelsessensorer til børn og unge.

Kodningen er sket efter forudgående analytiske temaer, som udspringer af undersøgelsens fokusområder: begrundelse og anvendelse af teknologierne, deres oplevede virkning, betydning for privatliv og bevægelsesfrihed samt betydning af organisatoriske rammer, herunder særligt overvejelser om ressourcer. Desuden er der koder relateret til samtykke og inddragelse af borgere og pårørende.

Tabel 7.4 Analysetræ

Hovedkategori	Underkategori
Teknologi	Kamerakig Audioovervågning Særlige døråbnere Teknologier til børn og unge
Virkning	Sikkerhed Tryghed Ro
Etiske overvejelser	Privatliv Bevægelsesfrihed Mindst indgribende indsats Magtanvendelse
Borgerens stemme	Borgerens reaktion på teknologien

Hovedkategori	Underkategori
	Overvejelser om inddragelse og information af borgeren
Inddragelse af pårørende	Information og dialog
Organisatoriske rammer	Ressourcer Relevans og volumen Dokumentation Systemforskelle

Kilde: VIVE

Kodning af materialet tydeliggør en tæthed i det empiriske materiale, som centrerer sig om personalets overvejelser om den mindst indgribende indsats og balancering af sikkerhed, tryghed, bevægelsesfrihed og privatliv.

8 Dokumentanalyse

Der har været 70 ansøgningsforløb om magtanvendelse ved brug af teknologi, mere specifikt særlige døråbnere, kamerakig, audio eller bevægelsessensorer under frikommuneforsøget. Alle ansøgninger er blevet imødekommet. I dette kapitel præsenteres dokumentanalysen, der viser med hvilket formål, der ansøges om anvendelse af de forskellige overvågningsteknologier under frikommuneforsøget.

Dokumentanalysen finder frem til hvilke argumenter, der anvendes i ansøgninger, afgørelser, ansøgninger om forlængelse og afgørelser heraf. Resultatet af kodningen viste, at materialet fra afgørelser, ansøgninger om forlængelse og supplerende dokumenter ofte ikke bidrog med yderligere information end den oprindelige ansøgning. Samtidig bar disse dokumenter tydeligt præg af copy-paste, hvormed det ikke har været muligt at identificere hvilke typer af refleksioner, der har været løbende, omkring anvendelsen af teknologien. I interviewundersøgelsen forklares dette ved at personalet i langt de fleste tilfælde ikke ser at der er sket ændringer hos borgeren, og derved ikke finder det nødvendigt at bruge tid på at skrive en ny ansøgning for at få forlænget den oprindelige godkendelse. For at undersøge med hvilket formål, der ansøges om anvendelse af de forskellige overvågningsteknologier, tages der udelukkende udgangspunkt i de oprindelige ansøgninger. Tabel 8.1 viser det samlede resultat af fordelingen over hvilke argumenter, der anvendes i ansøgningerne.

Argumenter om at sikre borgers sikkerhed og søvn, samt at det er sidste udvej og/eller det mindst indgribende er det der fylder allermest på tværs i ansøgningerne, men der ses også at flere andre argumenter er i spil. De forskellige argumenter kan grupperes i forhold til for hvem teknologien tager hensyn til. Skal teknologien fx bruges til at sikre borgers søvn eller skabe tryghed for borgeren, så er det af hensyn til borgeren selv, at man søger om tilladelse til at anvende teknologien. Der er dog også argumenter, som ikke går på et hensyn til borgeren selv, men et hensyn til andre. Dette kan fx være til medarbejderne, til andre beboere eller til økonomi og/eller ressourcer. Til sidst er der argumenter som henviser til nogle universelle principper vedrørende borgers værdighed, selvbestemmelse og/eller frihed samt at teknologien fremstår som den sidste udvej og/eller det mindst indgribende alternativ til at imødekomme et problem. Nedenfor går vi i dybden med hvad, der ligger bag de forskellige argumenter i forhold til hvilken teknologi, der søges anvendelse af.

Tabel 8.1 Fordelingen af hvilke argumenter, der anvendes i ansøgninger til at anvende overvågningsteknologi.

Teknologi		Video- overvåg- ning	Audio- overvåg- ning	Særlige døråb- nere	Bevæ- gelses- sensorer (børn)
Ansøgninger i alt		32	8	27	3
Hensyn til borgeren	Sikkerhed	22	8	27	2
	Søvn	25	4		1
	Tryghed og forebyggelse af konflikter	10	3	4	
	Hjernerø	6			
	Hygiejne	2			
Hensyn til andre	Økonomi/ressourcer	2	4		
	Medarbejders trivsel/sikkerhed	3		12	
	Hensyn til beboere/forbipasserende	1		4	2
Universelle principper	Værdighed/selvbestemmelse/frihed	8	4		1
	Bevægelsesfrihed			1	
	Sidste udvej/mindste indgriben	26	7	27	3

Anm.: Baseret på ansøgninger og på dokumenter fra tre kommuner. N= 55. 1 borger indgår to steder, da der er søgt om to forskellige teknologier. Tekst

8.1 Videoovervågning

Undersøgelsen indeholder ansøgninger om videoovervågning både til borgere med demens (16 borgere) og kognitiv funktionsnedsættelse (15 borgere). De 15 borgere med kognitiv funktionsnedsættelse har fx udviklingshæmning, hjerneskade, epilepsi eller autisme. For én borger er der ikke angivet en problematik.

Baseret på de 32 borgere, hvor der er søgt om tilladelse til at anvende videoovervågning, er der for 11 borgere søgt om anvendelse i både dag- og nattetimer, hvor der for 21 borgere kun er søgt anvendelse til nat. I langt størstedelen af tilfældene bliver videoovervågning anvendt sammen med en PIR-sensor, hvor PIR-sensoren bruges til at alarmere personalet om, at det er nødvendigt med et digitalt tilsyn. I to ansøgninger fremgår det, at videoovervågningen anvendes sammen med en audioovervågning, men hvor formålet med audioovervågningen er det samme som ved PIR-sensoren.

Overordnet ses et meget blandet billede over, hvilke argumenter der bruges til at begrunde ansøgningen om anvendelsen af videoovervågning. Argumentet om sidste udvej/mindst indgriben fremgår i størstedelen af ansøgningerne. Dette kan dog potentielt forklares ved, at der i selve ansøgningskemaet spørges om, hvad der er afprøvet for at løse problemet, og hvorfor det ikke kunne løse det. Samtidig fremgår det af lovtæksten som en nødvendig betingelse for at få tilladelse til anvendelse af videoovervågning, at andre mindre indgribende tiltag skal være fundet utilstrækkelige til yde omsorg og imødekomme borgerens behov (Indenrigs- og Boligministeriet, 2021).

Ser vi bort fra argumentet om sidste udvej/mindste indgriben, er henvisninger til borgerens sikkerhed og søvn de argumenter, der optræder flest gange, men dette er stadig kun i lidt over halvdelen af ansøgningerne. Dette tyder på, at videoovervågning kan bruges i mange og flere sammenhænge (se Tabel 8.1)

8.1.1 Hensyn til borgeren

I alle 32 ansøgninger indgår der mindst et argument, der henviser til et hensyn for borgeren selv.

Sikkerhed

Borgerens sikkerhed indgår som argument i over halvdelen af ansøgningerne. Det er dog primært et argument, der foreligger ved de borgere, hvor man udelukkende ønsker at anvende videoovervågning om natten. I de fleste tilfælde går argumentet om sikkerhed også på, at man ønsker at bruge videoovervågning til at forebygge fald, når borger har behov for at komme ud af sengen om natten, fx ved toiletbesøg, eller for at tjekke, om borger er stået op eller er faldet ud af sengen og enten har slået sig eller fx ligger på gulvet og fryser. Ydermere er der enkelte ansøgninger, der anvender videoovervågning til at tjekke, om borger har brug for hjælp ved epileptiske anfald eller brug for hjælp til at undgå fejlsynkning. I et enkelt tilfælde ønsker personalet at bruge videoovervågning til at holde øje med, om borgeren har forladt egen lejlighed, da borgeren tidligere har været udsat for seksuelle overgreb efter at være gået ind til andre beboere.

Søvn

At bruge videoovervågning til at sikre borgernes søvn fremkommer i de situationer, hvor borgeren risikerer at vågne ved et fysisk tilsyn, men hvor det er nødvendigt at tjekke, om borgeren har brug for hjælp, eller om borgeren skal

guides tilbage i seng. Videoovervågning foreslås og begrundes altså som erstatning for det fysiske tilsyn, hvormed man undgår at forstyrre borgerens nattesøvn uden at gå på kompromis med borgerens sikkerhed.

Tryghed og forebyggelse af konflikter

Tryghed og forebyggelse af konflikter dækker over forskellige ting i de 10 ansøgninger, hvor argumentet fremgår. Fælles for de fleste af disse ansøgninger er dog, at personalet ønsker at anvende videoovervågning til at time deres fysiske tilsyn, eller hjælp på en sådan måde, at det mindsker risikoen for konflikter. Dette kan fx handle om at finde det rette tidspunkt, hvor borger er mest motiveret, eller hvor man undgår, at borgeren oplever frygt, bliver udadreagerende og truende eller for at fange borgeren, før der opstår en potentielt konfliktsituation. Derudover henvises der også i en enkelt ansøgning til, at den fysiske kontakt kan være utryk for borgeren, da den fysiske kontakt ikke altid kan rummes.

Hjernerø

Hjernerø eller afskærmning af stimuli er et argument, der fremkommer i flere af de ansøgninger, hvor personalet ønsker at anvende videoovervågning både om dagen og om natten. I ansøgninger beskrives det, at der er borgere, som har brug for ro på egen stue med meget få forstyrrelser eller stimuli. Videoovervågningen bruges her til at sikre alenetid for borgeren uden at gå på kompromis med borgerens sikkerhed eller omsorg. Personalet ønsker i disse situationer at anvende videoovervågningen til at tjekke op på, om borgeren har behov for hjælp uden at forstyrre unødigt.

Hygiejne

I forhold til at bruge videoovervågning til at sikre borgerens hygiejne er det meget få ansøgningerne, der lægger vægt på dette. I de to ansøgninger, hvor der bliver henvist til dette, handler det enten om at bruge videoovervågningen til at tjekke, om borgeren har brug for støtte i forhold til fx toiletbesøg, eller til at time hjælpen til borgeren, så borgeren får hjælp til toiletbesøg på det rette tidspunkt og ved behov.

8.1.2 Hensyn til andre

6 ud af 32 ansøgninger om videoovervågning anvender mindst et argument, der henviser til et hensyn til andre end borgeren selv.

Økonomi/ressourcer

I to ansøgninger fra handicapområdet henvises der til, at videoovervågning bruges til situationer, hvor der ikke er bevilliget ressourcer til at iværksætte et andet alternativ (i dette tilfælde en til en-personale til borgeren), eller at videoovervågning kan sikre, at personalet kan udføre andre opgaver og samtidig holde øje med, om borgeren har behov for hjælp.

Medarbejders trivsel/sikkerhed

Argumenter, der henviser til medarbejdernes trivsel og sikkerhed, bliver brugt i tre ansøgninger. I alle tre tilfælde handler det om, at personalet ønsker at bruge videoovervågning til at time deres fysiske tilsyn på en måde, hvor de sikrer deres egen sikkerhed bedst muligt. Det beskrives, at igennem videoovervågning vil personalet kunne afdække borgerens adfærd og sindstilstand og dermed time det fysiske tilsyn til et tidspunkt, hvor de ikke risikerer volds-episoder eller trusler. Dette argument fremkommer kun i ansøgninger, hvor personalet ønsker at anvende videoovervågning både i dag- og nattetimerne.

Hensyn til beboere/forbipasserende

I en enkelt ansøgning henvises der til, at videoovervågning skal være med til at forhindre, at borger går ind og forstyrrer andre beboere, ved at personalet kan nå ind og hjælpe borgeren, inden borger forlader eget hjem.

8.1.3 Universelle principper

25 ansøgninger indeholder mindst 1 argument, der henviser til et universalt princip. Som det dog kan ses i Tabel 8.1 skyldes dette, at langt størstedelen af ansøgningerne henviser til, at det er sidste udvej og/eller den mindst indgribende indsats. I otte ansøgninger argumenteres der yderligere for, at det er for at sikre borgerens værdighed, selvbestemmelser og/eller frihed.

Værdighed, selvbestemmelse og/eller frihed

At sikre en borgers værdighed, selvbestemmelse og/eller frihed kan dække over mange forskellige ting. I de seks ansøgninger, hvor der henvises til dette som et argument for at bruge videoovervågning, er det heller ikke det samme, der er på spil. I flere ansøgninger handler det om at hjælpe borgeren på det rette tidspunkt og med den rette mængde tilsyn. Personalet beskriver i en ansøgning, at borgeren kan opleve, at hyppige fysiske tilsyn er indgribende og generende, og at videoovervågning kan være med til at sikre borger privatliv. Endvidere peges der på, at videoovervågning giver borgeren mere frihed til

'alenetid' og selvbestemmelse, da personalet kun behøver at være fysisk til stede, når det er nødvendigt for fx at afværge potentielle risikosituationer. For en borger ønsker personalet at anvende videoovervågning til at sikre borgerens egenomsorg, ved at personalet kun behøver 'gribe ind' ved behov. Ydermere beskrives det i en ansøgning som uværdigt, når en borger falder og slår sig og derved får mange skader, hvor videoovervågning vil kunne være med til at forebygge dette.

Sidste udvej/den mindst indgribende indsats

I 26 ansøgninger³ beskrives der, hvad der er prøvet af alternative løsninger til videoovervågning. Her peges bl.a. på hyppige fysiske tilsyn og PIR-alarm. Flere beskriver dog, at PIR-alarm alene medfører unødige og mange fysiske tilsyn, hvor borger ikke har brug for hjælp. Derfor beskrives det i flere ansøgninger, at PIR-alarm ikke løser problemer uden videoovervågning. PIR-alarm bruges dog til at alarmere personalet om, at de skal tjekke op på borgeren via videoovervågning, da der kan være behov for hjælp. Flere ansøgninger peger på, at et alternativ til videoovervågning er hyppige fysiske tilsyn, men at dette vil være forstyrrende for borgeren og på bekostning af borgers søvn. Endvidere peger en ansøgning på, at uden videoovervågning er personalet nødt til fysisk at tjekke op på borgeren, og derfor fratager man også borgeren muligheden for at klare sig selv i flere situationer, hvor man med videoovervågning vil kunne afvente og se, om borgeren har brug for hjælp. Der peges endvidere på i flere ansøgninger, at det eneste alternativ til videoovervågning vil være en fast vagt på borgeren, hvilket personalet i ansøgningen ikke nødvendigvis finder mindre indgribende.

8.2 Audioovervågning

I denne dokumentanalyse indgår otte ansøgninger om audioovervågning. Størstedelen af ansøgninger er lavet på borgere med et kognitivt funktionsnedsættelse i alderen 18-25 år. Tre ansøgninger angår dog borgere, som er yngre (hhv. 7 og 15 år). I syv ansøgninger angives det, at de pågældende borgere bl.a. lider af epilepsi, hvor der i den ottende ansøgning er tale om krampeanfald uden en egentlig epilepsidiagnose. I størstedelen af ansøgningerne er en af begrundelserne for audioovervågningen også, at personalet ønsker at sikre, at borgeren kan få hjælp ved epileptiske anfald. I fem ansøgninger angives det, at man ønsker at bruge audioovervågning om natten, hvor der i de resterende tre ansøgninger søges mulighed om anvendelse hele døgnet.

³ For de resterende seks borgere, hvor alternative løsninger ikke beskrives, har vi kun haft adgang til afgørelserne og ikke til ansøgningerne. Det er derfor muligt, at alternative løsninger er beskrevet i ansøgningerne.

Argumenterne i ansøgningerne om audioovervågning ligner hinanden i langt de fleste tilfælde. Her er der fokus på borgers sikkerhed, økonomi og/eller ressourcer samt værdighed. Derudover er audioovervågning i 7 ud af 8 ansøgninger beskrevet som den sidste udvej/det mindst indgribende tiltag over for borgeren. Igen er det vigtigt at være opmærksom på, at der også i selve ansøgningskemaet om audioovervågning spørges om, hvad der er afprøvet indtil nu, og hvorfor det ikke kunne løse problemet. I enkelte ansøgninger spørges der ydermere om, hvilken pædagogisk praksis, personalet mener, vil kunne mindske behovet for brugen af audioovervågning i fremtiden. Audioovervågning går ind under samme lovgivning som videoovervågning, hvormed det også her er en nødvendig betingelse for at få tilladelse til anvendelse af videoovervågning, at andre mindre indgribende tiltag skal være fundet utilstrækkelige til yde omsorg og imødekomme borgerens behov.

8.2.1 Hensyn til borgeren

I alle otte ansøgninger er der mindst ét argument, der henviser til et hensyn omkring borgeren selv. Dette skyldes i høj grad, at alle henviser til, at audioovervågning er med til at sikre borgers sikkerhed.

Sikkerhed

I alle ansøgninger er der fokus på, at audioovervågning kan bruges til at alarmere personalet, når en borger har brug for hjælp. I størstedelen af ansøgningerne er det, fordi borgeren har brug for livsnødvendig behandling forholdsvis hurtigt, fx hvis borger har et epileptisk anfald, har brug for at få suget sekret væk eller pludselig opstået sygdom. I en enkelt ansøgning skal audioovervågningen bruges som et redskab til, at borger kan kalde på personalet, når borger har brug for hjælp.

Søvn

I fire ansøgninger beskrives det, at audioovervågningen vil kunne mindske antallet af unødvendige fysiske tilsyn, hvor man risikerer at forstyrre borgerens søvn. Dette vil sikre borger en bedre nattesøvn og øge livskvaliteten i dagtimerne.

Tryghed og forebyggelse af konflikter

I tre ansøgninger angives der, at man forventer, at det vil skabe tryghed hos borgeren, at man kan informere vedkommende om, at audioovervågningen er slået til.

8.2.2 Hensyn til andre

I fire ansøgninger henvises der til, at man ønsker at anvende audioovervågning af hensyn til andre end borgeren selv. I ansøgningerne omkring audioovervågning går det i alle tilfælde på økonomi og ressourcer.

Økonomi/ressourcer

I alle fire ansøgninger, hvor man ønsker at anvende audioovervågning af hensyn til økonomi og/eller ressourcer fokuseres der på, at der ikke er visiteret en til en-støtte døgnet rundt til borgeren. En til en-støtte døgnet rundt vil være nødvendigt for at imødekomme borgerens behov, hvis ikke ansøgningen om audioovervågning bliver godkendt. I de fleste tilfælde fremgår det dog af ansøgningen, at audioovervågningen er eneste alternativ, når borgeren ikke er visiteret en til en-støtte døgnet rundt, men at personalet også mener, at audioovervågning er mindre indgribende. I en ansøgning er det uklart, hvorvidt audioovervågning anses som den bedste og mindst indgribende løsning, eller om det anses for at være det eneste alternativ, når der ikke er visiteret en til en-støtte. En anden ansøgning peger bl.a. på, at en til en-støtte er mere omkostningstung end audioovervågning, men også mindre værdig.

8.2.3 Universelle principper

Alle ansøgninger henviser til mindst ét argument, der vedrører et universalt princip. Der er syv ansøgninger, som argumenterer for, at audioovervågning er den sidste udvej/den mindst indgribende indsats. Det vil sige, at der er en ansøgning, der ikke skriver noget om dette, trods det er en nødvendig betingelse. Fire ansøgninger henviser til, at det er for at sikre borgerens værdighed, selvbestemmelse og/eller frihed.

Værdighed, selvbestemmelse og/eller frihed

I tre ansøgninger argumenteres der for, at audioovervågning giver mulighed for, at borger kan trække sig og være alene, uden at man går på kompromis med borgerens sikkerhed, da audioovervågningen vil sikre, at personalet bliver alarmeret, når borger har brug for hjælp. Derudover peges der på, at alternativet til audioovervågning er konstant fysisk overvågning, hvilket vil fratage borgeren muligheden for privatliv. En ansøgning peger på, at audioovervågning er mere værdig end konstant fysisk overvågning.

Sidste udvej/ den mindst indgribende indsats

I syv ansøgninger peges der på, at andre alternativer, såsom hyppige tilsyn, ikke har været tilstrækkeligt til at imødekomme borgerens behov. I fire ansøgninger peges der på, at audioovervågning er den eneste løsning hvormed man kan sikre, at borger får hjælp på det rette tidspunkt, medmindre borger visiteres til en til en-støtte hele døgnet. Dog peges der på i flere ansøgninger, at audioovervågning vurderes til at være mindre indgribende end en til en-støtte og dermed et bedre alternativ. For størstedelen af borgerne er der tale om et behov for hjælp ved anfald eller andre behandlingskrævende tilstande, hvorved pædagogiske tiltag ikke vil kunne afhjælpe problemet.

8.3 Særlige døråbnere

Alle 27 ansøgninger går på anvendelse af dobbelt dørtryk på afdelingsdør. Der er 21 ansøgninger, der angår borgere med demens. De resterende beskrives enten med psykisk sygdom, Parkinsons, nedsat hukommelse og/eller hjerneblødning. I otte ansøgninger er det angivet, at det dobbelte dørtryk udelukkende skal anvendes, når borger er dørsøgende, eller i et bestemt tidsrum, hvor behovet ses. Enkelte ansøgninger angiver, at det dobbelte dørtryk vil være slået til hele tiden, mens størstedelen ikke har angivet et tidsrum.

Det fremgår af lovteksten for frikommuneforsøget, at en særlig døråbner kan anvendes, hvis der er nærliggende risiko for, at borgeren udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, samt at det er absolut påkrævet for at afværge denne risiko, og øvrige muligheder forgæves har været søgt anvendt (§ 14b). Alle ansøgninger angiver også, at hensynet til borgerens sikkerhed, og at det er sidste udvej/den mindst indgribende indsats, er et argument for at anvende en særlig døråbner. Derfor ses der heller ikke samme spredning i argumenterne for at anvende særlige døråbnere, som der var at finde i ansøgningerne om videoovervågning. Igen er det vigtigt at være opmærksom på, at der i selve ansøgningsskemaet spørges om, hvad der er afprøvet for at løse problemet, og hvorfor det ikke kunne løse det, hvilket tvinger ansøgeren til at overveje, om alle andre alternativer er forsøgt.

8.3.1 Hensyn til borgeren

Alle ansøgninger har mindst ét argument, der går på et hensyn til borgeren selv. For størstedelen af ansøgningerne handler det om, at man ønsker at anvende en særlig døråbner for at sikre borgers sikkerhed.

Sikkerhed

Ifølge § 14b kan en særlig døråbner anvendes, hvis der er nærliggende risiko for, at en borger forlader sit botilbud/plejecenter og derved udsætter sig selv for væsentlig personskade. Det fremgår tydeligt af alle ansøgningerne, at det er netop med dette formål, at personalet ønsker at anvende en særlige døråbner for de pågældende borgere. Ansøgningerne lægger fx vægt på, at borgeren ikke er i stand til at finde hjem, at borgeren ikke er trafiksikker og derfor er i risiko for påkørsel, eller at borgeren går ud uden tøj på i forhold til vejr og vind og derfor risikerer at blive nedkølet. Derudover peger flere ansøgninger på, at den pågældende borger ikke er i stand til at opsøge hjælp og vil ikke kunne forklare, hvor vedkommende bor. Ydermere fremgår der i en stor del af ansøgningerne, at plejecenteret eller botilbuddet ligger tæt ved trafikerede veje, jernbane en mose eller andet, der kan udgøre en risiko for borgeren. Flere beskriver også, at den pågældende borger tidligere har været forsvundet.

Enkelte ansøgninger beskriver, at den særlige døråbner ikke kun skal forebygge, at borgeren forlader plejecenteret eller botilbuddet, men at der også er en risiko ved, at borgeren farer vild på selve plejecenteret eller botilbuddet. En ansøgning angiver fx, at en borger har forvildet sig ned i plejecenterets kælder.

Tryghed og forebyggelse af konflikter

Fire ansøgninger angiver, at den særlige døråbner skal være med til at skabe tryghed og/eller forebygge konflikter for borgeren. Eksempler på dette er, at der i ansøgningen lægges vægt på, at borgere bliver bange eller ked af det, når borgeren er kommet til at forlade afdelingen, og at borgeren har brug for personalets støtte. I et tilfælde angives der, at der er forsøgt med fast vagt hos borgeren, men at dette har medført, at borgeren føler sig overvåget. Hermed vil den særlige døråbner kunne fungere som en erstatning for den faste vagt og dermed mindske oplevelsen af at blive overvåget, men samtidig sikre, at borgeren ikke forlader stedet. I et andet tilfælde handler det om, at borgeren kommer i konflikt med andre, når borgeren har forladt afdelingen, hvormed den særlige døråbner vil være med til at forebygge sådanne konflikter.

8.3.2 Hensyn til andre

14 ansøgninger henviser til mindst 1 af de 2 argumenter, der henviser til et hensyn til andre end borgeren selv. I langt størstedelen handler det om et hensyn til medarbejderne.

Medarbejders trivsel/sikkerhed

12 ansøgninger angiver et argument omkring medarbejdernes trivsel og/eller sikkerhed som en begrundelse for at anvende særlig døråbner. I fem af ansøgningerne angives det, at den særlige døråbner skal være med til at minimere de pågældende borgeres udadreagerende adfærd over for personalet. I nogle tilfælde er der tale om voldlige episoder. Personalet beskriver, at de mener en særlig døråbner vil kunne mindske problemet, da det ofte er i situationer, hvor de forsøger at aflede eller tale borgeren fra at gå ud, eller hvis borgeren skal hentes hjem efter at være gået. Med en særlig døråbner vil disse episoder i mindre grad opstå, da borgeren i højere grad bliver stoppet af døren og ikke personalet. I syv ansøgninger handler det ikke om, at borgeren er udadreagerende over for personalet, men at personalet føler sig meget utryk ved, at borgeren kan forlade plejecenteret selv.

Hensyn til andre beboere/forbipasserende

I fire ansøgninger fremgår det, at en særlig døråbner ønskes af hensyn til andre beboere eller forbipasserende. Dette er alle ansøgninger for borgere med demens. I en ansøgning beskrives det, at borgeren forlader afdelingen og går ind på andre stuer, hvilket man ønsker at minimere ved at sætte en særlig døråbner på afdelingsdøren. I de andre ansøgninger handler det om, at i de situationer, hvor borgeren har forladt plejecenteret, kan borgeren fx reagere negativt over for forbipasserende, der måske ønsker at hjælpe borgeren med fx at finde tilbage igen. I en ansøgning beskrives det, at borgeren er til fare for trafikanter.

8.3.3 Universelle principper

Alle 27 ansøgninger angiver, at en særlig døråbner vil være sidste udvej og/eller mindst indgribende indsats over for de pågældende borgere. En enkelt ansøgning peger på, at den særlige døråbner også vil skabe mere bevægelsesfrihed for borgeren.

Bevægelsesfrihed

I en enkelt ansøgning angives det, at en særlig døråbner vil give borgeren mere bevægelsesfrihed i afdelingen. Hvordan den særlige døråbner øger borgerens bevægelsesfrihed bliver dog ikke uddybet yderligere i ansøgningen.

Sidste udvej/den mindst indgribende indsats

I langt størstedelen af ansøgningerne argumenteres der for, at en særlig døråbner er den eneste alternative løsning på problemer med, at den pågældende borger forlader plejecenter/botilbud. I en ansøgning angives det eksplicit, at det er det mindst indgribende tiltag over for borgeren, og en anden ansøgning angiver det som et bedre alternativ end fast vagt, da den faste vagt blot medfører, at borgeren bliver mere dørsøgende og urolig. Derudover angiver flere, at de har afprøvet bl.a. GPS, demensbrik, pædagogiske tiltag, hyppige gåture eller afskærmning af døren. Der er dog ingen af disse tiltag, der har haft den ønskede effekt, hvorfor en særlig døråbner er det eneste alternativ.

8.4 Bevægelsessensorer til børn

I denne dokumentanalyse er der tre ansøgninger om anvendelse af bevægelsessensorer til børn med kognitiv funktionsnedsættelse, som dækker over teknologierne PIR-alarm og døralarm. Borgerne, der søges anvendelse til, lider af forskellige kognitive funktionsnedsættelse såsom autisme, mental retardering og forskellige udviklingshæmninger, og var på ansøgningstidspunktet i alderen 10-15 år. I alle tre ansøgninger ønskes der tilladelse til at bruge teknologien om natten.

8.4.1 Hensyn til borgeren

I 2 ud af 3 ansøgninger henvises der til mindst et argument, der vedrører borgeren selv.

Sikkerhed

To ansøgninger argumenterer for, at teknologien skal hjælpe med at sikre borgerens sikkerhed. I begge disse ansøgninger skal bevægelsessensorer alarmere personalet om, at borgeren er stået op, hvormed personalet kan nå at komme borger i møde, inden borger udsætter sig selv for personskade.

Søvn

I en ansøgning beskrives det, at teknologien vil kunne styrke borgers søvn ved, at personalet bliver gjort opmærksom på, at borger er vågnet og på vej ud af sengen, hvormed personalet hurtigt kan nå at hjælpe borger tilbage i sengen, uden at søvnen bliver afbrudt i længere tid.

8.4.2 Hensyn til andre

To ansøgninger indeholder et argument, der tager hensyn til andre end borgeren selv. I begge tilfælde er der tale om et hensyn til andre beboere.

Hensyn til andre beboere/forbipasserende

I de to ansøgninger gives der eksempler på, at borgeren er gået ind til andre beboere om natten og vækket dem. I en ansøgning peges der endvidere på, at borgere har gjort skade på en anden beboer. Bevægelsessensoren skal gøre personalet opmærksom på, at borgeren er stået op af sengen, hvormed personalet kan nå at forhindre borgeren i at gå ind til andre beboere.

8.4.3 Universelle principper

Alle tre ansøgninger argumenterer for, at teknologien er sidste udvej og/eller den mindst indgribende indsats. En ansøgning henviser ydermere til, at teknologien er af hensyn til borgerens værdighed, selvbestemmelse og/eller frihed.

Værdighed, selvbestemmelse og/eller frihed

I en ansøgning beskrives det, at teknologien medfører, at borger har mulighed for frit at bevæge sig rundt, men at nattevagten blot bliver gjort opmærksom på, at borger er stået op og har brug for hjælp. Hermed sikres det, at borger ikke får bragt sig selv i fare.

Sidste udvej/den mindst indgribende indsats

I alle tre ansøgninger angives der, at problemet har været forsøgt løst med andre alternativer, som enten ikke har virket eller ikke er tilladt ifølge lovgivningen, og derfor ikke længere er i spil. Derfor vurderes løsningen med en bevægelsessensorer til at være den bedste, og i flere tilfælde som det eneste mulige alternativ. I en ansøgning lægges der vægt på, at det er den mindst indgribende løsning, da alternativet ville være, at en medarbejder vil skulle sidde ved borger og overvåge, at borger ikke står op og går rundt. Hermed sikres borger en god en søvn, uden at man går på kompromis med borgers sikkerhed.

Litteratur

- Albrechtslund, A. 2016, *Overvågning*, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus.
- Ballegaard, S.A., Ruge, M. & Lohse, C. 2021, *Teknologi i plejen af borgere med demens og kognitivt handicap. Evaluering af syv frikommuners forsøg med teknologiske hjælpemidler og særlige døråbnere til borgere, der ikke kan give samtykke*, VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, København.
- Birkmose, D. 2013, *Når gode mennesker handler ondt. Tabuet om forråelse*, Syddansk Universitetsforlag, Odense.
- Bjørnholt, B., Petersen, N.B.G., Andersen, C.M. & Pedersen, C.M. 2020, *Ledelse af digitalisering. Videnskortlægning af den skandinaviske litteratur om ledelse af digitalisering*, VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, København.
- Børne- og Socialministeren 2019, *Forslag til Lov om ændring af lov om social service, lov om almene boliger m.v., lov om leje af almene boliger og forskellige andre love*, Retsinformation, København.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (eds) 2010, *Kvalitative metoder. En grundbog*, Hans Reitzels Forlag, København.
- Collingridge, D. 1980, *The Social Control of Technology*, St. Martin's Press & Pinter, New York & London.
- Danholt, P. & Gad, C. (eds) 2021, *Videnskab, teknologi og samfund. En introduktion til STS*, Hans Reitzel Forlag, København.
- Det Ethiske Råd 2021, *Omsorg i sundhedsvæsenet. Redegørelse*. Det Ethiske Råd, København.
- Eide, T. & Aadland, E. 2020, *Etikkhåndboka. Refleksjon, organisasjon, ledelse*. Kommuneforlaget, Oslo.
- Eide, T. & Lien Barken, T. 2021, *Velferdsteknologiens ABC. Etikk, lovverk, informasjonssikkerhet og personvern*, Kommunesektorens Organisasjon, Direktoratet for e-helse, Helsedirektoratet, Norsk helsenett, Oslo.
- Esbjerg Kommune, Randers Kommune & Aarhus Kommune 2020, *Evaluering af frikommuneforsøget. Søvnforbedrende velfærdsteknologier*, Esbjerg Kommune, Randers Kommune & Aarhus Kommune, Esbjerg, Randers, Aarhus.
- Felding, S.A. & Schwennesen, N. 2019, "Når omsorgen udliciteres. En analyse af den konfliktfyldte omsorgstrojka mellem mennesker med demens, pårørende og plejepersonale på et plejehjem i Danmark", *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund*, vol. 16, no. 30, pp. 123-149.

- Frikommunenetværket 2016, *Ansøgning om konkrete forsøg i Frikommuneforsøg II*, Social- og Indenrigsministeriet, København.
- Hastrup, K., Rubow, C. & Tjørnhøj-Thomsen, T. 2017, *Kulturanalyse. Kort fortalt*, Samfundslitteratur, København.
- Helse- og omsorgsdepartementet 2022, 25.11.2022-last update, *Lov om patient- og brugerrettigheder* [Homepage of Lovdata]. Available: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63> [2022, 16. december].
- Helsedirektoratet 2019, 26.4.2019-last update, *Anbefalinger om velferdsteknologiske løsninger i kommunerne*. Available: <https://www.helsedirektoratet.no/tema/velferdsteknologi/anbefalinger-om-velferdsteknologiske-losninger-i-kommunene> [2022, 16. december].
- Helsedirektoratet 2017, *Andre gevinstrealiseringsrapport med anbefalinger. Nasjonalt velferdsteknologi-program*, Helsedirektoratet, Oslo.
- Indenrigs- og Boligministeriet 2021a, *Betænkning over Forslag om lov om ændring af lov om frikommunenetværk*, Retsinformation, København.
- Indenrigs- og Boligministeriet 2021b, *Forslag til Lov om ændring af lov om frikommunenetværk*, Retsinformation, København.
- Indenrigs- og Boligministeriet 2021c, *Høringsnotat. Høringsnotat til forslag om lov om ændring af lov om frikommunenetværk*, Indenrigs- og Boligministeriet, København.
- Indenrigs- og Boligministeriet 2021d, *Hørings svar*, Indenrigs- og Boligministeriet, København.
- Jensen, S.G. & Kragh, J.V. 2020, *Erfaret magt. Frustrationer og fastholdelse på botilbud*, Syddansk Universitetsforlag, Odense.
- KL 2018, *Fremtidens digitale kompetencer - Når arbejdslivet bliver mere og mere digitalt i kommunerne*. KL, København.
- KPMG & VIVE 2022, *Styrkelse af digitale kompetencer inden for datadrevne teknologier til brug for automatisering, prædiktions- og beslutningsstøtte hos sundhedspersoner. Analyserapport udarbejdet på vegne af Danish Life Science Cluster*, KPMG & VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, København.
- Larsen, M. & Jakobsen, V. 2022, *Arbejdskraftsmangel og rekrutteringsudfordringer på de store velfærdsområder. Forundersøgelse af eksisterende viden*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, København.
- Mogensen, H.O. & Dalgaard, A.L. 2018, "Kapitel 10. At være til stede: Delta-gelse og observation" in *Antropologiske projekter. En grundbog*, eds. H. Bundgaard, H.O. Mogensen & C. Rubow, Samfundslitteratur, København, pp. 163-179.

Petersen, K., Seidelin, M., Smed, S., Duedahl, P. & Borregaard, A. 2022, *Historisk udredning vedrørende børn, unge og voksne anbragt i særforsorgens institutioner 1933-1980 (Udredningen er bestilt og finansieret af Social- og Ældreministeriet)*, Danmarks Forsorgsmuseum, Svendborg.

Pols, J. 2015, "Towards an empirical ethics in case: relations with technologies in health care", *Medicine, Health Care and Philosophy*, vol. 18, no. 1, pp. 81-90.

Sundhedsstyrelsen 2019, *Viden og erfaringer om brug af sansestimuli til at forebygge og reducere udadreagerende adfærd på ældreområdet*, Sundhedsstyrelsen, København.

Sygeplejeetisk Råd 2017, *Etisk refleksion i sygeplejen*, Dansk Sygeplejeråd, København.

VIVE